yazko

somut

2 EYLÜL 1983
70 LİRA
Yıl: 3 Sayı: 57/31

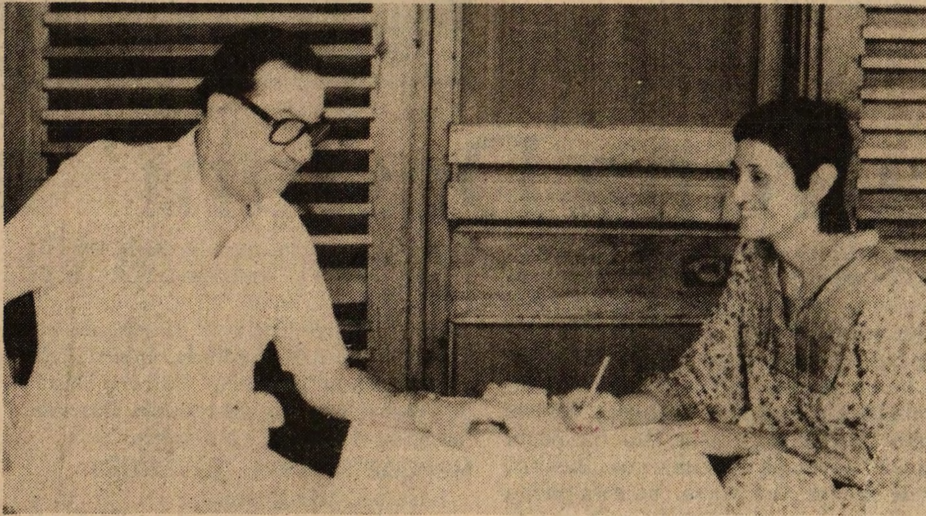
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

nasılsınız

"Baylar, ne geçmişin tarihini inkâr edebilir ne de geleceği yaratabiliriz. Zamanın akışını hızlandırabilecekleri sanısıyla bazılarını saatlerini ileri almaya yönelten yanılgıya karşı sizleri uyarmak istedim. Beni desteklemiş olan olaylar üzerindeki etkim genellikle abartılmıştır; ama benden tarihi yapmamı istemek kimsenin aklından geçmemiştir. Böyle bir şeyi, birlikte tüm dünyaya karşı koyacak kadar güçlü olmamıza karşın, sizin yardımınızla bile yapmam mümkün değildir. Biz tarihi yapamayız; tarihin oluşmasını beklemek zorundayız. Meyveleri lamba ışığı altına koyarak daha çabuk olgunlaştırmak elimizde değildir; onları daha hamken toplarsak, gelişmelerini engellemekten ve bozmaktan başka bir şey yapmış olmayız."

BİSMARK

Doğramacı: "Sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir"

İhsan Doğramacı, arkadaşımız Ülkü Demirtepe'nin sorularını yanıtladı.

"Eleştirilerin bir bölümü de haklıdır. Aslında bizim denet organımız basındır. Basında çıkan eleştirileri değerlendirmek ve bundan yararlanmak istiyorum. Eleştirme yapanların cesaretlerini kırmak istemiyorum."

ÜLKÜ DEMİRTEPE

YÖK Başkanı Prof.Dr. İhsan Doğramacı, sorularımızı yanıtlarken 1402 sayılı yasaya göre işlerine son verilen öğretim üyesi sayısının altmışı geçmediğini belirtti. İşe son verme kararlarının YOK'le ilgisi olmadığını söyleyen Doğramacı, atanmalar konusunda üniversitelerin YÖK'ten direktif almadıklarını ifade etti ve "sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir" dedi. Sorularımız ve aldığımız yanıtlar şöyle idi.

Demirtepe— Sayın Doğramacı, Yüksek Öğretim Yasası'ndaki son değişikliğe göre rotasyon kalktı mı?

Doğramacı— Önce rotasyonun tanımını yapalım. Bir kurumda rotasyon, belirli bir düzen içinde herkesin sırayla belli yerlere gitmesi ve orada bir süre hizmet görmesi anlamına gelir. Örneğin, Dışişleri Bakanlığı mensupları, bir süre merkezde görev yaptıktan sonra dış ülkelere gönderilirler. Bu görevlerinde belirli bir süre kaldıktan sonra yine merkeze dönerler. Dış ülkelere atamalar genellikle değişik bölgelere yapılır.

Demirtepe— Geçen yıl birçok öğretim üyesinin Anadolu'daki çeşitli üniversitelere gönderildiklerini biliyoruz. Bu rotasyon değil miydi?

Doğramacı— Öğretim üyelerinin gönderildikleri doğrudur. Ancak bu uygulamanın biraz önce size tanımını yaptığım rotasyonla ilgisi yoktur. Yüksek Öğretim Kurulu göreve başladığı sırada, Anadolu'daki birçok üniversitede öğretim üyesi eksikliği had safhadaydı. Bazı üniversitelerin kuruluşu on yılı aştığı halde bir tek profesörü vardı, o da rektördü. Bazı üniversitelerimize ise öğretim üyeleri ders vermek için bir günlüğüne uçakla gidiyorlardı. O zamanlar bunlara 'uçan profesörler' adı takılmıştı. Bu durumun başlıca nedeni büyük kentlerdeki üniversitelerde olan kadro şişkinliğiydi. Bu üniversitelerdeki doçentler genellikle kendi bulundukları kurumdaki profesör kadrolarına atanmaktaydılar. Öyle ki Ankara, İzmir, İstanbul Üniversitelerinde profesör sayısı doçent sayısını aşmaktaydı. 2547 sayılı yasayla yüksek öğretime gerçek bir reform getirildi. Bu yasaya göre bir doçent kendi bulunduğu öğretim kurumundaki profesör kadrosuna başvuramayacak.

İkinci bir konu da doktora yapan öğrenciler ile ilgilidir. Bunlar da doktoralarını tamamladıkları üniversitede değil, başka bir üniversitede yardımcı doçent adayı olabilir-

(Devamı 9. Sayfada)

YAZKO Edebiyat'ın Eylül sayısı yepyeni bir içerikle çıktı

yazko edebiyat

Yusuf Ahıskalı, Oktay Akbal, Feriha Akton
Feridun Andaç, Zeynep Avcı, Selçuk Baran
Recep Bilginer, Atilla Birkiye, Ahmet Cemal
Demirtaş Ceyhun, Arif Damar, Metin Demirtaş
Refik Durbaş, Elif, Metin Eloğlu
Hüseyin Ferhat, Ozan Güney, Necati Güngör
Selim İleri, Attila İlhan, Özdemir İnce
Hasan Bülent Kahraman, Hidayet Karakuş, [illegible]
Necdet Ökmen, Özcan Özbilge, Ahmet Özer
Kemal Özer, Sevgi Özkan, Adnan Özyalçıner
Ali Püsküllüoğlu, Sennur Sezer, Kemal Sülker
Gürhan Tümer, Suat [illegible], Hilmi Yavuz
Bekir Yıldız, Hüseyin Yurttaş, Ali Yüce
Can Yücel, Nihat Ziyalan

EDEBİYATTA BETİMLEME

Eylül 1983 **35** 200 lira

İçerik açısından güncelliğe yönelen YAZKO Edebiyat'ın bu sayısında "Edebiyatta Betimleme" konusuna ağırlık verildi. "Bir Sorun Bir Soru" bölümünde de Türk Dil Kurumu'nun özerkliğinin kaldırılması konusunda yazarların görüşlerine yer verildi.

Üç yılı aşkın bir süredir yayımını sürdürmekte olan Yazko Edebiyat'ın Eylül 1983 tarihli 35. sayısı içerikte ve biçimde yapılan yeniliklerle çıktı.

Daha önce yalnızca şiir, öykü, eleştiri, inceleme, araştırma yazılarını sergileyen bir ürün dergisi olarak yayımlanan Yazko Edebiyat, Eylül sayısıyla okurlarının karşısına ayın edebiyat olaylarına da yer veren bir biçimde yayınlandı.

Böylece içerik açısından güncelliğe yönelen Yazko Edebiyat'ın Eylül sayısında ayın edebiyat olayına değgin olarak **Tartışma, Haber, Yorum** bölümünde Demirtaş Ceyhun'un "Folklor sanata düşman mı" yazısı yer alıyor ve tartışmaya açılıyor. Bundan böyle de değişik tartışma yazılarına yer verileceği derginin önyazısından anlaşılıyor.

Her ay değişik konuları kapsayacağı bildirilen **Bir Sorun Bir Soru** bölümündeyse Türk Dil Kurumu'nun özerkliğinin kaldırılması konusunda belli başlı yazarların görüşlerine yer veriliyor.

Dergi, bu sayısında "Edebiyatta Betimleme" konusuna ağırlık vermiş bulunuyor. Bu bölümde, özellikle, Türk roman ve öyküsünde betimleme konusu ele alınarak bu konuda incele-

UNESCO "1980'lerde Gençlik"

Yusuf Ahıskalı, Oktay Akbal, Feriha Aktan, Feridun Andaç, Zeynep Avcı, Selçuk Baran, Recep Bilginer, Atilla Birkiye, Ahmet Cemal, Demirtaş Ceyhun, Arif Damar, Metin Demirtaş, Refik Durbaş, Elif, Metin Eloğlu, Hüseyin Ferhat, Oben Güney, Necati Güngör, Selim İleri, Attilâ İlhan, Özdemir İnce, Hasan Bülent Kahraman, Hidayet Karakuş, Seyyit Nezir, Necdet Ökmen, Özcan Özbilge, Ahmet Özer, Kemal Özer, Sevgi Özkan, Adnan Özyalçıner, Ali Püsküllüoğlu, Sennur Sezer, Kemal Sülker, Gürhan Tümer, Suat Vardal, Hilmi Yavuz, Bekir Yıldız, Hüseyin Yurttaş, Ali Yüce, Can Yücel, Nihat Ziyalan.

me, konuşma ve iki yazarımızın aynı sokağı ayrı ayrı betimlemelerinden örnekler sunuluyor.
Ayrıca şiir, öykü, anı, deneme, inceleme, değini, çözümleme ve eleştiri yazılarıyla birçok seçkin yazarımızın en son ürünlerinin bir arada sergilendiği Yazko Edebiyat, bu sayısıyla, biçim ve içerik açısından yeni bir kişilik kazanmış oluyor.

YAZKO ÇEVİRİ YÖNETİMİNDE DEĞİŞİKLİK

İkinci yayın yılını geride bırakan **Yazko Çeviri** dergisinin yönetim kadrosunda değişiklik yapıldı.

Dergi yönetmeni Ahmet Cemal'den alınan bilgiye göre, yönetmen yardımcılıklarına Özcan Özbilge ve Ufuk Akdağ getirildi. Özcan Özbilge dış ilişkiler ve genel yayın izlencesinin yürütülmesinden, Ufuk Akdağ ise ekip çalışmalarının gerçekleştirilmesinden sorumlu olacaklar.

Dil yazıları Mehmet Rifat'ın, çeviri kuramı ve çeviribilim bölümü Yurdanur Salman, Ahmet Cemal ve Özcan Özbilge'nin, estetik yazıları da Aziz Çalışlar'ın yönetimlerinde yayımlarını sürdürecek.

Yapılan son değişikliklerle, eski **yazı kurulu** sisteminden ayrılındı ve bütün birimler, doğrudan dergi yönetmenine bağlandı.

konulu bir fotoğraf sergisi düzenliyor

BM Genel Kurulu kararı ile "Gençlik Yılı" olarak ilan edilen 1985'te UNESCO tarafından "1980'lerde Gençlik" konulu bir fotoğraf sergisi düzenleneceği bildirildi.

Sergiye gençliğin toplumsal, kültürel ve spor çevresi içinde değerlendirilecek, siyah-beyaz (en az 18X24), sınırsız sayıda fotoğraf yollanabilecek.

Sergiye katılmak isteyenlerin yapıtlarını İFSAK'a göndermeleri gerektiği kaydedildi.

Mine Sunar'ın Barış Heykeli Londra vilayet binasının yanına dikildi

Covent Garden'daki sergide altı ay kalan barış heykeli, vilayet yetkililerinden Lord Birke'nin ilgisi üzerine Jübile Garden'daki şimdiki yerini aldı.

1 Eylül Dünya Barış günüdür. Barışı simgeleyen bir heykel ise bugün Londra vilayet binasının yanıbaşına dikili. Mine Sunar'ın heykeli, barışı simgeleyen Türk kızı Elvan, Jübile Garden'da tüm inceliğiyle boy gösteriyor. Elvan güvercini yumuşacık kavrayışı ile, barışı anımsatan bu kuşu ürkütmeden avucunda tutuşu ile belleklerde kalacak.

Mine Sunar'ın barış heykeli Covent Garden'daki sergide altı ay kaldı. Daha sonra vilayet yetkililerinden Lord Birke'nin dikkatini çeken barış heykeli Jübile Garden'daki şimdiki yerini aldı. Heykelin tüm Birleşmiş Milletler binalarının önüne röprodüksiyonlarının dikilmesi düşünülüyor. Bu gerçekleşirse Mine Sunar'ın Elvan'ı, Jübile Garden'ın dar perspektifinden çıkıp, dünyayı izleme olanağını bulacak.

Türk kızı Elvan, Jübile Garden'da.

1964'DEN BU YANA LONDRA'DA ÇALIŞIYOR

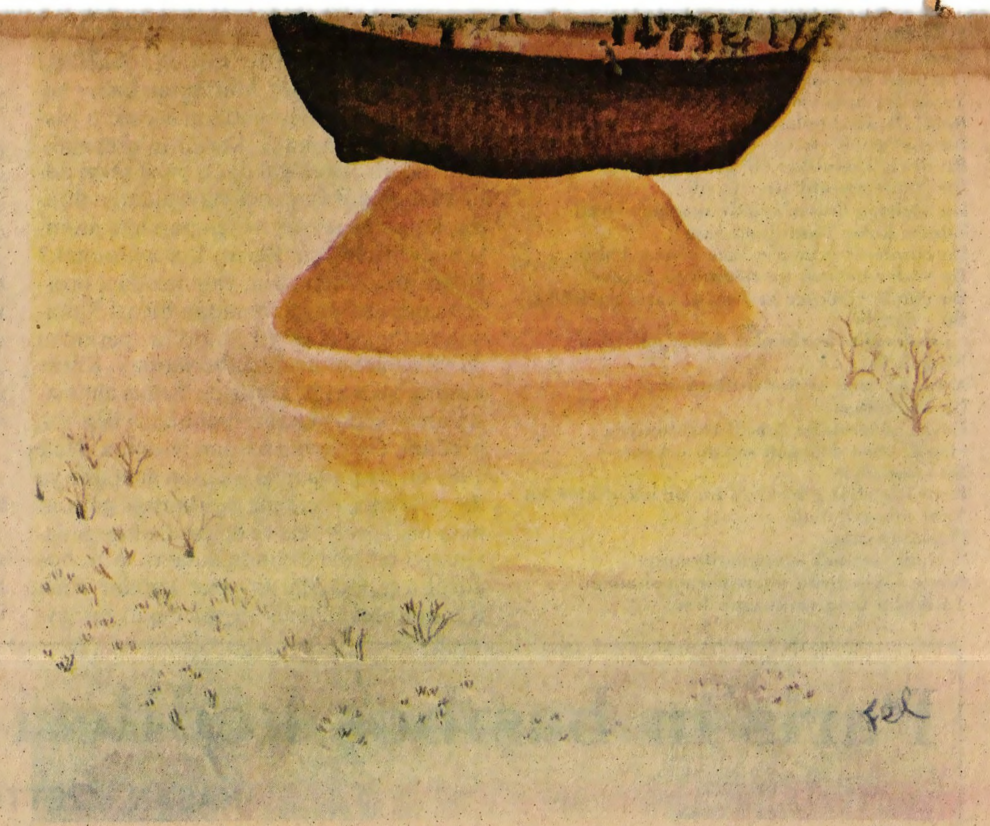
Mine Sunar, bilindiği gibi dev boyutta eserler veren profesyonel bir heykeltraştır. 1964'ten bu yana Londra'da çalışan Sunar, portreleri ve mimari heykelleri ile tanınır. Eserlerinde duyarlı yaklaşımını, titiz biçim kaygısı ile birleştirir. İngiliz eleştirmenlerince Mine Sunar'ın nitelenmesi ise şöyle:

"Büyük boyutlu yapıtlarında zengin bir hayal gücü ortaya koyar. Ancak desenlerinde uyguladığı disiplinle dev boyutlu görünümler elde eder."

Fıskiyeli bir havuzdan fışkıran suları seyreden insanlar içlerinde huzurun bir parçasının geçtiğini duyarlar ve bu duygu onları, suları izledikleri süre içinde rahatlığa kavuşturur...

Barışı simgeleyen Türk kızı Elvan, Jübile Garden'de tüm inceliğiyle boy gösterirken, dev boyutta eserleri ile tanınan heykeltraşımız Mine Sunar eleştirmenlerin övgülerini topluyor.

Yorgun bir balerin, çalışma arasında nasıl dinlenir? Soluklanmaktır balerinin o anki işi. Birazdan kalkacak ve müziğin ritmine kaptıracaktır kendini. Mine Sunar, soluk almak için bir köşeye çöken balerinin heykelini böyle yonttu.

"Nuhun Gemisi"- Dünya Naif Ressamlar kataloğundan

15. Lubliana Grafik Bienali sürüyor

Beş sanatçımızın yapıtları da sergide yeralıyor. Bienal 30 Eylül'de sona erecek

Yugoslavya'nın Lubliana kentinde 17 Haziran 1983 günü açılan 15. Lubliana Grafik Bienal'i sürüyor. 30 Eylül Cuma günü sona erecek olan bienalde 5 Türk sanatçısı da yapıtlarıyla yer alıyor.

Bienalde Ergin İnan'ın 1982-1983 yapımı üç gravürü sergileniyor. Gravürler "1983 için", "Arkadaşlar için" ve "Yazma Sanatı" adlarını taşıyor. Kadri Özayten'de üç gravürle bienalde yer alıyor. Diğer sanatçıların adları ve yapıtları ise şunlar:

M.Yalçın Özer renkli ağaç baskı, "Doğanın soluklanması".

Süleyman Saim Tekcan, "Yeşilin isteği" Selçuk Stillemesi"

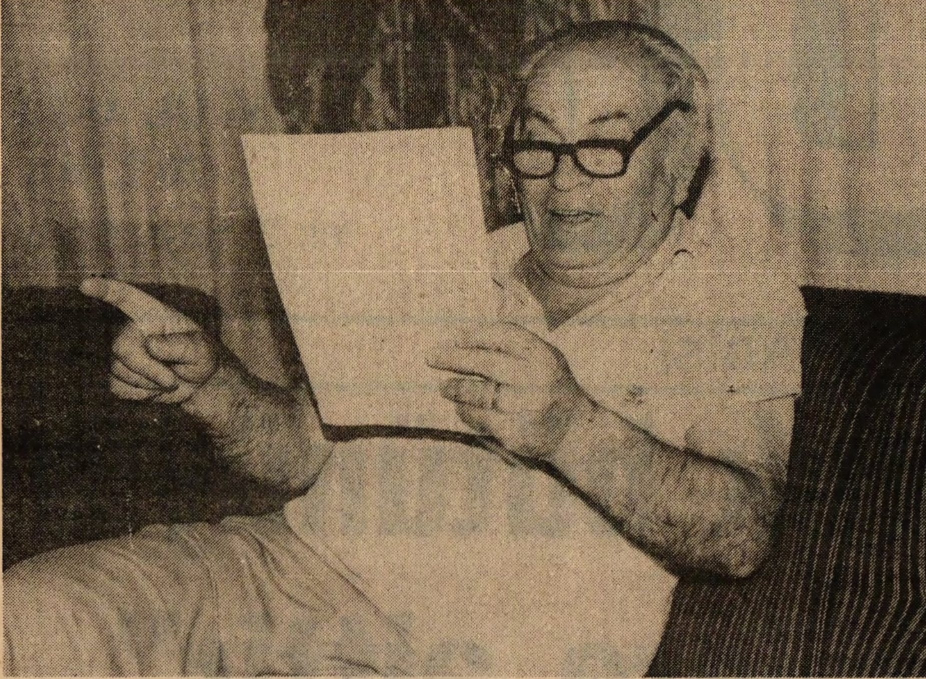
A. İsmail Türemen, "Kompozisyon".

Süleyman Saim Tekcan

GURBETTEN

Ölmeden az önce Ecel'e demiş ki Nâzım:
İy'ki geldin, ahbap, ben öfkeme döneceğim...

CAN YÜCEL

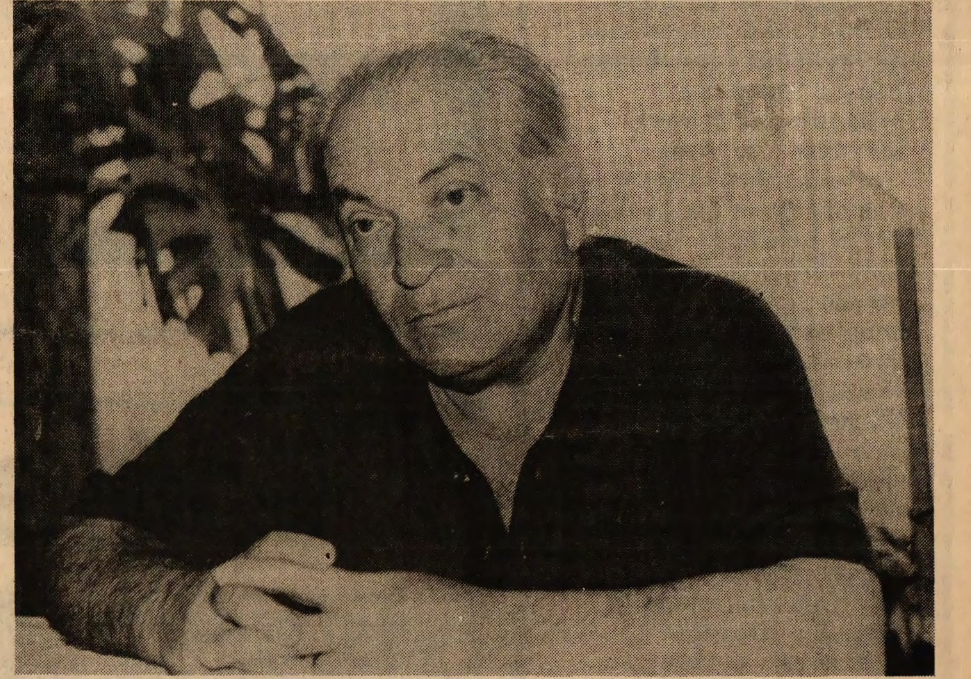

"Batı bugün Türkiye'yi sanatçılarıyla tanıyor"

Mahkûm

Umutsuzsan acıyı yenmenin çaresi yok
Bak hep kan görünür tuhaftır aklarda.
Zamanlar tembel, yatacak yıllarsa çok
İnsan kahroluyor demir parmaklıklarda.

Zafer

Onlar cephanenin tükendiği yerde
Kaçmaz hemen umudu savaşa koşar,
Ufukta zafer belirdiği günlerde
Toplumlar sanatçılarıyla coşar.

"Kimseyi, birbirini sevmeye zorlayamayız"

Kerim Korcan "Patrona Destanı"nı bitirdi

"Kişiler birbirlerinin düşüncelerine saygılı olmalılar"

"Kadınlardan orospuları, milletlerden de çingeneleri severim. Çünkü orospular namusluluk taslamaz, çingeneler de milliyetçilik!"

Patrona Destanının girişi

Ahvalini beyan etmiyor ki sadece
Evet ufka çelikten bir ağ geriyor.
Kirişte kulaklar bil gündüz gece
Patrona bir ihtilâli haber veriyor.

O bir an durdu.
Ağır ağır iki yanına çevirdi
Başını, çelikten iki bilya gibi gözleri,
Kıvılcımlar saçarak, şimdi par par yanıyordu.
Kanlı hırçın denizlerden

ŞAHAP BALCIOĞLU

Seni sevmemek mümkün mü Edmon Dantes? Mersedesle sevişmeni, tertemiz aşkı kıskanan alçaklar o pırıl pırıl genci uğursuz adada, If şatosunun nemli, fareli taş hücrelerinde yıllar yılı nasıl acımasızca çürüttüler? Papaz Farya'nın ödenmez dostluğu, seninse yılmaz inancın, bükülmez iraden olmasaydı, oradan "Kelebek" misali nasıl kaçıp kurtulur, düşmanlarının karşısına bir efsane kahramanı gibi, Monte Kristo Kontu olarak nasıl dikilir, bütün heybetinle onları nasıl ezerdin? Selâm sana Monte Kristo!

Merhaba Kerim Korcan.

★ ★ ★

Kartal Maltepe'sindeki apartmanın en üst katına çıkarken, alttaki çift dairelerin kapısında bırakılan pabuçları sayıyorum. Buralarda kalabalık aileler oturuyor. Daire kapısında pabuç bıraktıklarına bakılırsa, bunlar, büyükkent yaşamına yeni alışıyorlar. Toptaşı Cezaevinde birlikte yattığım Terlikçi İhsan'ı anımsadım. Allah selamet versin, geçimi bundandı. Sabahları gazetelerdeki ölüm ve mevlit ilânlarını izler, dikkatle not alırdı. Aynı gün, o acılı evde mevlitten sonra, bir de yok olan pabuçların ardından kopan acı çığlıklar yükselirdi. Hey gidi İhsan, sana buralarda çok ekmek var...

Ama hırsız üst kata çıksa, o evden ne çalacak? Kerim'in kitaplarını mı, şıpıtık terliklerini mi, yoksa oturma odasının köşesindeki çiçekleri mi?

Zaten, çekirdekten yetişme hırsız bu işin raconunu iyi bilir: Hapishaneci adamı soymak tek sözcükle ayıptır. Eh, Kerim de

la gitmediler. Doğru-yanlış, iyi-kötü bir eyleme giriştiler, on iki yıl yattılar, iki yıl da askerlik yaptılar, sonra kaleme sarılıp yeni bir savaşa yöneldiler.

FIRTINALI BİR YAŞAM

Adapazarlı Kerim Korcan bugün altmış-beş yaşında. Doğduğundan beri çile çekmiş bu adam. İlkokulun dördüncü sınıfındayken okulu bırakıp ekmek kavgasına atılmak zorunda kalmış. Berber kalfası olmuş, saatçiye çıraklık etmiş, dokuma işçiliği yapmış. Bu işler 932-38 arasına rastlıyor. Adam genç, ismi üstünde delikanlı yani kanıdeli. Delikanlı atılımcı olur. O da öyle olmuş. Olmasına olmuş da, zaar biraz fazla atılmış, soluğu ağırcezada bulmuş. Daha yirmiüçünü bitirmediği için on yıl yemiş. Bir yılını Sultanahmet'te yatmış, sonra ver elini Sinop.

Sen Sultanahmet'i bilir misin devrimci Zihni? Ya Sinop'u? Bilmez misin? İyi, gene bilme. Ama şu kadarını belle ki, buraları bok yerlerdir, hem de bombok. Türkiye'nin yirminci yüzyılda uygar ülkeler arasında bulunduğu lakerdası kolay yutulur dolma değildir. Yatan bilir. İstanbul'un göbeğindeki Toptaşı Cezaevi Birinci Dünya Savaşını izleyen işgalde Fransızlar tarafından ahır yapılmak istenmiş, ama o günkü Fransız baytarları, aşırı nem nedeniyle orada atlar için yaşama olanağı görmediklerini belirten raporu vermişler, atlar böylece kurtulmuş, Toptaşı da onun ardından hapishaneye dönüştürülmüştü. Şimdi orada beşyüzelli Türk çocuğu yatıyor. Ne haber Nizami bey?

Ama lâfı değiştirmeyelim. Ve gene soralım: Sen sinop hapishanesini bilir misin

zulam oldu. Yazdıklarımı orada sakladım. 1948'de hapislik sürem bitti. Çıkarken, zulamı bulan Müdür Şevket Erdoğan, müsveddelerime elkoydu. Direndim. Olay Sinop Savcısı Nejat Egemen'e kadar uzandı. Ve hayatımda ilk kez bu denli vicdan sahibi bir savcı gördüm. Müdüre: "Size ne oluyor Şevket Bey", dedi. "Bu bir edebi ürün. El koymaya hakkımız yok. Bastırır, biz de okuruz. Suç varsa, bu defa ondan yargılanır. Ama ürünü yoketmek, insanlıkdışı, akıldışı bir davranıştır." Demek ki Türkiye'de böyle savcılar da var. İçerdeyken şiirler de yazmıştım. Böylece hepsi kurtuldu.

Kerim Korcan hapisten çıkınca hemen askere aldılar. 948-50 arasında Devrek'teki Topçu Alayındaydı. 1950'de İstanbul'a geldi. İşsizdi. Çalışmak zorundaydı. Daha yazarlığı düşünecek saat gelmemişti. Kadıköy'ünde, Yeldeğirmeni'nde ceviz işleriyle uğraşan bir atölye açtı. Kısa sürede de kapattı. O iş yürürken yavaşça Bâbıâli'ye el attı. Milliyet'in Ali Naci Karacan röportaj yarışmasına girdi. 710 aday arasında Dursun Akçam'ın peşinden ikinci oldu.

Bu sefer 1958 fırtınasına tutuldu. Hikmet Kıvılcımlı'nın "Vatan Partisi" hem kapatıldı, hem de kayıtlı 28 üye tutuklandı. Mahkeme sürerken, bunlar da Sultanahmet Hilton'da iki yıl yattılar. Peşinden 27 Mayıs 1960 Devrimi geldi. Sonuç: "Bihakkın tahliye".

Bundan sonra Kerim Korcan'ın artık yazarlık yaşamı başlıyor. Sırasıyla 1967'de "Linç", 69'da "Tatar Ramazan", 70'de "İdamlıklar", 74'de "Ter Adamları", 78'de "Dimitrof Geçiyor" yayınlandı. Yakında "Ey Gaziler" adında bir şiir kitabı çıkacak. Onun peşinden "Patrona Destanı" vitrinlerde boy gösterecek. Bazı bölümlerini dinledim. Çok ilginç.

NEREDE SOSYAL GÜVENCE?

Lâfa peşrevle girdim:

—Kerim Korcan, altmış beş yaşındasın, artık dede olmuşsun, torunun kucağında. Bu görüntü güzel de, şunu biraz eşeleyelim. Evde kaç kişisiniz?

—Beş nüfusuz: Karım, ben, iki kızım, bir de oğlum.

—Bu ev kimin geliriyle geçiniyor?

—Benim.

—Belirli bir aylığın var mı?

—Yok.

—Handan, hamamdan yan gelir, sigortadan falan üç kuruş?

—Yok.

Öyleyse siz hangi sosyal garantilerle yaşıyorsunuz?

—Garanti maranti yok. Yaşayabildiğimiz kadar yaşıyoruz.

—Neyle?

—Kitaplarımın geliriyle.

—Bu gelir her aya ne kadar düşüyor?

—O belirsizdir. Her ay değişir.

—Peki arkadaş, senin emeklilik aylığın yok mu?

Cahilliğime acır gibi baktı yüzüme:

le getirdiler. Böylece gene güncel oldular. Gelecek politik iktidarlar başarılı olmak istiyorlarsa, sanatçılarla dirsek temasını kesinlikle korumak zorundadırlar. Sanatçıyı dışlayarak halkı kavramak olanaksız. Ağzımızı her açışımızda "batı" diyoruz. Batı bugün Türkiye'yi sanatçılarıyla tanıyor, politikacılarıyla değil. Bir Nâzım Hikmet'i, bir Aziz Nesin'i tanıyor adamlar, politikacı Niyazi'yi değil.

—Sözünü ettiğin o dirsek temasının varlığını belirleyen hiçbir örnek görmedik. Durumu buna göre değerlendirir misin?

—Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler. Eğer gerçek sanatçılar televizyonda, radyoda, benzeri yayın organlarında seslerini gereği gibi duyuramıyorlarsa, ondan çıkan anlam açıktır: Bu boşluğu sözümona sanatçılar dolduruyor. Bu, işin sanatçılara dönük yanı. Olayın politikaya bakan yanıysa daha da acıklı. Aslında görünen köy kılavuz istemez: Bu tür politikacının iflâs borusu çalınmakta. Çünkü artık lâfla peynir gemisinin yürümeyeceği çok iyi anlaşıldı.

Durdu, şöyle bir düşünür gibi oldu. Sonra ekledi:

—Halkı insan yerine koymayan demokrasi yürümez. Milyonlarca oy alsalar bile yürümeyeceğini 12 Eylül'den önceki dönem belirledi. Halk bugüne kadar türlü oyunlarla Parlamentonun dışında tutuldu, sadece oy ambarı olarak kullanıldı. Bir ülkenin insanı kendi Parlamentosuna gerçek anlamda egemen değilse, o kitle kendi mahalle bakkalına da söz geçiremez.

—Düzenlenen yeni yasalara ne dersin?

—İş başındakilerin Anayasa, Partiler, Seçim ve Dernekler Yasası yapmaları iyi

Koparılmaz baklaları bakın bakın siz işe?
Anam be teker teker
Döküldü ağzından ısırgan sözcükler,
Ya devlet başa ya kuzgun leşe!
Belki de mazlumların iç ürperten sesiydi,
Bu sözler tok yırtıcı
Bu deyiş kesinlikle ele avuca sığmaz,
Bu cümle alabildiğine asiydi.
Bu sözlerin bölümlerinde manalar yüklü,
Bunlar kolay unutulmaz sayı
Bu cümle örse inen çekice benzer bakın,
Bu sözler hey tın tın döğmüştü havayı!
Bu cümle yankılar getirmişti karşı dağlardan,
Bu çağrıyla
Kurtulacaktı mazlumlar demir ağlardan
Bilmeli ki
Artık ak saçlı analar üzülmüyor,
Bu sözcükler
Beyaz güvercinler misali süzülmüyor.
Şimdi, yüce dağların sabahı erken,
Bu sözcükler
Kara kartallar gibi hızla iniyor maviliklerden
Yani ürperdi o an
Dağlarda çam,
Sevindi, sevindi ormanlarda meşe!
Böyle söylüyordu elleri kocaman adam,
Ya devlet başa ya kuzgun leşe!

değme hırsıza, hatta katile saygı duyduracak kadar yattı içerde: Biri on, öbürü iki yıl, toplam oniki yıl. Mutfaktan kahve getiren şu alnı öpülesi kadının saçları o yaşta boşuna ağarmadı. Kerim'in oturmaktan kilo alması doğal da, o yüzü sevgi dolu adamın kafası neden havaalanına döndü, kalan üç tel saç neden pamuğu anımsatıyor? Kolay mı Kerim Korcan olmak? Kolay mı gık demeden, yakınmadan, orospu çocukluğuna sapmadan bir yıl Sultanahmet'te, dokuz yıl Sinop'ta, peşinden iki yıl daha Sultanahmet'te yatmak. Kimse kusura bakmasın, kimse de üstüne alınmasın ama, bedava kahramanlıkları ben çok gördüm. Öylelerine karnım iyice tok. Hele 1965-80 arasında ipini sallasan anarşiste ya da devrimci geçinene rastlaması garanti olan bir Türkiye'de ve de yaşın altmışa dayandığı bir akıl çağında palavra lafa, boş gürültüye kulaklarım iyice kapalı. Ama Kerim Korcan gibiler savaşa davul zurnay-

Ziya Kardeş? Bilmezsen, kısa konuşayım: Edmon Dantes'in kapatıldığı İf kalesi onun yanında lokum kalır. Kerim orada yattı dokuz yıl.

Sinop'ta neler, neler gördü ama iki anı belleğine çakıldı. Bunlardan biri, okuma yazması olmayan Afyonlu bir köylünün ettiği lâftır. "Emmioğlu, der bir gün köylü ona, kanun denen bu düzen öyle bir örümcek ağıdır ki, öküz onu süser geçer, ama sinek takılır!" Dostumuz bu söze mim kor. Avluda volta attığı günlerden birinde de idamlıkların türküsünü dinler: "Ceza sefamız,/Sehpa salıncağımız!" Vay anasını, der Kerim, adamlara bak be, mangal gibi yürekleri var!

Kerimi zindana atanlar, güçlü bir yazı ustasını örste dövdüklerinin elbette ki farkında değillerdi.

—Sinop'ta gizliden gizliye "Tatar Ramazan"ı kaleme aldım, dedi. Marangozhanede çalışırken, yandan kalın gözüken, içiyse boş olan bir masa yaptım. O benim

Dede Korcan

—Önce hiç memurluk yapmadım, bu bir. İşçilik ettiğim yıllarda da sigorta falan yoktu, bu iki. Zaten o sürenin de en güzel günleri hapiste geçti, bu üç. Hapislik yılları hizmetten sayılmıyor, bu dört. Daha sonra da paramız çıkışmadı, borçlanamadık, bu beş. Bağkurcu da olamadık, bu altı. Sonuç ortada, yedi, hem de iyice yedi.

—Tamam, anladım. Bu ev sizin mi?

—Hayır, kira.

—Ayda kaç para?

—Sekiz bin kâat.

Güldü:

—Sen ne söylüyorsun dostum? Ben Sinop'ta dokuz yıl günde yalnız bir somun ekmekle yaşadım. Çıkınca devlet o ekmeğin parasını benden istedi.

—Bak, bu iyi işte. Oh olsun!

—Sosyal durum açıklık kazanınca, karnımız doysun diye büyük lâflara girdik.

SANATÇIYA SAYGI GEREK

—Kerimciğim, günün koşulları içinde Türkiye için bir durum değerlendirmesi yapar mısın?

Gür sesiyle konuştu:

—12 Eylül'den önceki politikacılar, sıkıştıran olaylar karşısında aczleriyle suçüstü yakalandılar. Bir elkoyma sonucu sahneden çekildiler. Ekonomik sıkıntılarla politik beceriksizlikler bu sonu hazırladı. Ve burada sanatın gücü ortaya çıktı. Sanatçılar halkla ilişkilerini kesmediler, edebi vurgulamalarını sürdürdüler. Ürünleriyle halkımızın varolma gücünü, isteğini di-

bile olsa yetersiz. Aslında halkı ilgilendiren konu, onun bugününü ve yarınını güvence altına alan ekonomik ve sosyal önlemler paketidir. Bunlar olmazsa, öteki yasalar havada kalıyor. Bunalım çözülmüyor, hatta artıyor, zaman zaman da yönetime çeşitli nedenlerle elkoyma zorunlulukları doğuyor. Aslında bu elkoymalar da kurulu düzenin sürüp gitmesi için yapılıyor ama genel süreç içinde fazla bir şey kazandırdığını sanmıyorum.

—Çözüm?

—O uzun lâf. Ama diyeceğim iki nokta var. Biri şu: Kişilikli ve devletini hem güçlendiren, hem de destekleyen bir halkoyu gerçekleşmedikçe, bu iyiniyet dolu dilekler hep askıda kalacak. Öteki de şu: Kimseyi birbirini sevmeye zorlayamayız. Ama en azından, kişiler birbirlerinin düşüncelerine, tavırlarına karşı saygılı olmalıdırlar.

Kucağına aldığı torununun saçlarını okşarken ekledi:

—Kadınlardan orospuları, milletlerden de çingeneleri severim. Çünkü orospular namusluluk taslamaz, çingeneler de milliyetçilik!

İyi mi? Adamın düşmanına merhabası bile fransızca "eğer kerim!"

Unutma

Kıyısından geçemeyiz
Bu kudurgan şartların
Gösteremeyiz düşmana sakın ha gözyaşlarımızı
Acımazlar üstümüze gelebilirler
Ter istiyorlar bizden
Kan istiyorlar bunu unutma!
Haramiler
Kesebilir yolumuzu yarın
Göğüs kafesimizdeki kuşu
Arayabilir kapkara namlular
En iyi müdafaa taarruzdur gene hep biliyoruz
Umudu zincire vurmak sevdasındalar
Bunu unutma!
Kederli
Ve yorgun dönmüşsek o akşam evimize
Yaralıysak hatta
Ve son kurşunu da atmışsak
Tuttuğumuz siperler düşmüşse de teker teker
Yıldızlı uzun bir geceden sonra
Güpgüzel güneşlerin doğacağını unutma!
Ağlamak kâretmez
Döğünmek bizi varetmez
Emek ve ter dâvâsına
Asker yazılmadık mı biz
Bir kişi yıllarsa bundan etkilenir birler
Ama onbinlerin umudu olduğumuzu
Gül yavrum güleyim
Çağır anam geleyim
Uzat bahar kokan mendilini ter sileyim
Omuz kuvvet alır yaslandığı omuzdan
Daha bir niceleri katılacak kavgamıza
Sakın ha kaygılanma.
Kucak açması bizden davranmak Kara Kızdan
Zafer dayanışmamıza bağlı bunu unutma!

Paris'in başıboş kedileri nasıl sürgün edilmişti?

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Bütün sokak kedileri, palazlanmış yavrular gitmişti. Artık sokaklarda hiçbir sahipsiz kediye rastlanmıyordu. Bütün sokaklara düşmüş kedi yavruları da toplanıp hayvanları koruma cemiyetinin iğneleri altında sonsuz bir uykuya daldırılmıştı.

O sıralarda Paris'ten yeni gelmiş bir arkadaştan dinlemiştim: 1930'larda, Paris'te bir kedi sürgünü olmuştu. Kedileri de köpekler gibi İstrikninle ağulayıp yoketmek girişimi, halkça hoş karşılanmamış, kedilerin daha insancıl bir biçimde Paris'ten uzaklaştırılması istenmişti. Uygar Paris halkı, Paris Belediye Başkanlığı'nın verdiği kararı çok canavarca bulmamıştı: Sahipsiz bütün Paris kedileri toplanacak, sürgün edilecekti. Sürgün yeri de bulunmuştu: Seine ovası. Çöl gibi bir yer.

Bundan daha iyi bir yer de bulunamazdı. Paris'teki başıboş köpeklerin hakkından gelen yöneticilerin gözü, şimdi pisipisilerin üzerine çevrilmişti. Bunda da başarı sağladılar. Başıboş kediler toplama kampanyası yine de çok güç koşullar altında yapıldı.

Yeryüzünün en kültürlü bir merkezi olan Paris, birkaç gün içinde birkaç yüz bin kediden temizlendi. Yığınlarla, telli kafeslere, kapalı kamyonlara doldurulan hayvanlar, götürülüp ovaya dökülüyor, sonra yine daha başkalarını almak üzere geri dönülüyordu. Bu korkunç kampanya sonunda artık, Paris'in kaldırımlarında hiçbir başıboş kedi görülmüyordu.

Bunlar, mademki zehirlenmedi, hepsi, günün birinde yine Paris'e çıkar gelir diyen kedi düşmanları vardı. Bunların korkuları hiç de yerinde değildi. Paris'in bu zavallı hemşerileri, ne yazık ki onca uzak ve sapa yerden yollarını çıkarıp Paris'e dönmek olanağına kavuşamamış, hepsi gurbette can vermişti.

Sürgün kedilerin ölümüne üzülüp duran hayvanseverler, bugünlerde Paris'i kaplamış olan milyonlarca sıçanı görerek de büsbütün üzülmeğe başlamıslardı. Nerden çıkmıştı bunca sıçan? Baş edilecek gibi değildi. Aklıevveller, bu yıl fare yılıdır dediler. Hani birçok bitkinin, yemişin, hayvanın yılı olduğu gibi. Bu tartışmalar, evlerden gazetelere, gazetelerden evlere taşıp dururken gerçek akıllı kişiler de bu sıçan salgınını şöylece keşfetmiş oldular:

Bütün sokak kedileri, palazlanmış yavrular gitmişti. Artık sokaklarda hiçbir sahipsiz kediye rastlanmıyordu. Bütün sokaklara düşmüş kedi yavruları da toplanıp hayvanları koruma cemiyetinin iğneleri altında sonsuz bir uykuya daldırılmıştı. Bunların sürgüne gönderilmesi günahtı. Paris, bayağı büyük bir soluk almış gibiydi. Sokaklarda ne bir köpek, ne de bir sahipsiz kedi gözleniyordu. Yalnız, boyunları kurdeleli kimi kedilerin bahçelerde tembel saatler geçirdiği ya da civa gibi sıvrılarak gittiği görülüyordu. Söylendiğine göre bunlar sahipli kedilerdi. Ancak, yine kulaktan kulağa fısıldandığına göre de bunların bir bölüğü desahipsizsokak kedileriydi. Halk, boyunlarına birer tasma takarak bunları sürgünden, daha doğrusu, ölümden kurtarmıştı. Yalnız bunlar, yok edilenlerin yanında devede kulaktı.

Havyanları sevenler, ah vah içindeydiler! Evet, Paris'in yüz bin kedisi, devreden çıkarılınca bir şeyler olabilirdi. Fareler, çok tehlikeli hayvanlardı. Evet, çok eski bir kent olan Paris, farelerin de en eski yurtlarından biriydi.

Nitekim, yüz bin Parisli kedi, sürgüne gönderilince sıçan ulusu, birden büyük bir ferahlık ve özgürlük duydu. Hızla çoğalmağa başladılar. Kısaca hesap edilmiş üç yılda bir çift fareden doksan altı milyon fare oluştuğu anlaşılmıştır.

Parisli sıçanlar, bir iki yıl içinde öyle çoğalmıştı ki, sürgünden artakalan birkaç nazlı ve tok ev kedisiyle birkaç kaçak kedi, elbette bunların üstesinden gelemezdi. Sıçanların zararları gittikçe çoğalıyordu: Bebeklerin burunlarını, parmaklarını ısırıyor, geceleri, derin uykulardaki kişilerin ayak ve el parmaklarını kemirerek onları yataklarından fırlatıyorlardı. Açıkta unutulmuş bütün yiyecekler, sabahleyin, kemirilip yok edilmiş bulunuyordu. Sıçanları yok etmek üzere türlü sıçan ağuları çıkmıştı. Bunları büyük bir merakla kullanan ev kadınları ara sıra küçük çocuklarının zehirlendiğini görüyorlardı. Bu arada beş on da sıçan ölmüyor değildi. Ancak, bu afetin arkası zehirle mehirle geleceğe benzemiyordu. Bunun üzerine Paris halkı günün birinde "Ne yaptınız Paris'in kedilerini? Onları getirin yine. Bu beladan bizi ancak onlar kurtarır" diye patladı.

Paris Belediye Başkanı, bunun üzerine, sürgüne giden kedilerin baştan başa ölmüş ve yitmiş olduğunu düşündü. Onları bir daha geri getirmek olanağı yoktu. Başka kentlerden kedi ithal etmenin çaresine bakmalıydı. Ancak, Paris'in bu yüzden sıçan saldırısına uğramış olduğunu işiten öbür vilayetler de kedilerini Paris'e göndermeğe nazlanıyorlardı. Bundan dolayı, oraların da sonradan sıçan saldırısına uğramaması için her kentten sayılı miktarda kedi almak gerekiyordu. Sokak kedisi diye aşağı görülen hayvancağız pahaya binmişti. Paris Belediye Başkanlığı, birkaç kentten bin rica ile birkaç bin kedi ancak toplayıp Paris'e getirdi. Fransa'nın yakın kentlerinden, getirilip Paris sokaklarına dökülen ilk kedi toplulukları, akşamları, azgın bir sıçan kuşağıyla karşılaştılar. Büyük bir savaşım vermek zorunda kaldılar. Öteki kedi yığınları gelmeğe başlayınca sıçanlar, bu kedi ulusunun ne mal olduğunu anlamakta gecikmedi. Pek çoğu yaşamını yitirerek geri, dedelerinin yuvalarına çekilmek zorunda kaldı.

Akşamları, halkın ayakları altında dolaşmağa başlayan sıçanlar, yavaş yavaş terbiyelerini takınmağa başlamıştı. Sıçanı bol büyük kentler, Paris'in durumuna düşmemek için başıboş kedilerine sahip çıkıyor, bunların toplanmasına engel oluyordu. Halk, kedilerini elden kaçırmamak için güzel besinlerle beslemeğe çalışıyordu. Başka kentlerden kedi ithal etmek zorunda kalan Paris halkı da evinin yöresinde gördüğü bu kedileri dostça çağrıyor, alıştırmağa çalışıyordu.

yazko **somut**
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl: 3
Sayı: 57/31
Fiyatı: 70 Lira
Tarih: 2 Eylül 1983

S.S Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi-YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı / Ankara Temsilcisi: Gülşen Karakadıoğlu / Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi No: 17 Kat: 2 Cağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 lira, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlan sayfalarında santim / sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 1000 lira (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir) / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

BÜYÜK TAARRUZ VE TÜRK ULUSU

Prof. Dr. TOKTAMIŞ ATEŞ

Tarihte Mustafa Kemal'e gelene dek, kendini ulusunun sıradan insanlarından biri olarak gören ve bundan öğündüğünü açıklayan hiçbir "ulus kurtarıcısı" ve "devlet kurucusu" yoktur. Ancak Mustafa Kemal; ulusa ve onun temsilcilerine saygılı olmadıkça, ulus için hiçbir şey yapmanın mümkün olamayacağının bilinci içindeydi. Zira ulus iradesinin üzerinde hiçbir irade yoktur ve ulusun gücünün üzerinde hiçbir güç olamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları, 26 Ağustos 1922'de, üç yılı aşan bir süreden beri topraklarını işgalleri altında tutan Yunan kuvvetlerine karşı saldırıya geçtikleri zaman; bu saldırı, birkaç yüzyıldan beri "doğu"dan, "batı"ya doğru yapılan ilk saldırı oluyordu. Gerçekten, kapitalist emperyalizmin sultası altına alınmak istenen "doğulu" bir ulus, ilk kez kendi silah gücüyle bunu engelliyor ve uluslara da örnek oluyordu.

Büyük Taarruz'dan kısa bir süre önce Mustafa Kemal İran elçisinin Ankara'ya gelmesi nedeniyle yapılan bir toplantıda şunları söylüyordu: (1)

> "Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye âzîm ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği **bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır..**"

Ve 26 Ağustos sabahı Türkiye Büyük Millet Meclisi orduları bütün mazlum milletler adına, bütün "şark" adına saldırıya geçiyordu.

Karşıda güçlü bir ordu vardı. Her ne kadar Yunanistan ve İngiltere Batı Anadolu'yu ve Trakya'yı Yunanistan'a katma umudundan vazgeçmişseler de, bu bölgede oluşturmaya çabaladıkları "İonya Devletinin", aynen Girit gibi, olanakların elverdiği bir zaman Yunanistan'a katılacağını umud ediyorlardı. Anadolu'daki Yunan ordusu; gerek sayı ve gerekse silah bakımından TBMM ordularından daha geride değildi. Sakarya'dan sonra sarsılan moralleri de önemli ölçüde düzelmişti.

Ancak iki ordu arasında temel bir fark vardı. Ordulardan birisi kendi topraklarında, kendi topraklarını ve insanca, özgür ve bağımsız yaşama hakkını kurtarmak için savaşıyordu. Diğeri ise gerçekleşmesi olanaksız kimi hayaller için savaşmaktaydı. Bu savaşı kimin kazanacağı açıkça belliydi. Ve 26 Ağustos'da başlayan saldırı, 30 Ağustos'da Yunan birliklerinin Dumlupınar'da çembere alınmasından sonra 9 Eylül'de İzmir'de, Akdeniz'de sona erdi. Mustafa Kemal arkadaşlarına, saldırıya başladıktan sonra 15 gün içinde İzmir'e gireceklerini söylemişti. Sözünü fazlasıyla tutmuştu.

Ancak Mustafa Kemal, yaşamının her aşamasında, her konuda olduğu gibi, bu büyük utkuyu da kendinin değil ULUSUN ve ulusun temsilsici TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN bir utkusu olarak değerlendiriyordu. Zaten saldırının başladığı ve Afyon'un geri alındığını TBMM'ne bildiren ilk telgrafında bile, başarı nedeniyle "Büyük Meclisi" kutlamaktadır: (2)

> "Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının müstesna kıymet ve kabiliyeti sebebiyle Meclisi âliyi tebrik ederim."

kez ulusun temsilcilerine seslenmektedir: (6)

> "... Milletin mukadderatını doğrudan doğruya deruhte ederek yeis yerine ümit, perişanlık yerine intizam, tereddüt yerine azim ve iman koyan ve yokluktan koskoca bir varlık çıkaran Meclisimizin civanmert ve kahraman ordularının başında **bir asker sadakat ve itaatiyle emirlerinizi yerine getirdiğimden dolayı,** bir insan kalbinin nadiren duyabileceği bir memnuniyet içindeyim."

Ve şiddetli ve sürekli alkışlarla kesilen konuşmasını şöyle sürdürmektedir:

> "Kalbim bu meserretledolu olarak, pek aziz ve muhterem arkadaşlarımı, bütün dünyaya karşı temsil ettikleri hürriyet ve istiklâl fikrinin zaferinden dolayı tebrik ediyorum.."

Mustafa Kemal, bu unutulmaz konuşmasının son bölümlerinde de şunları söylemektedir: (7)

> "Arkadaşlar! Milletimiz, tek bir adam gibi, gösterdiği sarsılmaz vahdet ve gayret sayesinde bu muvaffakiyeti ihraz etmiştir.. Milletimizin sulh işlerinde de, sulhtan sonraki işlerde de, aynı himmet ve gayret ve vahdeti göstererek; bu zaferi itmam edeceğine şüphe yoktur...
>
> Arkadaşlar! Sözlerime hitam vermeden evvel kemali iftiharla şunu arzedeyim: Bu hareketi yapan bir ordunun babalarından ve analarından ibaret olan milletimiz bütün cihana karşı en yüksek mevki-i hürmeti ve izzeti kazanmıştır. Milletimiz bîperva iftihar edebilir. Bu, en kuvvetli şeraitle hakkıdır ve **böyle bir milletin âciz bir ferdi olmakla en büyük saadeti** hissediyorum.."

Tarihte Mustafa Kemal'e gelene dek, kendini ulusunun sıradan insanlarından biri olarak gören bundan öğündüğünü açıklayan hiçbir "ulus kurtarıcısı" ve "devlet kurucusu" yoktur. Ancak Mustafa Kemal; ulusa ve onun temsilcilerine saygılı olmadıkça, ulus için hiçbir şey yapmanın mümkün olamayacağının bilinci içindeydi. Zira ulus iradesinin üzerinde hiçbir irade yoktur ve ulusun gücünün üzerinde hiçbir güç olamaz.

(1) "ATATÜRK'ün Söylev ve Demeçleri" (1906-1938) Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları 1, 2. Baskı, Ankara 1959; s. 40
(2) "Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri" IV (1917-1938) Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları 1 Ankara, 1964; s. 447
(3) ae, s. 449
(4) ae, s. 450
(5) ae, s. 458-459
(6) "Atatürkün Söylev ve Demeçleri" I (1919-1938) (TBM Meclisinde ve CHP Kurultaylarında) Türk Inkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları 1 2. Baskı, Ankara 1961; s. 247
(7) ae, s. 268

Zafer Gençaydın Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri 152 × 137 - Yağlıboya, Tuval

"Açlık yok olduğu gün, insanlığın görmediği bir düşünce patlaması olacaktır" -3-

19 AĞUSTOS 1983: LORCA'NIN

FERİDUN ANDAÇ

"Defensor, sonraki gün Halk Cephesi Komitesi'nin işçilere uyarısını yayımlar. 10 Mart olayları Granada'da sağ ile solun uzlaşma olanaklarını iyice ortadan kaldırır. Olaylardan sonra vali görevden alınır. Cumhuriyetçi Birlik Partisi üyelerinden Ernesto Vega yeni vali olur.

Sivil yönetimle Granada garnizonu arasındaki ilişkiler sürekli bir gerginlik içindedir.

Granada şubat seçimlerinin iptali, Halk Cephesi milletvekillerinin itirazı sonucu Corteste kabul edilir. 3 Mayıs 1936'da yeniden seçim yapılacağı bildirilir. Milliyetçi Cephenin seçim kampanyası kargaşalıklarla geçer. Halk Cephesi ezici bir başarı sağlar. Tek sağcı aday bile seçilememiştir. Belediye meclisinde de sağın hiçbir temsilcisi yoktur. Bu arada, sol fraksiyonlar arasındaki çekişmeler gündeme gelmiştir. Bu sağ cephenin daha çok işine geliyordur. Sorun kimin belediye başkanı olacagıdır.

7 Nisan'da Lorca, 1922'de yazdığı küçük bir şiir kitabı olan "İlk Şarkılar"ı yayımlar. La Barraca'nın Barcelano'daki temsillerine katılır.

10 Mayıs'ta Manuel Azana Cumhurbaşkanlığına seçilir. Siyasi ortam iyice gerginleşmektedir. 16 Haziran. Corteste, sağın lideri Calvo Stelo hükümeti tehdit eden bir konuşma yapar. Faşist bir devlet kurma amacının açık savunusunu yapar.

19 Haziran'da Lorca, Bernarda Alba'nın Evi (La Casa-de Bernarda Alba) adlı oyununu bitirmiştir. 25 Haziran'da vali görevden alınır. Sonraki gün Cesar Torres Martinez yeni vali olarak atanır. Faşistlerin giriştiği kıyımlar ise iyice yoğunlaşmıştır. Siyasi eylemler artık sokağa taşmıştır. Valinin ardına askeri komutan General Lianos Medina da görevden alınmıştır. Bunun yerine de General Miguel Campins· Aura atanır. Vali beceriksiz, general kararsız biridir. 'Milliyetçi' ayaklanma başladığında bunlar görevdedirler.

5 Temmuz'da Lorca'nın annesiyle babası Madrid'den Granada'ya, kızları Concha'nın yanına gelirler. Lorca, daha sonra geleceğini söyler. 10 Temmuz'da Lorca'nın eniştesi (kızkardeşi Concha'nın eşi) sosyalist, Dr. Manuel Fernandez Montesinos Belediye Başkanı seçilir. Yalnız on gün iş başında kalabilecektir. 20 Temmuz'da Granada'da ayaklanan 'Milliyetçiler', diğer üyelerle birlikte onu da tutuklarlar.

Üç buçuk aylık bir aradan sonra yeniden yayına başlayan sağcı günlük "Ideal" gazetesi, güncel olaylar üzerine yıkıcı yorumlar yapmaya başlar Sağ da kendi içinde bütünlük sağlayamaz.. Sola karşı olan en belirgin ortak yanları: kindir. CEDA'nın (5) beceriksizliğinden düş kırıklığına uğrayan Katolikler, aşırı sağa (falanjistlere) daha sıkı sarılmaya başlar. Bu dönemlerde falanjistlerin safları gittikçe kalabalıklaşmıştır. Şubat seçimlerinden önce, Granada'da kimsenin ciddiye almadığı bir grup falanjist için artık durum değişmeye başlamıştır. 20 Temmuz ayaklanmasının ön hazırlıklarını yapmaktadırlar. Hapiste olan falanjist lider Jose Antonio Primo'dan alınan bilgiler doğrultusunda, çalışmayı bir grup falanjist yönlendirir. Görev bölümü yapılmıştır. Bu falanjist gruptaki milis başkanı Jose Valdes Guzman bu ayaklanma sonunda Granada valisi olacaktır.

12 Temmuz'da, Madrid'de tatsız olayların ilki sergilenmektedir. Öldürülen bir falanjiste misilleme olarak teğmen Jose Castille dört faşist tarafından vurularak öldürülür. Bunun öcünü almak isteyen arkadaşları, iki sağcı lideri; J.M. Gil Robles (CEDA Başkanı) ile Calvo Sotelo'yu (kralcı, sağ muhalefetin başı) öldürmeye karar verirler. Robles bulunamaz, Stelo ise vurularak öldürülür. Böylece, ayaklanma bahanesi bulunmuştur. Ülke yavaş yavaş iç savaşı yaşamaktadır artık. 14 Temmuz'da V. Castilla ve C. Sotelo için yapılan cenaze törenleri siyasal gösterilere dönüşür.

• Tarafsız Olmayan Uğraşı İçinde Lorca'nın Siyasal Tavrı: Ozan Eylem İçinde

KUVÂ-YI MİLLİYYE ŞİİRİ 2

HÜSEYİN FERHAD

Namusunu, toprağını, ulusal onurunu savunmak için cephelere

Dumlupınar kazanıldıktan sonra TBMM ordularına yayınladığı bildiride de şu satırları okuyoruz: (3)

"Afyonkarahisar, Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesinde zalim ve mağrur bir ordunun anasırı asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha ettiniz. Büyük ve necip milletimizin fedakârlıklarına layık olduğunuzu isbat ediyorsunuz. **Sahibimiz olan** büyük Türk milleti istikbalinden emin olmağa haklıdır.."

Aynı gün (1 Eylül 1922) Ulusa yayınladığı bildiride de şu satırları okuyoruz: (4)

"Büyük Asil Türk Milleti:

Garp cephesinde 26 Ağustos 38'den beri başlayan harekatı taaruziyemiz Afyonkarahisar,. Altuntaş, Dumlupınar arasında büyük bir meydan muharebesi halinde beş gün beş gece devam etti. Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularının secaati, şiddeti sürati tevfikatı subhaniyeye vesiylei tecelli oldu. Zalim ve mağrur düşman ordusunun anasırı asliyesi akıllara dehşet verecek katiyetle imha edildi. Teşkilat ve techizat gibi ananat ve muzafferiyatı ve ismi münhasıran milletimizin şuurundan, ezeli ve ebedi olan imanından vücud bulan ordularımızı **fedakârlıklara lâyık olarak** size takdim ediyorum. En büyük kumandanından en genç neferine kadar ordularımızda hakim olan fikir, **milletin gösterdiği vazife uğrunda** şehit olmaktır. Bunu muharebe meydanında yakından müşahede ederek büyük milletime haber veriyorum.. **Milletin rey ve iradesine istinad eden** her işin neticesi millet için hayır ve saadet olduğu sabittir.."

Mustafa Kemal ulusuna olan saygısını ve ulusun iradesine olan saygı ve güvenini vurgulamak için, bulduğu her olanağı kullanan bir devlet adamı ve kumandan idi. Zira ulusun ve ulus iradesinin her şeyden önce geldiğine inanır; bu iradeyi her türlü iradenin üzerinde görürdü.

İzmir ve Bursa'nın geri alınmasından sonra ulusa yayınladığı bildiri; hem bu görüşlerini bir kez daha vurgulaması ve hem de heyecanlı edebi değeri açısından son derece ilginçtir:(5)

"Asil Türk Milleti

Ordularımız 9 Eylül 38 sabahı İzmir'imizi ve yine 9 Eylül 38 akşamı Bursa'mızı muzafferen tahlis ettiler. Akdeniz askerlerimizin zafer teraneleriyle dalgalanıyor..

..Büyük Türk milleti, Ordularımızın kabiliyet ve kudreti düşmanlarımıza dehşet, dostlarımıza emniyet verecek bir kemal ile tezahür etti. Millet orduları on dört gün zarfında büyük bir düşman ordusunu imha ettiler.. **Büyük zafer münhasıran senindir...** Vatanın halâsı miletin rey ve iradesi kendi mukadderatı üzerinde bilakaydüşart hakim olduğu zaman başlamış ve ancak **milletin vicdanından doğan ordularla** müsbet ve kati neticelere ermiştir.

Büyük ve necip Türk milleti Anadolu'nun halâsı zaferini tebrik ederken sana İzmir'den, Bursa'dan, Akdeniz ufuklarından ordularının selamını da takdim ediyorum."

Aynı Mustafa Kemal, 4 Ekim 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisinin, "kutsal" olarak nitelendirdiği çatısının altındadır. Bu

LORCA'NIN ÖLDÜRÜLÜŞÜNÜN 47. YILI

Geçtiğimiz 6 Haziran Federico Garcia Lorca'nın doğumunun 85. yıldönümüydü. Sait Maden eliyle aslından çevrilen ve Yazko yayınları arasında kısa bir süre önce yayımlanan BÜTÜN ŞİİRLERİ'nin birinci cildinin ardından, bugünlerde ikinci cildi de çıktı. Titiz bir emek ürünü olan çeviri, ozanın yaşamı, yapıtları ve özellikle öldürülüşü üzerinde ayrıntılı bilgiler veriyor. Aşağıda çeviriden bir şiir ve ozanın yakın dostu Salvador Dali'nin 1924'de çizdiği bir portresini sunuyoruz.

Somut

ANTONIO EL ÇAMBORIO'NUN ÖLÜMÜ

Ölüm sesleri çın çın öttü
Guadalquivir'in orada,
erkek bir karanfil sesini
saran eski sesler olarak.
Çaktı domuz ısırıkları
onlardaki uzun konçlara.
Sıçrıyordu bir yunus gibi
kaygan, vuruşurken ortada.
Vişnerengi boyunbağını
yuyup yıkadı düşman kanla,
ama altında dört bıçağın
kolları düştü iki yana.
Daldırırken mızraklarını
yıldızlar kül rengi sulara,
çiçeklenmiş yavşanotları
düşünürken körpe boğalar,
ölüm sesleri çın çın öttü
Guadalquivir'in orada.

Sen ey sert yeleli Camborio,
Antonio Torres Heredia,
sesi erkek karanfil sesi,
yüzü kararmış yeşil aydan:
Kimler kıydı canına senin
Guadalquivir'in orada?
Benameji amcamın dört oğlu
Heredia'lar, kimler olacak.
Kıskanmadılar elindekini,
göz diktiler bende olana.
Vişnerengi iskarpinlere,
fildişinden madalyonlara,
şu zeytinle şu yaseminden
yoğrulmuş tenime çok daha,
Ah! Antonyito* el Camborio,
sultan hanımlara yaraşan!
Tez akiına getir Meryem'i
çünkü gelen ölümdür başa.
Aman Federico Garcia
bir haber sal jandarmalara!
İşte belim kırıldı gitti
mısır sapı gibi ortadan.

Üç yerinden fışkıran kanla
yanüstü devrilir toprağa.
Öyle eşsiz bir sikkeydi ki
basılmaz benzeri bir daha.
Bir yastığa koyar başını
görkemli bir melek o zaman.
Başka solgun melekler geldi
yanına bir kandil koymaya.
Ulaşınca Benameji'ye
dört amcaoğlu bir arada
sona erdi ölüm sesleri
Guadalquivir'in orada.

koşan; dağlara çekilen; orağına, tırpanına, atadan kalma karabinalarına sarılan Türk halkının yüzyıllardan XX. Yüzyıla akan kanının sızıntılarının dilimizdeki söze/ elimizdeki saza vuran şavkı... 1919-1923 yıllarındaki şiirlerle halk şiirinin arasındaki tek ayrım da burada gizli: Bugün adını bile unuttuğumuz, yazılış anının işlevselliğinden ve yazınsal belgeselliğinden başka estel bir değeri olmayan yüzlerce şiiri yıllar yüreğine gömerken; Kuvâ-yı Milliyye türküleri severek okuna/söylene gelmiştir bugünlere dek. Estetik değerini ise, çağcıl şiirin ölçütleriyle değerlendirmek ya da çağdaş şiirle karşılaştırmak yanlış olur elbet; ille karşılaştırmalı bir çözüme varmak istenirse, emperyalizmle uzun yıllar savaşan Hint, Afganistan, Mısır, Afrika ve Latin Amerikalı yerlilerin şiirleriyle belli estetik kategoride incelenmeleri çok ilginç sonuçlar koyacaktır ortaya. Örneğin, Ganalı Parkes'ın mythoslar üzerine kurulu "Gece Yarısı" başlıklı şiiri Alevi/Bektaşi şiirlerimize benzer bir yönsemeyle, çok tanrılı dönemin uzak özlemlerinden devinimle bir anın izlenimlerini aktarıyor. Parkes'in şiiri, halkının 'halet-i ruhiye'sini duyumsatır bize. Devrimci Afrika şiirinin kökenlerine değgin ipuçları vermesi, ulusal istemlerinin betimlenmesi ve yazılış nedenselliğini imlemesi açısından önemli; ayrıca, sömürgeci ve kolonyalist ülkelerin egemen şiir anlayışının öykünmeci biçiminden bir ayrışmanın örneği olarak da değerlendirilebilir. Kongolu U Tam'sı'nın "Ayakta" şiiri de böyle, yine yerel ya da budun kültüründen hareketle, yine aynı ulusal istem yineleniyor; ama doğrudan:

....
al onu
bırakma ölüme
anlıyorum ki Kongom
hür yaşamak istiyor

Afrikalı ozanlar da, bizler gibi ya da her ülkenin ozanı gibi düşünme ve yaratma eylemini yurdunun ırmakları, çiçekleri, hayvanları ve insanlarıyla birlikte gerçekleştirmek istiyor. Emperyalist ve metropol ülkelerde bu tür şiirler ilginç de bulunabiliyor kimi zaman, ama insancıl bir görünümle ve küçümseyici bir söylemle. Bu ise, ilerici çevrelerce yadırganıyor ve çeşitli eleştirilere neden oluyor doğal olarak. 1919-1923 yangın yıllarında yazılan kimi ozanlarımızın kimi şiirleri için de söz konusu aynı şey. Ancak, koşullar ne olursa olsun, o şiirlerin "burjuva duyarlıklara" peşkeş çekildiği anlamına gelmez/gelmemeli. Kongolu Bantu'nun "Gezinti Şarkısı" başlıklı şiiri bu açıdan önemli, bence:

Irmakta süzülüyor
Oyuk kütükten kayığım,
Maymunlar ağaçlarda
Fısıldaşıp ağlıyor
Yüce avcı, yüce avcı,
Nedir derdi bunların?

Ayağı kırılmış küçük maymunun,
Hepsi buna ağlıyor.

Asıl küreğe öyleyse
Irmak avcısı haydi
Bul hemen annesini
"Yavrun ağlıyor" de,
Ayağı kırık zavallının
Hepsi buna ağlıyor.

Bu ve öteki şiirlerle, 1919-1923 yıllarında yazılan 'savaşan' ya da 'kederli' Türk şiirlerinde ortak izlekler bulmak olanaklı. Örneğin Bantu'nun yerel imgeler ve 'aşırı' özgül koşullarla örülü şiiriyle Türk halk yazınından kimi şiirleri eşlemek zor değil ve bunlar, Anadolu acılar denizindeyken de köylerde/kentlerde yüksek sesle söyleniyordu sanıyorum. Hiç gereği yokken, "ayağı kırık küçük maymunun" acısını duyumsayan Bantu'nun şiirini örneklememin nedeni şu: Koşullar ne olursa olsun, düşünme ve yaratma özgürlüğüne belli bir sınır konulamaz! Yahya Kemal, Ahmet Hâşim ya da millî mücadele'ye kulaklarını tıkamayı yeğleyen kimi şairlerimizin şiirlerini de bu gözle okuyacağız; ama, bir farkla: Aydın sorumluluklarının ayırdına varıp varmadıklarını hiç unutmadan... Kısacası; dünya ne denli büyük olursa olsun, hâlâ süngüyle ve açlıkla yüzyüze olan Afrika, Uzak-Doğu, Latin Amerikalı halkların şiirlerindeki 'semantik' şaşırtıcı biçimde çakışır birbirine.

Ulusal Kurtuluş Savaşımız, XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin birer sömürgesi durumunda bulunan Balkan ülkelerinin bağımsızlıkla sonuçlanan eylemleri ile İngiliz sömürgeciliğine ilk özgürlük bayrağını açan Afganistan'dan sonra ve (Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olan) Mısır'ın işgalci İngilizlere karşı verdikleri silahlı savaşımlarıyla aynı yıllarda "ilk" ulusal kurtuluş hareketidir.

[Yineleyelim: Aralarında Türkmen ve Tajik azınlıklarının da bulunduğu, ulusal kurtuluş savaşımı sonucu Asya'da ilk bağımsızlık

Abidin Dino

● Hiç gereği yokken, "ayağı kırık küçük maymunun" acısını duyumsayan Bantu'nun şiirini örneklememin nedeni şu: koşullar ne olursa olsun, düşünme ve yaratma özgürlüğüne belli bir sınır konulamaz!

bayrağını açan ülke: Afganistan. Ağustos 1919'da bu topraklarda yaşayan halklar sömürgeci İngilizlere/Büyük Britanya İmparatorluğuna karşı omuz omuza dövüşerek özgürlüklerini kazandılar. Afganistan'dan sonra, kurtuluş savaşını utkuyla gerçekleştiren, kültürel kalıtlarımızda ortak öğelerin çokça olduğunu sandığım ulus: Moğol çoban halkı. Aralık 1911'den 1921'in yaz aylarına değin özgürlük ve bağımsızlık savaşımı veren bu halkın bu yıllarına değgin bir şiir bile yok elimizde şu an. Ülkelerimizin uzak oluşu bu olanaksızlığın tek nedenidir belki de. Kimbilir ne güzel türküleri; bizim Köroğlu'nun koçaklamalarına, Pir Sultan'ın nefeslerine, Karacaoğlan'ın semailerine benzer nice yiğitlik şiirleri vardır? Okuyunca/dinleyince onlarla birlikte Çin ve Japon işgalcilerine karşı dövüşme isteği duyardık içimizde, hiç kuşkusuz... 'Dünyanın yedi harikası'ndan sayılan dev piramitlerin taşlarına tırnaklarıyla bağımsızlıklarını kazıyan ülkenin adı, yakın bir dost adı gibi sımsıcak çağrışımlar uyandırı imgelemimizde kanısındayım: Mısır. Port Said'de, İskenderiye'de/şu bilge Kavafis'in mavi ışıklı şiir kentinde, Kahire'de, Büyük Britanya İmparatorluğunun, yurtları için silaha sarılan fellahlara ezinçler vererek, onları hücrelerde çürümeye terkederek önleyemediği "milliyetçi" ayaklanmalarının mutlu sonu: Sonradan yenilgiye dönüşen Mısır'ın geçici yengisi. Mısırlı ünlü tarihçi Es-Şafi'nin İngiliz egemenliğine boyun eğen korkak Said Zaglul Paşa'yı eleştiren yazıların yanısıra, ayaklanan halkının yüreğini berkitici (ama, bu işlevselliğin dışında pek bir anlamı olmayan) şiirler yazdığı da bir gerçek. Acılı ıslıklar gibi onlar da tınılar halinde dağıldı bu karmaşa içinde, doğal olarak. Yurdu geçici olarak bağımsızlığına kavuştuğu zaman epeyce yaşlanmış bulunan Ahmed Şevki'nin ve denemeci-eleştirmeci de olan Abbas Mahmud El-Akkad'ın şiirlerinde Mısırlı halkın verdiği ulusal kurtuluş savaşının izlerini görmek olası. Bu acılı günlerin tanığı ise, Ahmed Zeki Ebu-Şadi ile İbrahim Naci'dir. Kongolu Bantu'nun "Gezinti Şarkısı"nda olduğu gibi, Ebu-Şadi'nin dizelerinde doğa ile insan içiçe/ yan yana/ aynı düzlem üzerinde sonsuz bir uyum gösterir sanki. Böylesi yıllarda yaşamış yurtsever bir ozanın böylesine duyarlı olmasına şaşırmamak elde değil. İbrahim Naci ise, "İşte işkenceli halim/Çürüklerim" diye başlayan bir şiirinde şöyle der:

Yargı salonlarındaki tutuklu parmaklar gibi
Ey kıyılarını zorlayan deniz
Gündüz gece
Sunduğu acı sıvı konuğuna
Üstünde yurtsama
kovulmuşluk.

Sürecek

1936 seçimlerinden önceki günlerde Madrid iyice karışıktır. Politika ile sanat iyice içiçe dolanmıştır. Sanatçı ve yazarların her sözü, her tavrı, her eylemi bu politik imbikten geçiriliyordu. Sanatçıların, yazarların politik tavrı ise olaylar karşısında artık iyice belirginleşmiştir. Faşizmin yarattığı tehlikeleri görenler Halk Cephesi'nin yanında yer alarak, faşizme karşı mücadeledeki kararlılıklarını sanatsal eylemleriyle sürdürmektedirler. Lorca'nın tavrı ve düşünceleriyse, açıktır. Sanatcının (sanatın) tarafsız olamayacağını söylerken, sanatın işlevini ve sanatçının yerini şöyle görür o: "Sanatın sanat için olduğu düşüncesi neyse ki bu kadar gülünç, yoksa çok insafsız olurdu. Artık kendini bilen hiç kimse arı sanat, sanat için sanat saçmalarına inanmıyor. Bu dramatik anda sanatçı, halkla gülüp, halkla ağlamalıdır. Zambak demetini bir tarafa bırakıp, zambak arayanlara yardım için yarı belimize kadar çamura batmalıyız." (6).

Lorca, anti-faşist Cumhuriyetçi toplantılarına da katılmaktadır. 9 Şubat 1936'da ozan Rafael Alberti'nin Rusya dönüşünde verilen ziyafetin konuşmasını Lorca yapar. Ve bir grup İspanyol yazarının hazırlamış olduğu faşizme karşı bir bildiriyi okur.

Halk Cephesinin seçim başarısından sonra, ozan Antonio Machado ve diğer aydınlarla birlikte Lorca da Evrensel Barış Birliği'nin bildirisine İspanyol komitesi adına imza koyar. "El Sol" bu bildiriye imza koyan yazarların listesini yayımlar. 1 Nisan'da, hapiste bulunan Brezilyalı devrimci lider Carlos Prestes'in serbest bırakılması için bir grup ozan ve aydın ile birlikte bir bilidiriye daha imza atar. Yine bu ay içinde, Evrensel Kızıl Yardım Örgütü'nün çıkardığı haftalık dergi "İmdat"a (Ayuda) 1 Mayıs Bayramı sayısı için bir mesaj gönderir: "Kutladığımız 1 Mayıs'ta daha adil bir toplum isteğiyle birleşen bütün İspanyol işçilerini sevgiyle selamlarım. "Ve bunun ardına, iç savaşa bir adım kala yaşanan karışık durumda, Lorca'nın faşistlere karşı ikinci bir bildiriye daha imza koyduğunu görürüz.

22 Mayıs'ta, Fransız Halk Cephesi'nin temsilcisi olarak Madrid'e gelen üç Fransız yazarı Andre Malraux, Jean Cassou, Henri R. Lenormand için verilen bir yemeğe katılır. İçinde, iktidardaki hükümetin birçok bakanınında bulunduğu toplantıda hep bir ağızdan "Marseillaise" ve "Enternasyonal" söylenir. Ertesi gün, gazeteler buna genişçe yer verir.

Nisan 1936'da Madrid'in günlük gazetelerinden birindeki bir konuşmasında Lorca'nın İspanya'daki güncel ve politik duruma karşı tavrı ve geleceğe yönelik düşünceleri daha iyi belli oluyordur: "...Ekonomik dengesizlik oldukça insanlar düşünemeyecekler. Bunu kendi gözlerimle gördüm. İki erkek bir ırmağın kıyısında yürüyorlar. Biri zengin, öbürü yoksul. Birinin midesi dolu, öbürü ise esnemeleriyle havayı kirletiyor. Zengin bağırıyor: "Oo! suyun üstündeki kayık ne güzel! Kıyıda açan süsen çiçeğine bakın!" Yoksul mırıldanıyor: "Açım, bir şey görmüyorum. Açım, çok açım." Öyle ya. Açlık yok olduğu gün, yeryüzünde insanlığın şimdiye dek görmediği bir düşünce patlaması olacak. Bu Büyük Devrim gününde doğacak sevinci kimse önceden kestiremez." (7).

"El Sol"da yayımlanan bir konuşması da, Granada'lı orta sınıfın gözünden kaçmaz. Bu konuşmasında belirttiği İspanya ve tarihi üzerine görüşleri ise faşistlerle tamamen çatışır.

Bir Endülüs yerlisidir o. Yaşayışı, geleneklere bağlılığı, bunların sanatsal çabasına yansıyışıyla bu ülküsü daha da belirginleşir ve ulusunun renginde çağdaş, insancıl bir duyarlılıkla yayılır dört bir yanına evrenin. Bu yanı şu düşünceleriyle somutlaşır iyice: "Ben tam bir İspanyol'um, benim için coğrafî sınırlarımın dışında yaşamak imkânsızdır. Aynı zamanda, sırf İspanyol olarak doğduğu için İspanyol olanlardan tiksinirim. Ben bütün insanların kardeşiyim; sırf gözleri bağlı olarak yurdunu sevdiği için kendini soyut, milliyetçi bir ideal uğruna feda eden kişiden nefret ederim. İyi bir Çinli bana kötü bir İspanyol'dan daha yakındır. İspanya'yı eserlerimde dile getiririm, onu iliklerimde duyarım; ama, bundan da önce, hiç bir millî bağnazlığım yoktur. (8).

Sürecek

İşçi topluluğunu eğitimden yoksun bırakma girişimleri

SEDAT AĞRALI

"İşçilere ve çocuklarına eğitim vermekle, onların kendi dünyalarındaki saadetlerini ve ahlaklarını bozacaksınız. Eğitim gören işçi çocuğu, kendi alıştığı yaşantısını beğenmeyecektir. Onları iyi hizmetçiler yapalım, sanayi ve tarımda itaatli ve becerikli işçiler haline getirelim diye eğitim vermeye çalışırken, unutmayınız ki kendi başımıza yeni efendiler yetiştirmiş olacağız."

Bütün evrende her şey insan içindir.Onun mutluluğu, özgürlüğü ve yaşamına dönüktür. İnsan en değerli varlıktır. Paraydı, maldı... Ünvandı, ündü.. İnsan olmanın değeri, bütün katma değerlerden de üstündür. Eğer bu katma değerlerden aldıkları güçle bazı insanlar başka insanları ezebiliyor, horlayabiliyorsa.. O toplumdaki düzen uygarlıkla, insancıl anlayışla bağdaşamaz. Bir toplumun düzeni, insan kişiliğinin gelişmesini onda saklı maddi ve manevi gücün ortaya çıkmasını ve toplum çıkarlarının değerlendirilmesini engelliyorsa o düzende ciddi bunalımlar var demektir. Her insan kişiliğini özgürce geliştirebilmelidir. Her bireyin düşüncesi, duyarlığı, bilinçlenmesi erişebileceği en yüce ve aydınlık yüzeye çıkabilmelidir. Toplumu oluşturan bireyler, değerlerini, etkinliklerini, duyarlıklarının bilincine varabilecek özgür bir eğitim hakkından yararlanmalıdır. Böylesine koşullandırılmamış bir eğitimden yararlanmak çağdaş toplumlarda bireylerin temel yasal hakkıdır. insanları bu yönde engelleyen bağlar varsa, o bağlar koparılmak, baskılar varsa o baskıları kaldırmak gerekir. İnsanlar yaşama va çalışma koşullarına egemen değilde tutsağı iseler, o toplumda özgürlük yok demektir. İnsan yaşama ve çalışma koşullarına hükmedecek kadar özgür olabilmelidir. Kural olarak bir toplumun özgür olabilmesi için, toplumun kendisi özgür olabilmelidir. Bu ancak ulusal bağımsızlıkla olur.

Toplumsal olgu iyice değerlendirilmelidir. Eğitim düzeyi düşük, yeterince bilinçlenmemiş halk kesimi bir çok toplumsal ve ülke sorunlarında, bir süre için belki tutucudur. Kendi çıkarları mevcut durumun sürüp gitmesine bağlı olanlar, halktaki bu alışkanlığı körüklerler. Uyanışa, koşullandırılmışlığın aksine özgür ve bağımsız eğitimin oluşturacağı bilinçlenmeye kesin olarak karşıdırlar. Onun içindir ki, eğitilme, ekonomik ve sosyal fırsat eşitliğinden yoksun bırakılmış halk kesimi kendisine yararlı olacak değişiklik ve yenilikleri bile biraz geç ve güç benimser. Ama, eninde sonunda da benimser.. Tarihsel deneyimler bunu birçok kez doğrulamıştır. Yeterki bu değişikliklerin ve yeniliklerin niçin ve neden gerekli ve de yararlı olduğu halka açıkça, özgürce ve doğruca anlatılsın.

Bu nedenledir ki, geriliği, adaletsizliği, düzen bozukluğunu bir "KADER" gibi kabul ettirmek ve bunun değişmezliği konusunda beyin yıkama politikası, geniş ölçüde dinsel dogmalardan yararlanmaktadır. Gerçekler saptırılarak, Tanrı'nın bile beş parmağı ayrı ayrı yarattığı örneğinin hep işçilere, köylülere ve yoksullara gösterilmesi, insan kaderinin değişmezliğinin kuralı gibi yutturul-

hakkını elde edebilmek için, ne biçim zor bir uğrası ortamından geçtiğini gösterecek niteliktedir. Batılı sendika ve işçi liderleri, işçi kesiminin dostu aydınlar, bütün bu engellemelere göğüs germişler ve yılmadan demokratik özgür uğraşılarını südürmüşlerdir. İşçilerin haklarını savunan örgütler, aydın çevreler, halk kesimi bütün bu aristokrat-kapitalist baskılara karşı, işçilere şu ilkeler doğrultusunda öneriler sunmuşlardır:

"Bizim emeklerimizi koruyamamamızın ezilmemizin, siyasal ve ekonomik güçlerin karşısında devamlı boynu bükük kalmamızın tek nedeni vardır. O da, eğitimimizin eksikliğidir. Aydınlığa çıkmamızın tek yolu vardır, o da şimdiye kadar iyi okullarda okuyan egemen kesim çocuklarının yararlandığı haklardan işçi çocuklarının da faydalanmalarını sağlamaktır."

Bu öneriler öylesine çarpıcı ve etkileyici oldu ki, Batı'nın sanayi işçileri ve üretici kooperatiflerinin üyeleri olan köylüleri, kendi çocuklarını okutmak, eğitimden geçirmek için pek çok fedakârlığa razı oldular.

İNGİLİZ İŞÇİ HAREKETİ VE EĞİTİM HAKKI İÇİN TARİHSEL UĞRAŞI...

Sanayi devrimi tamamlanınca İngiliz adalarında sanayi merkezleri etrafında hızla şehirleşme ve nüfus yığılması görüldü. Eski toprak işçileri, köylüler, meyve ve sebze üreticileri, balıkçılar, tavukçular, küçük esnaf ve sanatkarlar modern makinelerin, tezgahların başında çalışan işçiler olarak ortaya çıkıyordu. Kentleşme bu eski köylü ınsanlarda büyük şoklar yarattı. Özellikle, kent ve köy arasındaki farklar, kamu hizmetlerinin şehirler de ne kadar kolaylıklar sağladığının gözleriyle görülmesi, onlarda köylülere yapılan haksızlık ve adaletsizliklerin tartışılması olgusunu yoğunlaştırdı. Şimdi de, sanayi kuruluşlarında boğaz tokluğuna denecek kadar ucuza emeklerini sattıkları halde, her işyerinin sahibi kısa sürede büyük servetlere kavuşmaktaydı. İçeride kendi emekleri dışarıda, sömürgeleştirilmiş ülkelerdeki insanların oluşturduğu ürünlerin yok pahasına satın alınıp, kendi mamüllerinin çok pahalıya satılmasından meydana gelen bu servetler, bu yeni işçi topluluğunu bir hayli meşgul ediyordu.

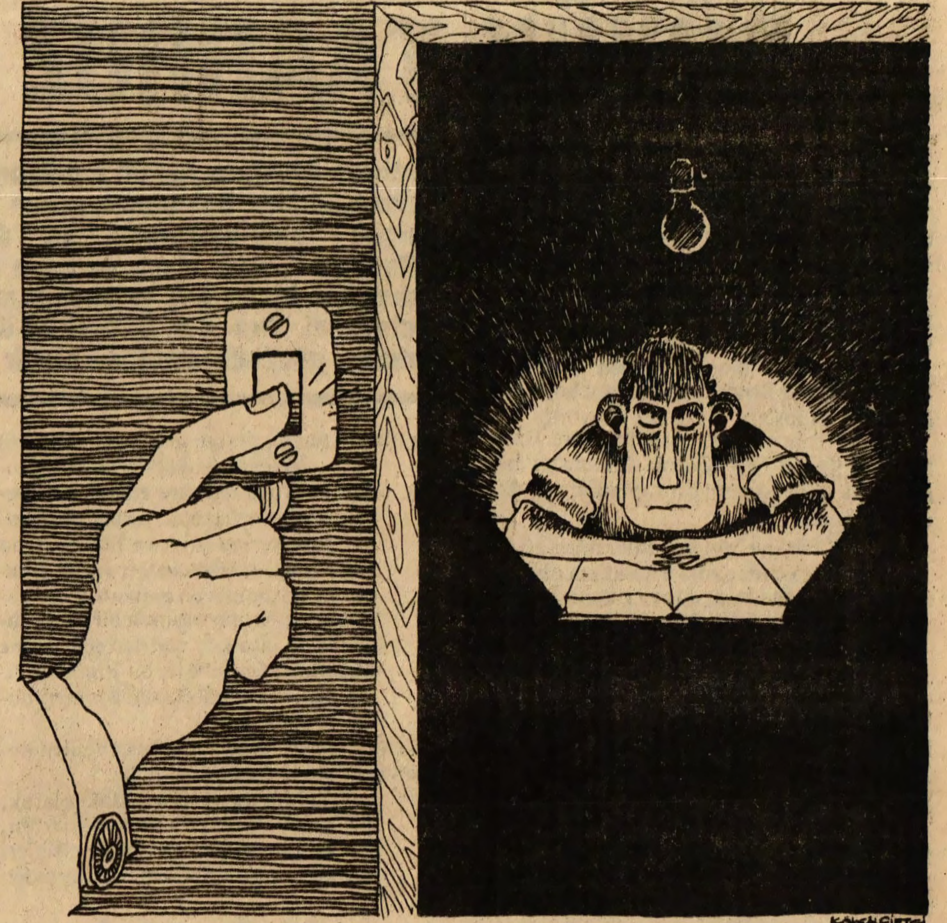
Bu arada, emekçilerin kendi çıkarlarını korumaları, baskılardan kurtulmalarının tek ve en etkili yolunun sendikal birleşmeler olduğu üzerine aydın çevrelerin yayınları, eğitsel çalışmaları da kendilerine yardımcı oluyordu. işçilerin birleşip kendi haklarını korumaları 1800'lerin başlıca önemli konusuydu. Bir yandan sol görüşün gelişmesi, öte yandan sendikalizmin yaygınlaşması, işçi hareketlerine canlılık ve duyarlılık kazandırıyordu. Pek çok **"ileri görüşlü patron"** kendi işyerinde işçilerin eğitimden geçmesi halinde, verimlerinin artacağını, makinelerin daha randımanlı üretim gücü kazanacağını öne sürerek, kendi işletmesinde bazı eğitim faaliyetlerine başlanması olgusuna karşıt, üniversite ve sol eğilimli aydın çevrelerin uyarılarıyle, işçi kesiminin eğitim hakkına sahip olması fikri ciddi biçimde tartışma konusu yapılıyordu.

Yaklaşık yirmi yıl kadar, her fabrikanın ve üniversitelerinkendi başlarına yürüttüğü bu çabalar Albert Mansbridge adında bir din adamının çabalarıyla, örgütlenme aşamasına girdi. 1873 yılında, Oxford Universitesindeki bazı aydınlar, kendi faaliyetlerinin bir kısmını, işçi örgütleriyle işbirliği yaparak yürütme kararı verdiler. Böylece, üniversite duvarları içinde kalan eğitim ilk kez, işçi kesimine ve fabrika avlularına doğru yayılmaya başladı. İşçi Eğitim Derneği adında kurulan bir cemiyet, işçilerin eğitim faaliyetlerinin örgütlenmesi gereğini öne sürdü. Kısa zamanda her sendika merkezinde ve üniversite bölgesinde bu derneğin şubeleri açıldı.

Bu dernek, başlangıçta, işçilere bulundukları işyerinde bazı genel ve sosyal bilgiler mesleki kurslar açarak işe başladı. Okuma-yazma öğrenme dönemini, sanayideki gelişmelere ve yeni tekniklere, modern makinalara uyum sağlamak üzere meslek içi eğitimi izledi. Bu süreç içinde üniversitelerle birlikte, bölgesel özel kurumlar ve işçi örgütleri ile işbirliğine gidilerek, eğitim çalışmalarını dağınıklık ve etkisizlikten kurtarmak için merkezi bir eğitim planlaması uygulandı. Ulkeyi 21 bölgeye ayırdılar. Her bölge kendi özelliklerine göre, bir eğitim çalışması yapacaktı. Bugün, İşçi Eğitim Derneği, İngiltere'de yaygın ve derinlemesine işçi eğitiminin başlıca sorumlusu durumundadır. Elinde 1000'den fazla eğitim merkezi vardır. 200 bin işçi 6 aydan başlamak üzere, 3 yıla kadar değişen çeşitli eğitim kurumlarında teknik ve akademik eğitim görmekte, ayrıca, işçilerin siyasal güç olmasını sağlayan bir yöntem doğrultusunda biçim kazanmaktadır.

Ingiliz modelindeki işçi eğitim örgütünün işlevlerini şu aşamada izlemek olasıdır. Özetle şöyle sıralanabilir:

Yüksek sevivede sendika liderleri için eğitim uygulaması. Üniversitelerin işbirliği ve patronajı altında bulunan bu kurslara daha çok sendika yöneticileri, eğitici durumda olan personel alınır. Bunlara bir yandan sendikalizmin gerektirdiği kültür ve bilgiler verilmekte, öte yandan işçi topluluğunun siyasal ve ekonomik bir güç oluşturması için öneriler sunulur. Bu yönde, sevk ve idare stratejileri, yoğun bilgiler sergilenir. Genellikle, genç işçi yöneticilerinin izlediği bu bir yıllık seminer veya kursları bitirenler, örgütlerde görev almaktadırlar.

İŞÇİ KOLEJLERİ...

Daha çok, öğrenimini ekonomik nedenlerle yarım bırakmış çalışma zorunda kalmış genç işçilerin seçilerek alındığı bu kolejler üç yıllık bir eğitim vermektedir. Bunlar lise denginde bir öğrenim gördükten sonra, çeşitli üniversitelere devam ederek, işçi topluluğunun ve sendikaların planladıkları meslekler için hazırlanmaktadırlar. Örneğin, işçi hareketine katkıda bulunacak sendika hukukçuları yüksek idareciler, sosyolog, psikolog, politikacı yetiştirmek üzere, bu kolejler önemli bir **"beyin kaynağı"** olmaktadır. Pek çok tanınmış bilim adamı, devlet ve politika adamı bu kolejlerde yetişmektedir. Bunlardan en ünlülerinden biri olan Oxford'daki Ruskin koleji, sadece bölgenin ve İngiltere'nin değil, dünyanın en ünlü eğitim kurumlarından birisidir.

İşçi kolejleri yaygınlaştıkça, bunlar **ULUSAL KONSEY** adı altında bir merkeze bağlanmışlardır.

İşçi kolejleri bağımsızlık ve özgürlüklerini gölgelemesin diye, devletten ya da işverenlerden ve bölgesel kuruluş ve kurumlardan hiçbir yardım kabul etmezler. Tamamen ULUSAL SENDİKALAR BİRLİĞİ'nin yönetimindeki bir eğitim konseyi tarafından yönetilirler. Siyasal partilerin, iktidarların etkileyemeyeceği kadar bağımsız, özgür kişilikli bir eğitim kurumu niteliğini korurlar.

İşçi çıkarma yasağı konusu iş yasasında yeralmadı

MUSTAFA K.ERDEMOL

"İşçilerin yaşamı için tehlikeli olan bir durum saptandığında, bu tehlike giderilinceye dek bölge çalışma müdürü başkanlığında, işyerlerini işçi sağlığı ve güvenliği bakımından teftişe yetkili iki müfettiş, bir işçi ve bir işveren temsilcisinden oluşan 5 kişilik bir komisyon kararıyla tehlikenin niteliğine göre işin tamamen veya kısmen durdurulacağı" hükmü de yasada yer alıyor...

Milli Güvenlik Konseyi tarafından bazı maddeleri değiştirilerek kabul edilen 1475 sayılı İş Yasası'nda, daha önce hükümet tarafından önerilen "Toplu İşçi Çıkarma" uygulamasından söz edilmiyor.

Yeni düzenlemelerle MGK tarafından kabul edilen yasaya göre evlenen kadının bir yıl

sağlayamayacak.

İşverenler 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde yüzde 2 oranında sakat ile eski hükümlü alacaklar.

CEZALAR ARTIRILDI

Yasada, yasaya aykırı davranışlarda uygulanacak para cezaları da artırıldı. Cezaların bazıları şunlar:

"—İşyerini bildirimde bulunmayanlardan 7 bin 500 liradan 37 bin 500 liraya kadar para cezası, beşten fazla işçi çalıştıranlar hakkında 15 bin liradan 75 bin liraya kadar para cezası.

—Hizmet akdini, takım sözleşmesini yazılı yapmayan, kıdem tazminatını ödemeyen,

mak istenmesi nedensiz değildir. Böyle bir düşünce düzenini batı'nın uygar ve çağdaş insanına benimsetmek olası değildir. Ancak, amaçlı olarak çağlar boyu uyanışı engellemek için sürdürülen bu oyun; geri bırakılmış, eğitimden yoksun ya da koşullandırılmış bilgilerle donatılmış toplumlar için geçerlidir.

Yüz yıl kadar önce sanayi devrimini tamamlamış ülkelerde, işçi kesiminin de, zorunlu ve parasız ilköğretim hakkından yararlanması yasaları çıkarılırken, bazı çevreler, korkunç bir direniş içine girmişlerdi. Örneğin, sanayi devrimini ilk önce tamamlamış ve emperyalist sömürge ekonomisini kurmuş olmasına karşılık, İngiliz muhafazakar politikacılarının birçoğu ile Hıristiyan örgütleri, ilköğretim hakkının yaygınlaşmasından telaşa kapılmışlardı. Bunlar adına konuşan ve etkili bir propagandaya girişen Mr. Giddy şöyle demekteydi:

"— İşçilere ve çocuklarına eğitim vermekle, onların kendi dünyalarındaki saadetlerini ve ahlaklarını bozacaksınız. Eğitim gören işçi çocuğu, kendi alıştığı yaşantısını beğenmeyecektir. Onları iyi hizmetçiler yapalım, sanayide ve tarımda itaatli ve becerikli işçiler haline getirelim diye eğitim vermeye çalışırken, unutmayınız ki, kendi başımıza yeni efendiler yetiştirmiş olacağız. Bunlar okuyunca ellerine geçecek fesatçı dergi ve kitapları da karıştırma hevesine kapılacaklardır. Böylece, hem bize, hem de Hıristiyan dininin aleyhine pek çok cereyanlara karışacaklardır. Hatta dahasını söyleyeyim size, bunlar biraz daha okurlarsa, bizi ve fabrikalarımızla birlikte devletimizi de ele geçirmeye kalkışabilirler, o taktirde üzerlerine silahla yürümek zorunda kalacağız. Ama iş işten geçmiş olacaktır!.."

Kilise çevrelerinin ideologlarından Hannah More ise, aynı paralelde düşüncelere sahipti. Aynı yasa tasarısının müzakereleri sırasında şunları söylüyordu:

"— Yapmayın bu kanunu.. Fakirlere, işçilere, köylülere eğitim hakkı vermezden önce, onlara kendimiz tarafından hazırlanmış din ve ahlak kurallarına itaatli, toplum düzenimizi koruyacak nitelikte kitaplar hazırlamalıyız. Bunu yapmadan, onları serbestçe eğitmeye çalışırsak, istediğimizin tam tersine sonuçlar alır, başımıza belâ açarız!.."

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız iki örnek, Batı Avrupa'da işçi kesiminin eğitim

içinde kendi arzusu ile görevinden ayrılması halinde kıdem tazminatı alabileceği, zamanında ödenmeyen kıdem tazminatının alınması için açılacak davanın sonunda hakimin, gecikme süresi için ayrıca vadesiz mevduata uygulanan en yüksek faizin ödenmesine hükmedeceği de yer alıyor.

Yasada, kıdem tazminatına ilişkin hüküm şöyle belirtiliyor:

"İşveren tarafından ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri gibi nedenler dışında, işçi tarafından bildirimsiz fesih, muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla bağlı bulundukları yasayla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik veya malullük aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla işçilerin hizmet akitlerinin feshedilmesi veya işçinin ölümü ile aktin son bulması hallerinde her geçen tam yıl içinde işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenir. Bir yıldan artan süreler için de aynı oran üzerinden ödeme yapılır."

Ayrıca kıdem tazminatına asıl olacak ücretin hesabında sosyal haklar da göz önünde tutulacak.

1475 sayılı yasada 13 yaşındaki çocukların öğrenimlerine ve öğrenme yeteneklerine zarar vermevecek hafif işlerde çalıştırılabilecekleri de yer alıyor.

ÜCRETLER

MGK Komisyonu, işçi ücretlerinin Türk parası ile en geç bir ayda ödeneceğini benimsedi. Hizmet akitleri veya toplu iş sözleşmeleri ile ödeme süresinin bir haftaya dek indirilebileceği hükmü yasada yer aldı.

Bu arada MGK raporuna göre isteği halinde kadın işçiye doğumundan sonraki 6 haftadan sonra 6 aya dek ücretsiz izin verilecek. Bu süre ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmayacak.

Yasada, işverenler, makinaların kullanılmasından doğacak tehlikelerden ve bu konuda önceden alınabilecek önlemlerden, işçileri haberdar etmekle yükümlü tutuluyor. İşverenler, işyerlerinde meydana gelecek kazaları en geç kazadan sonraki iki gün içinde yazıyla Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne bildirmek zorunda kalacaklar.

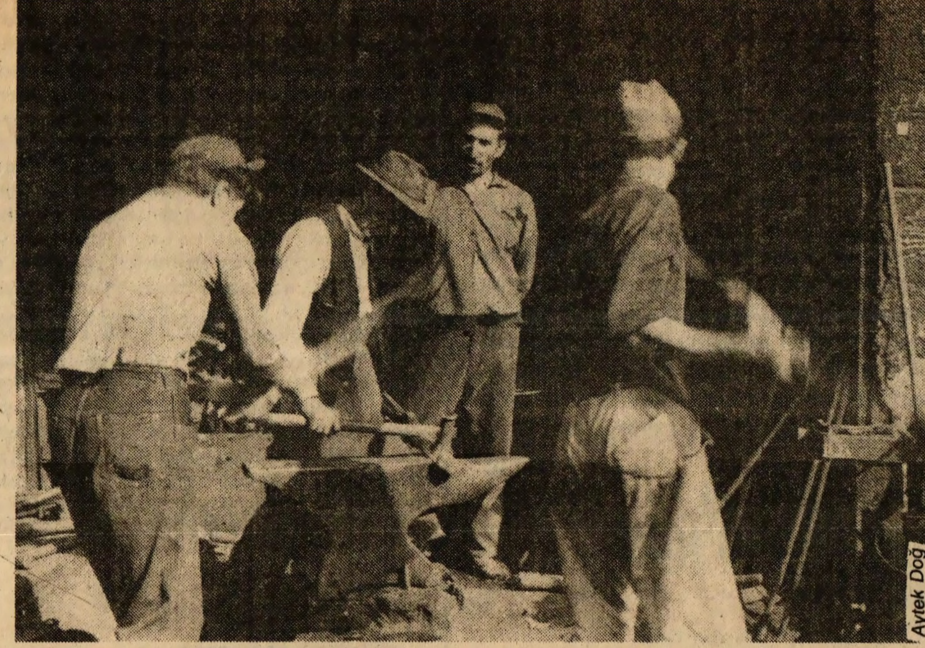
İşçi sağlığı ile ilgili olan bir hüküm de şöyle:

"İşçilerin yaşamı için tehlikeli olan bir durum saptanmasında bu tehlike giderilinceye dek Bölge Çalışma Müdürü başkanlığında, işyerlerini işçi sağlığı ve güvenliği bakımından teftişe yetkili iki müfettiş, bir işçi ve bir işveren temsilcisinden oluşan 5 kişilik bir komisyon kararıyla tehlikenin niteliğine göre iş tamamen veya kısmen durdurulabilecek."

Komisyon kararıyla kapatılan işyeri, kurma izni ve işletme belgesi almadan tekrar açılamayacak. Kapatma kararına karşı işveren 6 işgünü içerisinde itiraz edebilecek, mahkeme itirazı 6 işgünü içerisinde karara bağlayacak.

UYUŞTURUCU KULLANMA YASAĞI

İş Yasası'nda, işyerine sarhoş veya uyuşturucu madde almış olarak gelmek ve işyerinde alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanılmasının yasak olduğu hükmüne yer verildi. Öte yandan İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan izin almak ve bu kuruma her zaman denetlenmek kaydıyla bir işveren yurtdışında kendi iş ve çalışmalarında çalıştıracağı işçileri temin edebilecek. Ancak çıkar

Aytek Doğ

ihbar süresi içinde işçiye yeni iş arama izni vermeyen, çalışma belgesi, işçi çalışma ve kimlik karnesi vermeyen, kantin açmayan işverenlere 15 bin liradan 70 bin liraya kadar ağır para cezası, tekrarı halinde iki katı para cezası,

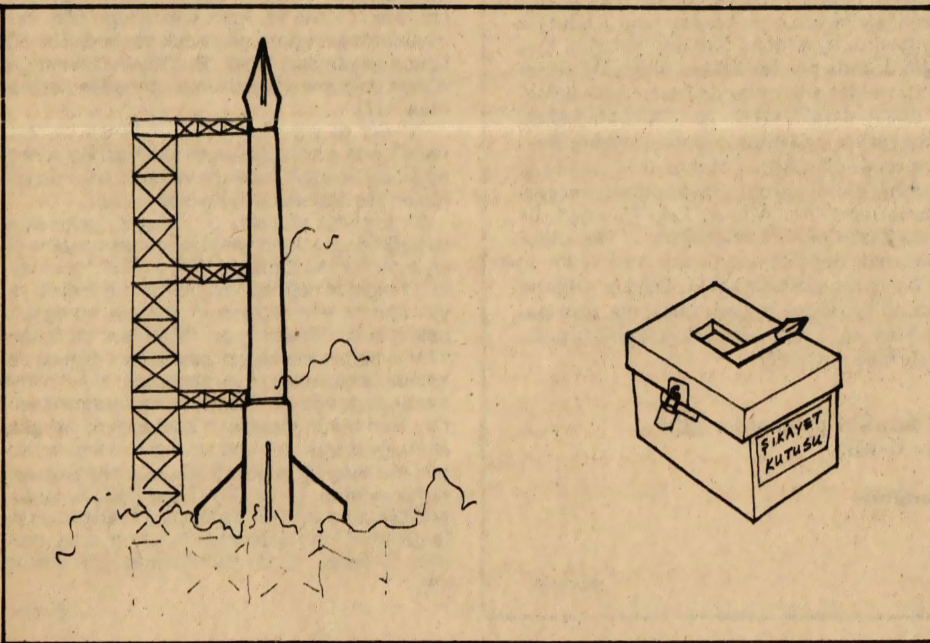
—Yasa hükümlerine aykırı işçi çıkaran veya işyerine yeni işçi alan işveren veya vekili hakkında işten çıkardığı veya işe aldığı her işçi için 30 bin lira para cezası,

—Sakat veya eski hükümlü çalıştırmayanlar, çalıştırmadığı her sakat ile eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için 15 bin lira para cezası,

—İşçi sürelerine aykırı işçi çalıştıran, işçileri geceleri 8 saatten fazla çalıştıran, 18 yaşını doldurmamış erkek çocukları ve her yaştaki kadınları çalıştıran, doğumdan önceki ve sonraki sürelerde kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyenlere 45 bin liradan 225 bin liraya kadar para cezası,

—Cezası özel olarak gösterilmemiş olan yasaklara aykırı hareket eden veya zorunluklara uymayan işveren veya vekilleri hakkında 3 bin liradan 15 bin liraya kadar para cezası."

Bir kalemin serüvenleri

ÇEVRE

Sihirli değnek: Turizm

CENGİZ BEKTAŞ

Ne yapabileceği konusunda ne bir örnek vardır ne de bir yol göstereni. Eninde sonunda elinden çıkarır. Ev, bir "iş bilenin" (hemen her zaman, haklarını daha iyi kullanan bir büyük kentlinin) eline geçer. Satan, önce yüksek (kendi ilçesindeki kendi ilişkilerinin ölçütüne göre) para aldığını sanır. Oysa eline geçen paranın değeri, az gelişmiş ülkenin, dış güçlerin denetimi altındaki "spekülatif" ortamında, hızla düşmektedir. Çarşı-pazardaki fiatlar da dıştan gelenlere göre ayarlanmağa başlanmıştır.

KENDİ KENTLERİNİ KULLANAMIYORLAR

Böylece yerli halk gitgide yoksullaşır. Kıyı kesimlerinden içerilere çekilir. Kendi kıyı kahvesini, aşevini bile kullanamaz olur. (Bodrum örneğinde olduğu gibi, yabancılarla dolan kentinin sokaklarına ancak bayram giysileriyle çıkabilir artık...)

Bir gün gelir, kendi ilçesinde azınlık durumuna düşer. İlçesiyle ilgili alınacak kararların tümüyle dışında kalır. Yapılan herşey onun gereksinimlerine göre değil, dıştan gelenlerin isteklerine göre yapılır. Dıştan gelenler, ev alanlar, orayı yılın ancak bir - iki ayı kullanırlar. Geri kalan aylarda ev, bağ, bahçe yaşamasızdır. Ben buna tüm kıyılarımız için yıllardır **"gizli yaşamasızlık"** diyorum. Bu, tarihi merkezli çoğu Avrupa kentinde de böyledir. Evler pek güzel onarılmıştır ya, yılın büyük bölümünde o güzelim pencereler kepenkleri kapalı, çiçeksiz, insansız kalırlar. Bu tam bir sosyal doku değişmesidir. Değişme, ama iyiye doğru değil, insanlararası ilişkisizliklere, yabancılıklara doğru bir değişme. Oysa, gene gelişmiş ülkelerde, kimi gelişmiş kentlilerin böyle köylük yerlerde ev almaları destek görür. Böylece, yeni gelenlerin, köy için, dışa açılmada köprü olacakları düşünülür.

Gelişmiş ülkelerin (yalnız kendilerine yararlı) ekonomik görüşleriyle beslenmiş olanlar sayısal örnekler gösterirler. Örneğin "İspanya'ya kendi oturanlarınca (37.000.000) turist geliyor her yıl" derler. Öyledir gerçekten. Bir çağlarda Dalmaçya kıyıları için de böyleydi. Buna karşın İspanya kalkınmış bir ülke mi? Çoğu Yugoslavyalı, yabancı turiste göre ayarlanan Dalmaçya kıyıları kendisine çok pahalı geldiğinden dinlencesini Yunanistan'da geçirmeyi yeğlemiyor mu? (İspanya'da girişinde "turist giremez" yazılı köyler varmış.)

Bu ülkeler, kimi bölgelerine turizm yüzünden yollar yapıyorlar, kimi tarihi yapıtları onarıyorlar, oralarda festivaller düzenliyorlar. Deniyor ki, turizm için yapılanlardan yerli halk da yararlanıyor; onun çevresi de düzenlenmiş oluyor. Turizm ve festivallerle insanlararası ilişkiler artıyor, etkileşim doğuyor. Bütün bunlar bir yandan bakıldığında gerçekten doğrudur. Ancak bütün bu yapılanlara karşın oralı insanın durumu ne? Kaçıncı sınıf insan durumuna düşürülmüş oluyor. Yerlilerarası ilişkiler bile ne çizgilere geliyor. "Yandı bitti kül oldu" vaveylalarına karşın Bodrum'da ne oldu? Yandı bitti kül oldu diyenlerin ellerinden kurtarılabildiğince korundu Bodrum'un yapısal çevresi... (Bir bakıma Bodrum, Türkiye'de bu açıdan bence en başarılı bölge.) Ya insan, Bodrum insanı ne oldu? Yapılar korundu ya insanlar korundu mu? Az önce değindiğim gibi yoksullaşan, kendi yarattığı değerlere yabancılaşan Bodrum'lular, kendi aralarındaki ilişkilerde bile çarpıklıklara uğradılar. Bunlarla, "**sosyal maliyetler**'le ilgili planlamamız var mı?

KAYNAK YİTİRİMİ OLMASIN

Kimi "hesaplar" da gerçekten büyük yanılgılar olabiliyor. Ben ekonomist değilim ama örneğin Keban Barajı için söylenilenlere de kulağımı kapatamıyorum. İşin bilenleri diyorlar ki, barajın su altında bıraktığı alanın tarımsal getirisi, barajın sağladığı yararın (örneğin 1978'de) yaklaşık üç katı daha çok. (Buna dayanarak, barajın yanlış yerde kurulduğu söyleniyor. Barajdan elde edilen elektiriğin o bölgede değil de, gene ülkenin dengeli kalkınması isteklerine karşı, başka yerde kullanıldığını da unutmayalım.) Bu örneğin benzeri de, bir bakıma, bizimki, gibi ülkelerin turizm yatırımı.

Türkiye'nin ekonomik durumu (3) değişik parametrelerle değişik gösterilebiliyor. Gelir dağılımının düzenli olmadığı bir ülkede (% 20'si gelirin % 54'ünü paylaşıyor, % 2.5'u ise yüzde 21'ini...) kişi başına gelirin yükselmesi neyi gösterir? 1977'de kişi başına düşen ortalama gelir, Urfa'da 6.000.—TL., İstanbul'da 41.000.—TL., Türkiye ortalaması da 19.000.—TL.'dır. Gene 1977'de Türkiye'de, "asgari geçim ücreti"nin altında çalışanlar, çalışan nüfusun % 72'sini oluştururlar. ABD Deniz Aşırı Ülkeler Kalkınma Enstitüsü'nün aldığı kimi göstergelerle oluşturduğu bir indekse göre, Türkiye'nin göstergesi 55, Cezayir'in 70, ABD'nin 91, D. Almanya'nın 93, Romanya'nın ve Bulgaristan'ın 90, SSCB'nin 98, Yunanistan'ın 81'dir. Bütün bunlar herkesce bilinen çarpıklıkları gösterirken, yatırımlarımızın en küçük kaynak yitirimine yol açmayacak biçimde yönlendirilmeleri gerekirken, Sayın Tevfik Çavdar'ın saptadığı sayılarla bütçemize turizm girdisi % 2,2, bütçemizden turizm çıktısı ise % 2,3'tür. (Bu, yurt dışına çıkan her kişinin, yasalarla belirlediğince para çıkardığı kabul edilerek saptanan bir sayıdır.) Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerinin verdiği sayıya göre ise 1980 yılında turizmden gelir 326.000.000.— dolar, gider 114.000.000.— dolar; 1981'deki turizm geliri de 380.000.000.— dolarmış. (Bu artışın nedeni olarak da çıkışların kısıtlanması, karışıklık ortamının giderilmesi gösterilmektedir.) Sonuç olarak, bütçe açısından, turizmin önemli bir getirisi bugün de pek söz konusu değildir. Yirmi yedi milyon insanımız dinlence (tatil) nedir bilmezken, yabancıların ölçütlerine göre, onlar için büyük turistik kuruluşların plânlanmasına, Türkiye için turizm plânlaması denilebilir mi? (Hele bunların kimilerinin Türk vatandaşına yasak olması hangi çağdaş Avrupalı düşünceye sığar.)

Turizmin getirebilecekleri arasında, kültürler arası tanışıp bilişme, iletişim, evrenselleşmeye katkı, toplumlararası dostluk - sevgi sağlama gibi güzel şeyler sayılır dökülür hep. Ama gelin görün ki, az gelişmiş ülkeler bu güzel şeylerden de nedense, pek pay alamazlar.

> Türkiye'nin ekonomik durumu değişik parametrelerle değişik gösterilebiliyor. 1977'de kişi başına düşen ortalama gelir, Urfa'da 6.000 TL, İstanbul'da 41.000 TL, Türkiye ortalaması da 19.000 TL.'dir. Gene 1977'de Türkiye'de "asgari geçim ücreti"nin altında çalışanlar, çalışan nüfusun yüzde 72'sini oluştururlar.

(3) Bu konudaki bilgiler Tevfik Çavdar'dan alınmadır.

(Sürecek)

Korunmaya muhtaç çocuklar sarayı: Nesin Vakfı

TANZER OKUR
ERTAN ALKAN

Korunmaya muhtaç çocuklar ve yetiştirme yurtları ile ilgili, özellikle son 1-2 yıl içinde bir sürü söz söylendi bugüne değin. Bu çocuklar hakkında kitaplar yazıldı, tezler hazırlandı, televizyon ekranlarında bu konuya yer verildi, gazetelerde boy boy resimler, uzun uzun yazılar yayınlandı. SOMUT'ta da bir süre önce bu konuya değinildi. Tüm bunlardan öğrendik ki, durum pek iç açıcı değil. Hatta "yürek karartıcı".. Korunmaya muhtaç çocukları barındırmak, onlara eğitim olanakları tanımak ve bir meslek kazandırmak amacıyla oluşturulmuş kurumlar, işlevlerini yerine getiremiyorlar.

Sorduk kendi kendimize, "bu konuda hiç mi olumlu çaba, hiç mi bizi karamsarlıktan kurtaracak girişim yok?" diye. Aklımıza yapımı uzun yıllardan beri süregelen NESİN VAKFI geldi. Hani, ülkemizde olduğu kadar, dünyanın dört bir yanında da gülmece dalında ustalığını kanıtlamış, yapıtları pek çok dile çevrilmiş, aldığı ödüllerin isimleri sayfaları dolduracak olan Aziz Nesin'in, yıllardır oluşması uğrunda çaba harcadığı kurum...

"Yoksul, öğrenim olanağı bulunmayan kimsesiz çocukların ilkokuldan başlatılarak, yüksekokul ya da bir meslek okulunu bitirene ve bir meslek sahibi olmalarına kadar, öğrenim, eğitim, korunma ve her türlü gereksinimlerini sağlamak ve Nesin Vakfı kitaplığı adını alacak olan özel kitaplıktan yararlanmasını sağlamak amacıyla kurulması amaçlanan vakıf"..

"Gidelim şu vakfı bir görelim" dedik.

Ve atladık bir otobüse Çatalca'ya gidiyoruz. Arabalarla, otobüslerle kamyonlarla TIR'larla dolu bir yoldayız. Yolun iki yanında fabrikalar, evler hatta apartmanlar dizili. Derken, sağdaki bir yola sapıyor otobüsümüz. O zevksiz manzara (!) geride kaldı artık....

Önümüzde uzanan dümdüz, tenha yolun iki yanı tarlalarla çevrili şimdi. Sonunda Çatalca'ya geldik işte. Şirin mi şirin, yemyeşil bir ilçe burası yeşillikler arasında bir bina çarpıyor gözümüze. Yapının giriş kapısındaki yazıyı okuyoruz "NESİN VAKFI".

Aziz Nesin sıcacık bir gülümsemeyle karşılıyor bizi, çalışma odasına buyur ediyor. Her zamanki konukseverliği, dostluğu ile çaylarımızı kendi eleriyle hazırlarken, odaya göz atıyoruz. Çalışma masası, üzerinde çalıştığı öykülerin taslakları ve dosyalarla dolu. Kitaplıkların bazı rafları ise henüz boş. Büyücek bir dolabın üstünde de Sovyetler Birliği gezilerinin anısı olan irili ufaklı, hepsi birbirinden zarif, ondan fazla semaver var. Odanın aydınlığına daha da parlaklık katan, yan yana dizilmiş kocaman üç kristal vazonun da birer gezi armağanı olduğunu öğreniyoruz. Çaylarımızı yudumlarken söyleşimize başlıyoruz.

"Nereden aklınıza geldi bu fikir? Ne zaman böyle bir vakıf kurmaya karar verdiniz?"

Şöyle yanıtlıyor Nesin:

"Kendim de parasız yatılı okullarda okuduğumdan, çocukluğumdan beri böyle bir şey düşünüyordum. Olanaklar elverince, 1972'de bu arzumu gerçekleştirmeye başladım." Arzusunu da şöyle dile getiriyor. "Her yıl din, ırk, ve cinsiyet ayrımı yapılmadan 0-2 yaş arasında dörder tane kimsesiz ya da bakım ve öğrenim olanağı bulunmayan yoksul çocukları almak; yurdu, çocuklara öz evleri olarak benimsetmeye çalışmak. Kardeşlik ilişkileri içinde yetiştirilmelerine özen göstermek.

Öğrenim çağına gelen çocukları devlet okullarına göndermek. Özel okulların, yabancı dille öğrenim yapan devlet okullarının giriş sınavını kazanan çocukların giderlerini karşılayarak burs sağlamak. Öğrenimlerini sürdüremeyen çocukları meslek okullarına göndermek ya da meslek öğrenmeleri amacıyla uygun bir işte çalıştırmak. Çocukların yurtta yaşayış ve eğitimlerini tüketmen ve asalak olarak yetişmemelerine dikkat etmek. Çocukları birer üretmen olarak yetiştirip, kendi güçleri oranında yurttaki yaşayışa katkıda bulunmaları için destek olmak."

Ve sürdürüyor sözlerini: "1972'den sonra 4 arazi aldım. Üçü Çatalca'da, biri Ömerli Köyü'nde. Omerli'de bir çiftlik kurmayı düşündüm, buraya yardım olsun diye."

"Neden Çatalca?" diye sorunca da şu yanıtı veriyor.

"İstanbul dolaylarında yer aradım en ucuzu burasıydı. Çok ucuzdu o zamanlar şimdi kıymete bindi".

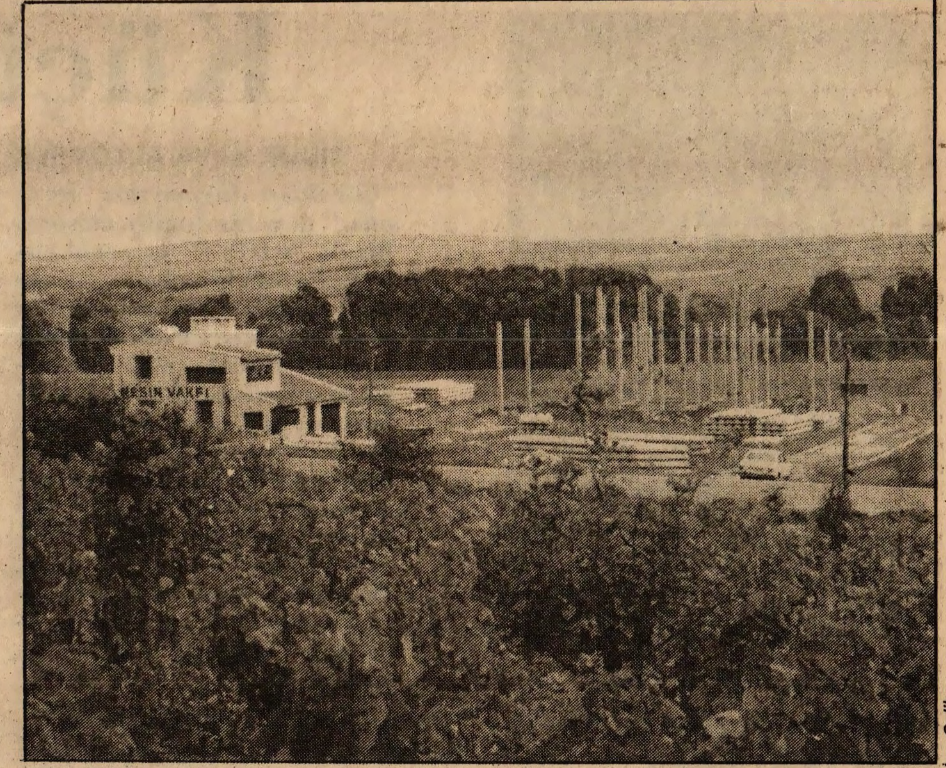
Vakfa her yıl, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılmadan 0—2 yaş arasında kimsesiz ya da bakım ve öğrenim olanağı bulunmayan 4'er çocuk alınacak. Öğrenim çağına gelen çocuklar devlet okullarına gönderilirken, özel okulların yabancı dille öğrenim yapan devlet okullarının giriş sınavını kazanan çocukların giderleri karşılanarak burs sağlanacak.

"Öğrenimlerini sürdüremeyen çocukları meslek okullarına göndermek ya da meslek öğrenmeleri amacıyla uygun bir işte çalıştırmak. Çocukların yurtta yaşayış ve eğitimlerini tüketmen ve asalak olarak yetişmemelerine dikkat etmek. Çocukları birer üretmen olarak yetiştirip, kendi güçleri oranında yurttaki yaşayışa katkıda bulunmaları için destek olmak."

Alt tarafından minik bir derenin geçtiği, meyve ağaçlarıyla dolu, yemyeşil 26.000 metrekarelik vakıf arazisindeki yapılar hakkında da şu bilgileri veriyor Aziz Nesin: "Büyük binanın inşaatı 1974'de başladı. Bu yıl bitiyor. Çocukları alacağız artık, inşaat sürecek." İnşaatın şu an için iki önemli eksiğinin olduğunu belirtiyor. Birincisi suyun henüz bağlanmamış olması (su, binanın karşısındaki kuyudan sağlanıyor), ikincisi ise kalorifer tesisatının kurulmamış olması. Sonra, pencereden dışarıyı gösteriyor bize giriş kapısının hemen sol tarafındaki ufak (diğer binaya göre ufak) yapıyı işaret ederek "bu bina çalışanların" diyor. Diğer yapılar için de şu açıklamalarda bulunuyor: "dere boyunda iki yapı var. Biri iş görenler için 3 katlı bir yer. Diğer binanın altı ahır olacak üstünde de personelin bir kısmı kalabilir, kalacak ta..."

Büyük yapının sağ tarafında bir başka yapıya başlanıyor. Bunun ne için kullanılacağını soruyoruz. Burada çocukların piyes, konser, sergi gibi etkinlikleri sergilenecek.

Girişi oldukça büyük bir kristal avize ile aydınlatılan yeri parke ve mermer döşeli, 3.5 katlı, içinde bulunduğumuz yapının katlarını geziyoruz. Kimsesiz çocukları barındırıp, "en iyi biçimde" yetiştirmeyi amaçlayan yurtların o zavallı halini gördükten sonra bu binanın "lüks"ü bizi afallatıyor önceleri... İlk katta giriş salonu, vestiyer, genel tuvalet, konuk evi ve kitaplık bulunuyor. Kitaplıkta 25.000 kitap, 20 yıllık 13 gazete koleksiyonu, 20 yıllık resmi gazete ve tutanak dergiler, ansiklopediler. koleksiyonlar, mektuplar, not ve müsveddeler, yazılar, resimler ve her türlü dergiler bulunuyor. Ayrıca, Aziz Nesin'in yurt içinde ve yurt dışında aldığı ödüllerin bir kısmı da yer alıyor burada... İkinci katta ise, mutfak, şömineli ve duvarları çinilerle süslü bir yemek salonu, büyük salon, 3 çocuk odası, 2 banyo, bir çamaşır yeri, küçük tuvalet ve Nesin'in yatak odası var. Bu katta şimdiden duvarlarda seçkin ressamların birçok yapıtları asılı. Üçüncü katta da 3 çocuk odası, çocukların salonu, oyun odası, bir banyo-tuvalet bulunmakta. Ayrıca bu katta geniş bir de teras var. Onun üstünde de (Burası yarım kat) cici mi cici bir bebek odası var. Ancak, bu odaya dar ve oldukça dik bir merdiveni çıkarak ulaşılabiliyor.

Nesin Vakfı- 9 Ağustos 1975

İsa Çelik

Aziz Nesin'e büyük binada kimlerin olacağını sorduğumuzda şunları söylüyor: "Burada çocuklar ilkokulu bitirene dek bulunacaklar. Orta ve lise öğrencileri ise, yapımı sürmekte olan yandaki yapıda kalacaklar."

Personelin de şu kişilerden oluşacağını öğreniyoruz: Aziz Nesin, 3 "anne", bir aşçı, 2 temizlikçi, bir şoför, bir bahçıvan, bir hayvan bakıcısı, bir de yönetici (Aziz Nesin'den ayrı olarak) "Anne"lerde aranacak özellikleri şöyle sıralıyor Aziz Nesin:

"Çocukları sevmesi, onlarla ilgilenmesi, temiz olması, fizyolojik ve ruhsal yönden sağlıklı olması. Hepsinden önemlisi sık sık değişmemeleri... Ayrıca, tüm çalışanların çocuksuz olmaları şart. Çocukları olsa bile buraya getiremeyecekler. Anneler hatalı davranışta bulundukları zaman (dayak atmak gibi) uyarılacaklar ve bu davranışlarını yinelememeleri sağlanacak. Anneler okuma-yazma bilmeseler bile olur. Önemli olan, annelik niteliğine sahip olmaları. Biz kültür, bilgi aşılayacak kadın değil, çocuklara annelik yapacak birilerini arıyoruz."

Aziz Nesin, pedagojik formasyonun hiç de gerekli olmadığı kanısında. "Bizleri pedagojik formasyonu olanlar mı yetiştirdi sanki?" diyor.

Onceleri ilk 10 çocuğa bu anneler nöbetleşe bakacaklar. Daha sonra ise, her 7 çocuğun bir "anne"si olacak.

Vakıfta sürekli olarak doktor bulunmayacak. Ancak, bir doktorla anlaşılarak bu doktorun belirli sürelerde çocukları muayene etmesi sağlanacak.

Aziz Nesin şunu özellikle vurguluyor: "Çocuklar üretici de olacak; üretici olmalarına çok önem verilecek. Vakıfta iş atölyesi, marangozluk, terzilik, fotoğrafçılık atölyesi bulunacak. Ayrıca hayvanların bakımından da çocuklar sorumlu olacak". Hemen belirtelim tavşan, muhabbet kuşu, tavuk, koyun, inek ve arı da bulunuyor vakıfta .. Kedi ile köpek ise çocuklar için tehlikeli olabilir gerekçesi ile alınmamış.

Bir de şunu belirtmekte yarar var, yönetim kurulu toplantısına yönetmen ve çalışanların temsilcisinden başka ilkokul, ortaokul, yüksekokul temsilcileri de katılacak. Böylece herkes kararın alınmasında söz sahibi olacak. İlkokul çağından başlayarak çocuklar toplantıya katılmaya düşüncelerini dile getirmeye, önerilerde bulunmaya alıştırılmış olacak. Yapımı uzun yıllardan beri süregelen hiçbir harcamadan kaçınmadan gerçekleştirilen, en ince ayrıntısına kadar düşünülen böylesine bir girişimin maddi tutarının pek de azımsanamayacak düzeyde olduğu ortada.Bunca paranın nereden sağlandığı ve bundan sonra da nasıl sağlanacağını sorduğumuzda, gelir kaynaklarının şunlar olduğunu öğreniyoruz:

— Aziz Nesin'in 55 cilt kitabının (vakıf kurulduğu zamanki) Türkiye ve Türkiye dışında yayınlanmasından elde edilecek telif hakları.

— 8 oyununun Türkiye ve Türkiye dışındaki tiyatrolarda sahnelenmesinden elde edilecek telif hakları.

— Kitap, oyun ve her türlü yazılardan, Türkiye ve Türkiye dışında yapılacak film senaryolarından elde edilecek telif hakları.

55 kitaptan başka; Aziz Nesin'in ölümüne dek yazacağı bütün kitap, oyun ve eserleri

OKUR İLİŞKİLERİ

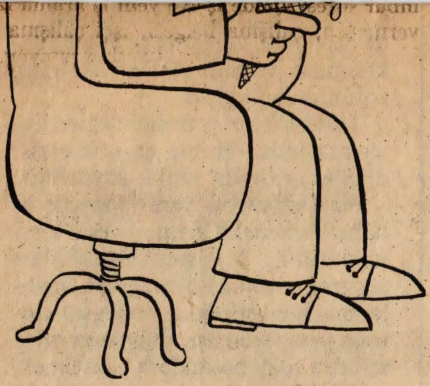

DUYGUSUZLUK ÖRNEĞİ

Müzik; duyguları, düşünceleri, düşleri seslerin kulağa hoş gelecek ve dinlendirecek bir biçimde anlatma sanatıdır. Bu sanat yaratıları iletişim araçlarıyla kitlelere ulaşmaktadır. Bu

Küçük şeyler

Bazı insanlar vardır ki, yaşamının kendinden başkalarına da ait olduğunu aklından bile geçirmemiştir. Yaşamının, başkalarını da ilgilendireceğini hiç sanmaz. Kendisiyle başbaşa kalmaya o derece özen gösterir ki, yine kendi kafasının yarattığı "başkalarının duygularını hesaba katmasının önemi olmadığı" olumlamasıyla, açık açık davranmaktan ve düşün- de karşılaşabiliriz. Orneğin, denize girerken, Fenerbahçe TCDD Dinlenme Kampı'nın yanındaki halka açık plajda ergen gençlik cinsel konulardaki kalıtımsal dolayısıyla tarihsel eksikliğini tamamlama fırsatını bulabiliyor. Aydın yazarlarımız cinsel eğitimin ilkokullarda ders olarak okutulmasından söz ederken, plajlarda cinselliğin alası yaşanıyor. Genç erkek-

Balta ve sapı

Kimi mesleklerin resmi konumda kutlama günleri vardır. Öğretmenlik, polislik, itfaiyecilik vb. Bunların belli günlerde -kuruluş günü olması veya daha başka nedenlerle- kutlamaları yapılır. Bu günlerdeki törenler bazan bir övünme töreni olur, kendi kendini tatmin etme gibi bir durum doğar. "Biz olmasak kıyamet kopar'' dercesine. Törene aynı meslekten kişiler katılmıştır ya. Durmadan överler kendilerini. Bu, bazan şaka konusu olup alaya dönüşür. ''Öğretmen mum gibidir'' derler.

Oysa ilkel toplumlarda bile iş bölümü vardır. Kadın ne yapmış? Hamur yoğurmuş, çocuk doğurmuş. Erkek de bunların karnını doyurmuş. İlkçağda bir bilgin bütün bilgileri biliyormuş. Günümüzde bir bilim dalı birçok dallara ayrılıyor. Karmaşık yaşantımızdaki iş bölümü doğal bir şeydir. Bu gerçeği göz önünde bulundurmalı.

Yalnız zaman zaman üstün tutulan meslekler de olmuştur. Bir zamanlar kâtiplik,zabitlik (subaylık), öğretmenlik, mühendislik, doktorluk gibi. Neden ekonomiktir. Sosyal değeri de yükselir, böylece gözde bir meslek olur. Ama ne olursa olsun, hiçbirisi dünya işlerini tek başına götüremez.

1973'te Cumhuriyetin 50. yıldönümünde birçok meslek kuruluşu albüm çıkarmıştı. Gazetede okumuştum. İtfaiyeciler de çıkarmışlar. Albümün başına da Atatürk'ün bir özdeyişini koymuşlar: "Büyük yangınlar küçük kıvılcımlardan çıkar." Gazeteci bu sözün bildiğimiz yangınlarla değil, toplumsal olaylarla ilgili olduğunu yazmıştı. Yani bazan övme ya da övünme duygusu anlamını yitirerek gülünçleşiyor. Kısa boylu, şişman kadına "selvi boylum" diye iltifat etmek isteyen çapkının tokat yemesine dönüyor iş.

Mercimek Ahmet (15. yy.) övgü konusunda "överken ölçülü ol. Medhin hicve (övgün yergiye) dönmeye''der ozanlara öğüt verirken Ve ekler: "Ömründe bıçak bile taşımamış adama, kılıcınla dağları devirdin deme. Eşeğe binmemiş adama, atın Düldül'den Burak'dan yeğdir deme" Divan edebiyatında bazı kasideci ozanların İstanbul dışına çıkmamış padişaha "Sen savaş alanında tek başına bir düşman ordusunu yerle bir ettin" gibi sözler söylemesi övgünün yergiye dönmesine bir örnektir.

Köşeyi dönme ateşinin bacayı sardığı bir yerde istediğin kadar özveriden söz et, etkilemiyor. Kargaların gözü cüzdanınızda. Vicdanı cüzdana sığdırmaya çalışıyorlar.

Öyleyse emeğe göre ücret ilkesinden hareket etmek, en gerçekçi çözüm yolu olacaktır. O zaman meslek erbabının aklı başına gelecektir.

Mevlüt TEZCAN BİLECİK

iletişim araçlarından biri radyodur.

Radyoda bu amaçla hazırlanan çeşitli programlar vardır. Bunlardan biri saat yirmiüç haberlerinden sonra başlayan ''Gecenin İçinden'' müzik eğlence programıdır.

Ne yazık ki, bu programda halkımızın duygularını, düşüncelerini anlatan Türk halk müziğine hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Şöyle ki 13 ağustos 1983 gecesi yirmiüç haberlerinden sonra başlayıp 01'e kadar yaklaşık doksan dakikalık süre içinde lütfedilip de beş dakikalık süre bir türküye ayrılmamıştır.

Bu olay bizlere şu acı gerçeği gösteriyor ki TRT'miz halkımızın duygularına karşı ilgisiz ve duyarsız kalıyor. Zaten ülkemizde bir müzik çıkmazı söz konusu. Müzik de ticari amaçlara araç olmaktadır. Arabesk, pop vb. taklitçi müzik türleri ulusal değerlerimizi köreltmekte, halkımızı yozlaşmışlığın bataklığına sürüklemektedir. TRT'nin bu yozlaşmaya karşı mücadelede yer alması gerekirken bu gerçeğe, gözlerini kapaması utanç verici bir olay.

Birbuçuk saatlik bir süre içinde dar bir kesime, eğlenceye düşkün kesime seslenen hafif batı, pop ve Türk sanat müziğinin dışında biraz olsun ulusal duygulara kapılıp da bir türküye yer verilmemesi içler acısı. Bu kadar ilgisizliğe, duyarsızlığa pes doğrusu.

Necip AKBAŞ-İSTANBUL

mekten çekinmez. Bu tür insanlar her an karşımıza çıkabilir. Bir otobüsten içeri adımınızı attığınızda elinizde bir de dondurma varsa, bir ses duyabilirsiniz: "Elinizdeki dondurma ile içeri giremezsiniz." Herkesin bildiği, otobüslerde yiyecek alerjisi olmadığıdır. Bu, otobüs şoförüne bulaşmıştı herhalde. 1710 nolu Kadıköy-Bostancı otobüsünün pazar günkü 13.30 seferini yapan şoförü, bu tür insanlardandı işte. Hani karşılaşırsanız bilesiniz diye söylüyorum. Ağzınızda hemen doğru ve hazır bir cevap bulunmalı. Alay etmek için değil, onu biraz olsun laflarla rahatsız edip, kendisiyle başbaşa kalmaktan kurtarmak için. Yaptığına "saçmalık" bile diyemiyorum, sadece kendi düdüğünü öttürdüğünü sandığından acıyorum.

Değer yargılarının çarpıklığını körükörüne yaşayan, kendi kafasıyla başbaşa olmaktan doğan çelişkileri farkında olmadan sırtında taşıyan bu gibi insanlarla kimi zaman toplu halde ler aç sürüler halinde kızlara saldırabiliyorlar. Şimdiye kadar kaç ergen, denizde kümeleşerek, denize giren bir kızın beline sarılabilmiş, bacaklarının arasından geçmeye çalışmış ve başlarında da, merdivenlerden çıkarken kızın göğsüne el atan bir sapığı barındırabilmiştir? Her geçen gün büyüyerek gelişen bu gerçeğin nedenselliği, plaj sahibinin bu tür olaylara "insanlık halidir, biz onu hallederiz" diyerek göz yumması ve kızı atlatmaya çalışmasında başlıyor.

İnsanlar, birçok olaylar içerisinde beliriyorlar. İnsanlar var olayları belirleyen, koşullar var insanları belirleyen. İşte yaşam asıl, bu koşulları insanların algılama biçimidir. Ama bu koşulları kim çiziyor? Kimin koşulları bunlar? Türkiye'nin gerçeği; çağdaş insansal etkileşime karşı kapalı kalmış aç insanların, koşulları oluşturduğudur.

Marmara Üniversitesi
BYYO Zeynep HİLAL

Anlaşılıyor ki, vakıf Aziz Nesin'in yaşantısının bir parçası olmuş artık, yaşamasının bir amacı haline gelmiş. Vakfı anlatırken çocuğundan söz edermişcesine duygulanıyor, kıvançlanıyor. Daha neler yapılacağını ve bitince nasıl olacağını betimlerken öylesine ciddileşiyor ki onca gülmece öyküsünün yazarının aynı kişi olduğuna inanası gelmiyor insanın..

Hemen hemen tüm gelirini kimsesiz çocukların iyi bir biçimde yetiştirilmesi için harcamakta olan, yılmadan, yorulmadan bu uğurda yıllardır çabalayan bir yazar, bir "insan" Aziz Nesin...

Çok değil, bir süre önce ciddi bir kalp rahatsızlığı geçiren Aziz Nesin'in özel bir arabası bile yok altında. Tüm zamanını geçirdiği vakıf ile en yakındaki doktor arasında 10 km'lik bir uzaklık var. Bu konuyu açtığımızda gülümsüyor ve diyor ki "arabaya, şoföre gelene dek daha karşılanması gerek neler var sırada.... Önce, vakfın gereksinimlerini karşılayalım da, sırası geldiğinde onu da düşünürüz."

KONU İLE İLGİLİ YORUMUMUZ

Anlıyoruz ki, Sayın Nesin bu konu üzerinde uzun uzun düşünmüş. Eksiksiz bir kuruluş ortaya çıkarabilmek için binaların planından, içinin döşenmesine kadar herşeyi en ince ayrıntısına kadar hesaplamış, uygulamış ve uyguluyor.

Yetiştirme yurtlarında araştırma yapmış, yurtları tanıyan bir kişi olarak rahatlıkla söyleyebiliriz ki, vakıf binası ile yurt binası olmaya elverişli olmayan bir takım binaların değiştirilmesi ile yurt haline getirilen yerler arasında dağlar kadar fark var. Bir yanda yeşillikler içinde, kristal avizeleri ile, parke ve mermer döşemeleri ile, çinili duvarlar ve şömineli yemek odasıyla Nesin Vakfı; öte yanda pislikten, bakımsızlıktan geçilmeyen yetiştirme yurtları... Böylesine bir zıtlıkla karşılaşınca bu denli "lüks"ü biraz gereksiz buluyor insan. Vakıf binası güzel olmasına çok güzel ama böylesine "ayrıntı"ya gerek var mıydı acaba?

Çocuk yetiştirme, eğitim işi vakfa alınacak 3 annenin üzerinde. Aziz Nesin "eğitimden geçmemiş bir kimse bile olsa anne çocuğunu yetiştirebilir." fikrinden yola çıkıyor. Hiçbir eğitimden geçmemiş olsa bile yalnızca annelik içgüdüsüne sahip bir annenin çocuklarını en iyi şekilde yetiştirebileceğini bugün pedagoji de kabul etmektedir. Burada unutulan vakıfta yetiştirilen çocukların başındaki kişinin onların öz anneleri olmadığı noktasıdır. Annelik içgüdüsü ve eğitimsiz annenin çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmesi kendi öz çocukları için geçerlidir düşüncesindeyiz. Bunun yanında çocukların büyüdükçe bir diğer gruba geçmeleri annenin değişmesi demektir. (Anneler görevlerini bıraktıkları için de değişme olabilir.) Çeşitli zamanlarda değişik anne modeli tanımaları çocukları olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Çocukların sergi, konser, piyes gibi çeşitli etkinliklerinin sergileneceği ayrı bir binanın yapılması, çocukların yapıtlarına verilen değerin bir göstergesi olması nedeniyle oldukça anlamlı.

Yönetim Kurulu Toplantısı'na her yaştan bireyin katılacak olması, onların fikirlerine saygı gösterilecek olması da öyle. Çocuklara sorumluluk verilmesi, onları üretici kılmaya yönelik çabalar (kanımızca) tüm eğitim sistemimizde gerçekleştirilmesi gerekli bir özellik sorumluluk bilincine ulaşmış, üretici bireylerdir önemli olan. Sorumsuz, salt tüketici çocuklar, gençler değil.

Vakıftaki çocuk ve gençlerin ellerinin altında 25.000 kitabı içeren bir kitaplığın olması ne güzel... Keşke her kurumda çocuklar ve gençler değerli kitaplardan, ansiklopedilerden vs. yararlanma olanağına kavuşsalar...

"O ÇORBADA BİZİM DE TUZUMUZ OLSUN"

Bir yayın organının en önemli işlevi okurlarıyla ilişkilerini pekiştirmesidir. Derginizin bir okuru olarak kimi eleştirilerimi sunmayı okur olmanın görevlerinden sayıyorum. Öyle ki, söz konusu yayın daha iyiye ve güzele doğru yol alabilsin. İnsanlarımızın tıpkı yer solucanı gibi ya da fosilcesine yaşam sürdürmesini benimsemiyorsak, kültürel etkinlikler sağlayıcı yönde adımlar atmalıyız. Sanırım aydın olmamızın en temel koşulu budur.

İsteklerimiz bitmez tükenmez olabilir. Ama doğaldır ki, isteklerimizin tutsağı da olamayız. Ona rağmen yine de beceri sahibi olduğumuz alanda sesimizi duyurmamız ancak ya bir destek ya da kollektif bir çaba sonucu söz konusu olabilir.Yoksa bizlerin kıyıda bucakta terk edilmiş, elinden tutulmayan, sesi duyurulmayan bir durumdan çıkıp hak bildiğimiz yolda insanca ve sevecen bir yaklaşımla kültürel ve sanatsal etkinlikler içerisine çekilmemiz hiç olası değil mi?

Yıllar yılı hep halka doğru gidilecek diye adımlar atılmasını, yazıp çizen yayınlara karşın 1983'lerin Türkiye'sinde ne denli halka doğru gidilmiştir? Demokrat, ilerici ve çağdaş bir derginin görevi bugünün Türkiye'sinde halka kültürünü içerik olarak benimseyip yabancılaşmaya yol açıcı kimi anlaşılmaz teorik yazınları geri plana itmesidir. "Somut" adından da anlaşılacağı üzere giderek bu niteliğe bürünmeli ve halkın içinde beceri sahibi bulunanları su yüzeyine çıkarmalıdır . Böylesine çabalar sonucu ülkemiz bir kültür birikimine bürünecek ve bizden daha geride kalmış toplumlara ışık tutacaktır.

Yok eğer sadece belirli insanlar ya da kadrolar tekdüze niteliğe bürünücü yazılarını, üstelik halktan soyutlanmış bir biçimde yazarlarsa aydın-halk ya da diğer bir deyimle sanatçı-halk diyaloğu da kopuk kalmış olur. Bu durumun ortaya çıkmaması için de elinizi bize uzatabilmelisiniz.

O nedenle de okura ayrılan bölüm daha geniş tutulmalı, okurun değişik alanlardaki istem ve ürünleri yansıtılmalıdır. Örneğin öykü, şiir ve deneme türünden yazılara yer verilmesi uygun olur inancındayım. Madem ki, sanat ve kültür organı olunacak, o halde sanatın ve kültürün tüm dallarını kapsayıcı bir çaba içine girilmelidir.

Bunun da ötesinde YAZKO, ekonomik nedenlerle yetilerinin ve becerilerinin ürünlerini yayınlayamayan aydınlara elini uzatmalı ve en azından daha uygun koşullara dayalı olarak yayın uğraşısını temele almalıdır. Böylesine bir çaba kitap bolluğunu oluşturmakla birlikte asıl önemlisi en seçkin ve nitelikli yapıtları da böylelikle ortaya çıkarabilmelidir.

Bir de şu var; insan ilişkileri derginizde somut bir temele oturtulmalı ve kompleks bir yapısı bulunan insanın anlaşılmayan yönleri elverdikçe sosyopsişik açıdan gün ışığına çıkarılmalıdır. Bir toplumda insan ilişkilerinin sağlıklı bir temelde gelişebilmesi, ancak konuya ilişkin anlaşılabilir kuralların vurgulanmasıyla oluşur. Bu da kuşkusuz psikolojinin yöntemlerine dayanılarak çözümlenir.

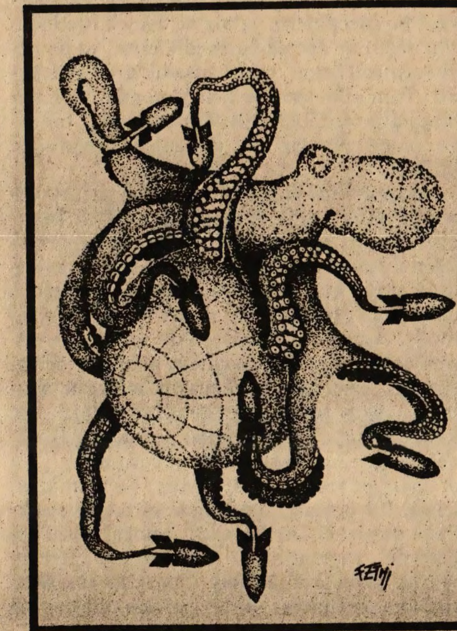
Öyle inanıyorum ki, önerilerime olumlu ya da olumsuz bir yanıt verilecek. Ve böylece isteklerimizi gerçekleştireceğimize dair karamsarlığımız son bulur.

Bilal AKSOY-ANTALYA

İşte sanatçı: Edip Akbayram

Antep'ten yola çıkalı yıllar oldu. Yaklaşık onbeş yıldır hafif müzik dünyamızın içindedir Edip. Bir başka deyimle on beş yıldır Türk halk müziğinin o doyumsuz ezgilerini, hafif müzik kalıpları içinde başarıyla uygulayan tek sanatçıdır. Onun, o altın sesinde türkülerimizin gizemli evreninde gezeriz. O türkülerde bizi çeken, dinleten bir giz saklıdır sanki. Çünkü tümüyle bizimdir onlar. Nasıl ki, Aşık Veysel bizimse, Karacaoğlan bizimse, Yunus, Pir Sultan, Dadaloğlu bizimse, Edip'in müziği, türküleri ve ezgisi de o denli bizimdir. Bunun içindir sanatçıyı böylesine benimsediğimiz.

Oysa, kolay olmamıştır bu noktaya gelebilmek. Antep'ten İstanbul'a gelen delikanlının, halkının yüzyıllar boyu biriktirdiği ezgilerinden başka sermayesi yoktur. Yarışma salonunu 'Kükredi çimenler' diye inleten bu ezgilerdir. Haklı bir birincilik sanatçının ödülüdür ama Antepli delikanlı için asıl mücadele bundan sonra başlamaktadır. TRT mikrofonları on beş yıl kapalıdır bu özgün sanatçıya. Bu süre içinde onca plak için stüdyoya girmesine rağmen yalnızca bir tek parçası (Garip) TRT de arada sırada çalınmıştır. Yasaklama gerçekte Edip Akbayram'a değil, yüzlerce yıllık birikime sahip olan Türk kültür ve folklorunadır. Batıda sükse yapan parçalara uydurma sözler yazıp TV'ye çıkmak ve şöhret olmak kolayken ve mevcut sanatçıların (!) tümüne yakın kısmı bu yolu seçerken, Edip, Türk kültür ve folklorundan damlalar akıtmaya inançla devam ediyordu. Bu damlalar birikti ve bugün değil göl koskoca bir deniz oldu. Hep bu denizin içinden gülümsüyor Hasretinle Yandı Gönlümler, Kibar Gelinler, Aman Keremler, Nice Yıllara Gülümler, Darmadağınlar, Cana Kurbanlar ve daha onlarcası.

Edip Akbayram, yıllarca TRT denetleme kurulundan geçer notu almadı. Neye yaradı bu? Müzik yaşamına girdiği ilk günlerde olduğu gibi bugün de gerçek sanat anlayışıyla ürünler veriyor. Üstelik bu yolda hiçbir ödün vermeden, hiçbir yöne sapmadan. Zaman zaman verdiği dinletilerle de halkla bütünleşiyor sanatçı. Bu dinletilerden birinde kendisiyle tanışma olanağını bulduk. Gördük ki türkülerinde olduğu gibi gerçek yaşamında da halkın içinde olan bir sanatçı. Kendisini halktan soyutlamıyor, halkın üzerinde görmüyor. Türk kültürünün bu alçak gönüllü sanatçısı haklı olarak sevgimizi kazanıyor.

Bir kez daha kulak verelim altın sesli sanatçıya: Bu dünyanın gam yükünü çeken var mı benim gibi / Gece gündüz göz yaşını / Döken var mı benim gibi / Talihim yok bahtım kara / böyle hayat batsın yere / Sinesine vura vura / çeken var mı benim gibi / Bitmez ki başımdan atam / Ben bu derdi kime satam / Saçlarını tutam tutam / Yolan var mı benim gibi.

Erdinç OZAN-RİZE

EĞİTİM

Küçük "Oliver Twist"ler

Mustafa Vural

Yeryüzünü dolaşmaya kalksanız, bugün, bu küçük Oliver Twist'lerden 52 milyonunu bulabilirsiniz.

TİMUR KAYA ALTOMRUK

"Çocukları duymayınız, görünüz."* der, bir İngiliz atasözü. Biz de "SOMUT" da, çocuklarla ilgili türlü konularda 'çocukların sorunları'na ilişkin yazılar yazdık; iletiler verdik olanaklarımız ölçüsünde. Bu konu üzerinde son anımsadığım "Çocuklarda dayak" üzerine bir yazı; bir de 'hergün yüzbinlerce çocuğun Afrika'da açlıktan öldüğüne ilişkin bir iletimizdi. Daha da yazacağız. Çünkü, *"Bertrant Russel"*in dediği gibi, *Dünyada insanın en önemli işinin, yüz ağartıcı çocuklar yetiştirmek olduğunun bilincin - deyiz.

● "Gölge Adam", Ertuğrul Akbay'ı kutlamazsam ayıp olur doğrusu. Neden mi? Bilmiyor musunuz canım? "İyi arkadaşı" olan ve de ona "hep yakınlık gösteren" Adnan Kaşıkçı'yı tavlada yenmiş. Çocuklarla ne ilgisi mi var? Kaşıkçı'dan çocuk ölümlerine geleceğiz de...

Charles Dickens bugün Madrit'deki herhangi bir yapımevine konuk olabilseydi, kuşkusuz orada kitaplarındaki bazı özgün tipleri görebilirdi. **"Cuadernos para el Diago" Dergisi**'ne göre, Başkent **Madrit**'de şu an 100.000'in üstünde küçük **"Oliver Twist"** işyerlerinde çalışmakta; tüm İspanya boyunca ise bu rakam 280.000'i bulmaktadır.

Bir dergi yazarı, Madrit sokaklarında rastladığı sekiz yaşındaki küçük **'Surito'**ya bir soru yöneltir: **"Şu anda —eğer— aniden büyüyüverseydin, ne isterdin?"** Bir an düşündükten sonra çocuk şu yanıtı verir: **"İsterdim ki, her çocuğun bir oyuncağı olsun; bir de, rahat rahat oynamalarına izin verilsin."**

Tüm diğer küçük İspanyollar gibi "Surito"nun da oyun oynamaya hiç zamanı yok.. .O, çocukların en doğal hakları olan "çocukluk hakları"nın bilincinde olmayan bir toplumun sert yasalarının kurbanı...

Tüm İspanyol çocuklarının ortalama dörtte birinin öğrenim yapabilmeleri için parasal olanakları yetersizdir. Haftalık **"Cambio16"**, 12-15 yaşları arasındaki kız ve erkek çocukların özdeş nedenle kitap okumadıklarını yazmaktadır. Çünkü, bunların % 70'i anne-babaları tarafından —yoksulluklarından— zorla çalışmaya gönderilmektedirler.

İtalya'da yasalar 14 yaşından küçük çocukların çalışmasına izin vermemektedir. Oysa, Venedik yakınlarında küçük bir kasaba olan **Vigonova**'da yaşayan küçük **"Aldo"** ne diyor: **"Bir marangozun yanında çalışıyorum... Boyaların ve verniğin kokusu öyle sert ki, zorlukla nefes alabilirsiniz."**

İtalyan çocukları genellikle elişi satan yapımevlerinde, büyük satımevlerinde, barlarda ve mevsimlik tarım iş kollarında çalışıyorlar. 150.000 kız ve erkek çocuk inşaat mahallerinde, 100.000 dokumacılıkta, 200.000 satımcılık ve 500.000 denli çocuk da tarımcılıkta.

Sabahları, durumıarı iyi olan varsıllar (varsıl çiftçiler) "Altamura" bölgesinde, bir ölçü para, birkaç kalıp beyaz peynir ve bir tutam odun karşılığında 6 ve üstü yaşlardaki çocukları satın alabiliyorlar. **"La Repubblica"** bu gibi ortaçağ pazarlarını yoksulluk ve işsizliğin oluşturduğunu söylüyor. Günce: **"Yoksul aileler, yaşayabilmeleri için, çocuklarını çalışmaya göndermek zorunda bırakılıyorlar."** Çocuklar ise, gece-gündüz 'usta'larının buyruğunda. Kendilerine **"köle"** gibi davranılıyor; hem gecelerini de otlakta geçirmekteler. **"Altamura"** bölgesinde iki küçük tarım işçisi **"kendini öldürdü"**. Acıdır, **"Corriera della Sera"**'nın yazdığına göre, onların **"insanlıkdışı"** yaşamlarına neden olarak, ölüme iten bireyler "İtalyan Mahkeme"since suçlu görülmediler.

"Küçük işçiler" konusunu keserek burada —Nasıl da unuttum, usuma gelmedi.— "Gölge Adam" 'ERTUĞRUL AKBAY'ı kutlamazsam ayıp olur doğrusu. Neden mi?! Bilmiyor musunuz canım? **"İyi arkadaşı"** olan ve de ona **'hep yakınlık gösteren"** Adnan Kaşıkçı'yı tavlada yenmiş. Gerçi insan iyi arkadaşını tavlada yenmez ama!? Neyse konuyu bir dinleyin de **EKİNİNİZ ARTSIN.**:

Gölge Adam'a telefon geliyor: "Hemen uçağa atla gel!! **Mister Adnan 'Monte Carlo'da seni bekliyor."** " O da **"Gitmesem ayıp olacaktı"** diyor." Anlatıyor gölgecik: "O dünyanın en zengin adamıdır." Eh! günlük kazancı da 2 (iki) milyon civarındaymış. Ammaa, bu 2'nin 1 (BİR) milyon dolarını harcarmış günde. **"Çok insancıl"** bir 'insan' olan **Adnan Bey**'i şöyle anlatıyor: "Çok gibi görünen bu para aslında pek fazla değildir"; "çünkü 5 Boeing, 2 jeti, 3 helikopteri, 2 yatı ve dünyanın 15 ayrı ülkesinde 15 'Malikane'si var."

"Her yıl 5 yaşına varmamış **30.000.000 çocuk açlıktan ölmekte; 570.000.000 insan** da yetersiz beslenmeden **ölüme doğru ilerlemekte.** Tuh!.. yanlış günceye bakarak yanlış yazdım sanırım. Bağışlayın!

"TAN" adlı günceden söz ediyordum sanırım... Evet, şimdi siz söyleyin! Halk **"açlık"**, **"yoksulluk,"** **"işsizlik"** içinde kıvranırken kalkıp böyle bir ileti (!) yazılır mı? Bunun açıklaması ancak birdir: **"TAN Gazetesi" halkla alay ediyor!** "Gazete"sini de **"cinsellik sömürüsü"** yaparak satıyor... Hırsızlık çoğalmış, cinsel sapıklıklar ve tecavüzler çoğalmış, bu tür iletiler (haber) uyuşturucu alışkanlığının nedenlerinden biri olabilir miş, **"kimin"** umrunda?! Yanıt?

● ● ● ● ●

(....)

Ve her yıl iş kazalarından ölen 1.000'in üzerindeki çocuklara suçlu bulunamıyor?!

İşleyimsel anamalcı ülkelerin, çalışan 12-14 yaşları arasındaki çocuk oranı ise % 4'tür; ancak, iş yasaları bunlara işlemez. Kazandıklarının tam karşılığını alamazlar, sigortaları yoktur. Özdeş ise, değişik ve en az ücreti alırlar.

Bir İspanyol Güncesi **"Arriba"** şöyle yazıyor: "Çocuklarımızın büyük çoğunluğu sömürülmektedir ve bunun ana sorumlusu da toplumumuzdur."

Türk güncesi **"Günaydın/Genç"** ise **Türkiye**'de çalışan 12-14 yaşlarındaki çocuk sayısının 1.286.000 olduğunu yazıyor. Bu demektir ki, her dört çocuktan biri çalışmaktadır. Ülkemizde çalışan çocukların işkollarına dağlımıysa şöyle: 1.114.000 tarım iş kolunda, 84.000 yapımevlerinde, 39.000 hizmet iş kolunda; diğerleri de ticaret işleri, inşaat, maden ocağı, ulaştırma haberlerinde, yazıhanelerde ve türlü iş kollarında çalışıyorlar. Bunların 671.000'i erkek, 615.000'i ise kız.

Yeryüzünü dolaşmaya kalksanız, bugün, bu küçük **Oliver Twist**'lerden 52 milyonunu bulabilirsiniz. Bilimsel "sayılama" rakamları bunu göstermekte.

İsa Çelik

Açılın bilgisayarlar geliyor

BELKIS HALİM VASSAF

Teknolojik devrim her yerde eğitim sisteminin değişmesini gerektirecek ve eğitime yeni zorunluluklar yükleyecektir. Modern bir topluma katılabilmek için eğitmenlerin okullarda nelerin ve nasıl öğretileceğini yeniden gözden geçirmeleri, kısaca okulların toplumun gidişine nasıl katılması gerektiğini, yeniden düşünmek zorundadırlar. Teknoloji çocuk ve gençler için, kimi kapıları kapatmakta ve önlerine yeni kapılar açmaktadır.

Teknolojinin getirdiği değişikliğe uyamayanların, sosyal ve ekonomik kayıplara uğrayacağı kuşkusuzdur. Eğitim sisteminin topluma önderlik edebilmesi ve onun gereksinmelerini karşılayabilmesi için hem yapısında, hem de müfredat programlarında büyük değişiklikler yapılmasını gerektirir. Öğretim metodlarımızla birlikte, bugün öğretilmekte olan

DİL

İletişim açısından edebiyat, eleştiri ve anlambilim

OSMAN TÜRKAY

● **Gerçekte, ilkönce nesnelerin anlamını, önemini**

İnsan, düzen duygusu içinde çırpınan, kusursuzlaşma çabasıyla gittikçe kusurları artan de-

nız edebiyat-yaşam ikilisine kendini sınırlaması için ortada hiçbir neden yoktur. Ancak sır...

düşünmek daha doğru olur. Çünkü sözcükler, insanların nesnelere verdikleri addır.

Claude Lévi-Strauss düşüncelerinde yanılmıyorsa, dil, altbilinç yapımızın yasalarından doğan bir üründür. Toplumsal düzenimizden ekonomik ilişkilerimize değin, her konuda, bağlı bulunduğumuz uygarlığın düşüncelerini oluşturup yansıtan aynadır. O altbilinç yapısı evrenseldir de: Tüm insanlarının uslarının çıkıtı, yani mahrecidir de.

Gelişmeler daha çok Leibniz kuramı çizgisi üzerinde yer almakta. Çağımızın ünlü dilcilerinden Noam Chomsky de, tüm acunda konuşulan bütün dillerin birtakım sınırlı genel ölçüler üzerine kurulduğunu söylemiş, ilk uluslararası grameri yazmaya çalışmıştı. "Sınırlı genel ölçüler" çözümlememize en son, çıkar yol olarak, özdeksel bir kimlikle belirir; doğurucu kökensel yapıysa, tüm insanlara özgüdür, tüm kültürel değişimlere ön kapıdır, çünkü frenkçe deyimiyle **"neuro-physiological"**, belki de **"macro-molecular"**dır da ondan.

Çağımız hız çağı, hızlı değişiklikler çağı. Bilim ve sanat alanında yer alan sürekli ilerlemeler, düşüncelerimizi, davranışlarımızı, kafa kuruluşlarımızı, anlayış sınırlarımızı, beğenilerimizi, ruhsal ve töresel yapımızı etkilemekte.Yeni bilimler doğmakta, yeni yeni kuramlar ileri sürülmekte bilim,sanat. eleştiri alanlarında. Bundan bir süre önce Londra'da, Nash House'da, açılmış olan "Elektronik Beyin ve Sanat" adlı sergi ve bu sergi süresince ünlü bilginler tarafından verilen konferanslar, yakın bir gelecekte, daha ne gibi değişikliklere ve yeniliklere tanık olacağımızın ilk belirtileriydi. Elektronik sanatın insansal bir dalı olan yeni somut şiir, suskunun geniş kapsamlı müziği, çeşitli dilleri hallaç pamuğu gibi atan, anlamın en ince ayrıntılarına değin inen çeviri makineleri, elektronik beyinleri olduğu kadar insan beynini de denetleyen **cybernetics** adlı bilim, sanat ve edebiyat alanlarını etkisi altına almaya başladı. Bütün bunlarla, yeni bir bilim olmakla birlikte, son yıllarda genişleyen, görkemlileşen anlambilimin sıkı bir ilişkisi vardır. Adından da anlaşılacağı gibi, anlam üzerine eğilen, onu inceleyen bir bilimdir. Fransız dilcisi Michel Bléar, 1883 yılında, eski Yunanca'dan **semantikos** sözcüğünü alarak, **sémantique** olarak Fransızcalaştırmış, ondan sonra da bu sözcük, ufak tefek değişiklerle öteki Avrupa dillerine girmiş. **Semantikos** eski Yunanca'da önem, ya da anlam demekti. Şimdi bunlara simge, ya da belirti de eklenebilir.

Felsefede anlambilim, simgelerin, belirtilerin genel kuramıdır. Simgeler, ya da belirtiler arasındaki ilişkiyi inceler, onların anlamlarını, neye ilişkin bulunduklarını araştırır. Anlambilim ilkönceleri yalnız dilciler arasında biliniyordu, onlar arasında konuşulup tartışılıyordu. Eleştiriden ayrı olmakla birlikte, en çok onunla sarmaş-dolaş, içiçe bulunan bu belirtiler ve simgeler dizgesi, son yıllarda batı ülkelerinde çok yaygınlaştı. Kimi durumlarda kuram ya da bir anlam felsefesi olmaktan çıkarak teknik, teknikbilim ve iletişim alanlarında da önem kazanmaya başladı. İletişim kuramcılarından tutunuz da çeviri makinelerine, elektronik beyin yapımcılarına değin, birçok bilginlerle sanayicileri bile kendi alanı içine çekmekte.

Ama anlambilimin en büyük amacı, simgelerle, anlamlarla ilgilenmektir. Bunun içindir ki, sözcüklerdir gereci. Çünkü bu bilimde sözcüklerdir önemli olan. Dize kurmak, öykü ya da roman, eleştiri ya dadeneme yazmak için de sözcükler büyük önem taşır, ama sanatlarda sözcükler, kurmak ya da yorumlamak için kullanılırlar. Oysaki anlambilimin başta gelen amaçlarından biri, sözcüklerle kurulan bu sanat yapıtlarının anlamını ortaya çıkarmak, sözcüklerin tarihini ve geçirdiği serüveni bilmek, onların yaşamlarını, sınırlarını, sınırsızlıklarını incelemek demektir. Anlambilim bu noktada ya eleştiridir, ya da eleştirinin en güçlü, en yetkili yardımcısıdır.

Her sözcük bir simge, bir belirtidir. Bu sözcüklerin zamanla anlamları değişebilir: Genişler ya da daralırlar, ya da bir başka yöne kayarlar. Kimi sözcükler eskir, kullanılmaz olur, unutulur da. Yerlerine başkaları türer. Bu değişimlerin eskiden psikolojik nedenlere dayandığı sanılıyordu. A. Meillet, bunun toplumsal bir önem ve karakter taşıdığını ileri sürmüştü. Emile Durkheim, dilin, toplumsal bir görüngü olduğu düşüncesini savunmuştu. Ona göre, herhangi bir sözcük, küçük bir azınlığın dilinden çıkıp halka yayıldığında, o sözcüğün anlamı ya daha genişler, ya da daralır.

Kırk yıl kadar önce dil bilginleri, dile, toplumsal yapı olarak bakmak eğilimindeydiler. Dilin yapısallığına inanmış olan dilciler, tarihsel niteliği ne olursa olsun, dilin yapısı üzerine eğilmenin zorunluğunu belirtmekteydiler. Günümüz dilcileri ise, dilin bir simgeler, belirtiler dizgesi ve sıkıdüzeni olduğuna inanmakta. Ünlü İngiliz eleştirmecisi I.A.Richards, geçen elli yıldan bu yana "sanat" sözcüğünün sürekli olarak anlam değiştirdiğini söylemiştir. Bu arada, birçok yetkili dilciler ve ünlü sanatçılar, bir dildeki kavramların, bir başka dildeki kavramlara benzemediğini, onların yerlerini tutamadığını öne sürerek, çeviri üzerinde önemle durmuşlar; örneğin şiiri yorumlayabilmek için eleştirmecilerin biraz da anlam bilgini olmaları gerektiğine parmak basmışlardır.

Çeviri ve eleştiri... Biri iletici, öteki yorumlayıcı iki çaba. Böyle olmakla birlikte, anlambilim üzerine yaslanmaları gerekir.

Fransız insanbilimcisi Lévi-Strauss konuya insanbilim (antropoloji) açısından bakmakta. Amerikalı ünlü anlambilimci Dr. Kenneth Burke de hemen hemen aynı çizgi üzerinde. Dr. Burke, yeni görüşlerle, yeni açılardan bakmaktadır anlambilime: Konuya girebilmek için, Merriam Webster'in tanımlamasına kısaca bir göz atalım: "Anlambilim öyle bir bilimdir ki, simgeler ve belirtiler arasındaki ilişki ve bağlarla ilgilenir. İnsan, bilgi, görgü ve davranışlarının, bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde simgelere karşı tepkisini inceler. Amacı ise, bilim dilini dizgeleştirmek, bilgi alanlarını birleştirmek."

Birçok kişiler sözcükler nesnelerin simgeleri, ya da belirtileri olduğu yönündeki genel belite inanmış görünürler. Dr. Burke, bu konuda diyor ki: "Toplumumuzun kendine uygun bulduğu o rahat görüşü değiştirmek için kökten eğitim düzenine, bir yeni eğitim sistemine gereksinme vardır. Bunu böyle yapmak için, başlangıç olarak, niçin nesneler sözcüklerin simgeleridir demiyoruz."

Gerçekte, ilkönce nesnelerin anlamını, önemini düşünmek daha doğru olur. Çünkü sözcükler, insanların nesnelere verdikleri adlardır. Konuya böyle bir açıdan bakmakla, tanımlamaların ve anlamların yeni bir yöne eğilimli olduklarını görürüz. Hem öyle geniş bir yöne ki, "İnsan nedir?"den tutunuz da "edebiyatta, eleştiride, genel olarak yaşamda, anlam nedir?" gibi önemli soruları kapsar.

Kendine insan diyen yaratığın kökenini araştırmaktan çok insanın kendini bilmektir önemli olan. İnsan simge kullanan yaratıktır. İnsan, simge yapar, simge kullanır, hem de bazan bu simgeleri yanlış kullanır. Evet insan simge kullanan yaratık olabilir ama somut ve doğru olarak bildiğimiz şeylerin, simge kullanmamız sonucu hiçten varolduklarını nasıl anlatabiliriz kendi kendimize? Tüm kitaplarımız, elimizden alınarak yakılsa, tarih üstüne, gelmiş geçmiş bütün büyük adamların yaşamı üstüne ne kadar bilgimiz kalacak? Denizlerin genişliğini, kıtaların birbirinden ne kadar uzak olduğunu bile bilemeyecektik. O sonsuz sanılan bilgi hazinemiz yitip gidecekti. Demek ki anlam o büyük simge yığınlarıdır. Bunla birlikte, insanlar simgeleri çoğuzaman doğru kullanmazlar. Bu, ülkelerin kültür durumları, töre anlayışları, gelenekleri, görenekleriyle ilgilidir. Örneğin Doğu'da kötü anlama gelen bir kavram, Batıda bir erdem belirtisi sayılabilir. Herhangi bir ülkenin kültürü, iyi bir şeyi kötü olarak nitelendirebilir. Bunun o ülke insanları üzerinde etkileri, tepkileri olur.

ğerleri yiten bir yaratıktır da. Freud'un "yazgı zorlaması ya da yineleme zorlaması" deyimleri bile, kusursuzluğa ulaşma yönünde insanın yaptığı savaşı belirtir. Böyle ruhsal bir savaşta bile kusursuzlaşma isteği var. İnsanların dile sahip olmaları, kendi dillerini tutkuyla işlemeleri, aslında kusursuzluğun, kusursuzluk çabasının bir belirtisi değil midir? İnsan sözcükleri, kavramları, tanımlamaları, ne demek istediğini kusursuzca anlatabilmek için yaratır. Her sözcük, her dil, uydurmadır, yapmacıktır. Doğal görünseler de, bu doğallık yüzeydedir.

Josef M.Auchentaller

Simge kullanmasının yanısıra, insan, birtakım karşılıklar, eşanlamlar da yaratır. Karşılık, ya da eşanlam bulma çabaları,çoğu zaman kısaltmalara neden olur. Örneğin masa, iskemle, yatak, dolap, koltuk diyeceğimiz yerde, kısaca mobilya deriz. İnsan, sözcükleri kullanırken, bu sözcüklerin yalnız ne demek istediklerini değil, ne demek istemediklerini, ya da neyi anıştırdıklarını, neyi kapsadıklarını bilmelidir. Tüm bilimlerin ve hele yeni teknikbilimin insanlara verdikleri büyük olumlu güç, bir sürü olumsuzluklar da getirmiştir kendisiyle birlikte.

Anlambilime insanbilim yoluyla girmek yönünde daha birtakım gerekçeler dikilir karşımıza. İnsan, eski insan değildir. İnsan, tekerleğin icadından bu yana yaptığı alet ve aygıtlarla, doğal koşullarından ayrılmış, uzaklaşmış bulunuyor. İnsan şimdi ikinci bir doğaya sahiptir. Asansörü, ısıtma ya da serinletme düzeni ve çeşitli modern aygıtları olan evlerde yaşar. Ses hızını aşan uçaklarıyla, motorlu taşıtlarıyla, uzay gemileriyle, kendi doğal hızını ne kadar aşmıştır? Öte yandan ne kadar çok özdeksel gönenç araçlarına kavuşmuştur! Bu araçlardan yoksun kalıp, onları kullanmazsa, içinde bir boşluk, kendisinde birtakım eksiklikler duyar. Oysaki bu araçlar doğal şeyler değillerdir, yapmadırlar. Ama yapma olan bu araçlar ve onların sağladığı olanaklar, insan yaşamının bölünmez birer parçası durumuna gelmişlerdir.

Gülmek ya da ağlamak, insan yaşamına özgü şeylerdir. İnsan yaşamının bir aynası olan edebiyatta, güldürü ve ağlattı doğal niteliklerdir. Yaşamın derinlerine indikçe, **dramatism**'e yaklaşmış oluruz. Aristo **Poetika**'sını yazarken, trajedya ya da müzikte kimi klasik biçim ve değer ölçülerinin bulunmasını beklediğinden söz açmıştı. Ama bu bekleyişi nasıl anlatmalıyız, ya da nasıl anlatabiliriz? **İnsan Anlayışı Üstüne Araştırma** adlı kitabında filozof Hume, doğadaki uyuma ilişkin olarak inceler ummayı, beklentiyi. Bu bizi öyle biçim ilkelerine götürüyor ki, bunları görünüş-eylem, araç ya da etken-eylem olarak nitelendirmek zorunda kalırız. Böylelikle, sözü edilen ilkeleri, gerek özel şiirsel yapıya, gerekse genel yön saptama tasarımına uygulayabilmekteyiz. Dramdan dramatize atılan adım, dramdan **logology**'ye geçişi gözden ırak tutmakla tamamlanır. İşte şimdi biz bunun üzerine eğileceğiz:

Yaşam ile edebiyatın aynı sıraya girmesi, bu sıra içinde sistemleşmesi; daha doğrusu. yaşam ile edebiyatın bir ulam içinde ele alınması, incelenmesi, edebiyatın ve genellikle tüm sanatların "doğayı taklit eder" konusundaki geleneksel çözüm yoluna götürür bizi. Bu doğrudan doğruya eleştirinin ta kendisiyle ilgili olabilir. Bununla birlikte, eleştiriye yaklaşış çeşidine bağlıdır. İstersek burada yöntemi hesaba katmayız bile. Eleştirmeci, yapıtının tüm olanakları aşarak çok satmasını diliyorsa, yal-

tulmalıdır ki, kişi, özel bir alanda çaba göstermek amacıyla kurduğu, geliştirdiği yöntemin kusursuzluğu ölçüsünde, o alanda uzman olabilir.

Eleştirmen kendi yöntemini, ya da başka eleştirmecilerin yöntemini tanımlayarak savunduğu, "eleştirinin eleştirisi" sayılabilecek böyle bir çaba, birden bire yöntemcilik alanına kayar. Bu da eleştirmeciyi bir dil kuramına, ardı sıra da, bir insan ilişkileri felsefesine götürür. Geçmişte Fransa'da görülen yapısal eleştirmecilerlerle, Amerika'da görülen anlambilimci eleştirmeciler, bunun en güzel örneğidir.

Öte yandan, sanatta klâsik biçimler kuramıyla beslenen her hangi bir eleştirmeci, edebiyatta biçim kuramına bağlı kalmak, hiç değilse, edebiyattan biçim ummak zorundadır.Bu iç istekleri canlandırmanın, beslemenin, doyurmanın bir yoludur. Örneğin bir roman okuyorsanız, ilerideki bölümlerin ne sorunlar getireceğinin merakı içindesiniz; bir oyun seyrediyorsanız, öteki sahnelerin olaylarını merak ve ilgiyle beklersiniz. Sonuç, ister düşlediğiniz gibi olsun, ister olmasın, sürekli bir bekleyiş hazzı ya da tedirginliği içinde olaylar zincirini izlersiniz. Sözcükler, simgeler ya da belirtilerdir. Sanat ise, simgesel bir devinim, bir belirtiler eylemidir.

Öyleyse anlambilimin edebiyat üzerindeki etkisi nedir?

Anlambilim, daha çok eleştiride bir akımdır. Kimi sorular edebiyatınkinden büsbütün ayrı bir açıdan ele alır. Bu, bir bakıma, edebiyattan ne anladığımız sorununa dayanır. Edebiyat geniş bir çerçeve içinde ele alındığında, Freud'culuk ve Marx'cılık gibi konuları da kapsar. Teknikbilimsel gelişmelerin de dile ve edebiyata etkisi olmaktadır.

Sınıflandırma çeşitli kültürlerin başta gelen amaçlarından biridir. Çağımızda, Batı kültürü, sanatlarla bilimleri sınıflandırmak, aralarına sınırlar çizmek için, hayli çaba göstermektedir. Bu arada, bilim ile edebiyat çatalı üzerinde de durulmaktadır. Ama ne kadar tuhaftır ki, bu iki insan çabasını birbirinden ayırmak için yapılan her girişim, onları ayırmaktan çok, birleştirmek yönünde gelişmektedir.

Edebiyat, bilimin tüm ikincil özelliklerine sahiptir: İçeriği, hele toplumsal ve insansal bilimlerin içeriğinin hemen hemen aynıdır. Hiçbir bilimsel konu yoktur ki, edebiyatın bir düzeyinde, ya da bir başka düzeyinde işlenmemiş olsun. Edebi yapıtın dünyası birdir, toptandır. Bu dünyada toplumsal, ruhbilimsel, tarihsel bilgilerin bir yeri vardır. Böylelikle edebiyat geniş bir evrensel birlik içindedir. Bilim gibi edebiyatın da, edebi araştırmaların da yöntemi vardır.

Yalnız şu unutulmamalıdır ki, bilimde dil yalnız bir araçtır. Bu araç, bilimsel yapıtın yapısında varlığını duyuramayacak, gösteremeyecek biçimde saydamlaşmıştır. Öte yandan dil edebiyatın varlığı, edebi yapıtın hamurudur; ve biçim kurmak kaygısındadır daima. Bununla birlikte, Fransız yazarı Raymond Queneau, son yıllarda bilimin tüm insansal bilimleri birleştirme yönünde geliştiğini,bundan dolayı, edebiyatçıların bütün bu yeni buluşlardan yakalarını kurtaramayacaklarını, gelecekte sayıların belâgatine asılmak zorunda kalacaklarını söylüyor.

Bugünün elektronik beyin kullanan gençleri, konuyu bilinen sınırlarınötesine dek zorlamaktadırlar. Anlambilim alanında araştırmalar yapan yaşlı profesörlerin kuşkularına karşılık gençler elektronik beyinlerin kurdukları cümlelerdeki anlamı incelemekte, gün ışığına çıkarmaktadırlar. Böylelikle anlambilime yeni ufuklar açılmaktadır.

(*) Osman Türkay'ın 13 Temmuz 1983 tarihinde New York'ta Waldorf-Astroria salonunda düzenlenen "SANATLAR VE İLETİŞİMLER" adlı dünya çapındaki Kongreye sunduğu tezden bir bölüm

konuların kimini çıkarmak, yerlerine ekonomik ve eğitim politikası bakımından verimli olanları koymak zorunluluğu vardır.

Teknolojinin getirdiği değişiklikler arasında eğitime en çok etkisi olanlar arasında şunlar sayılabilir:

Bir yerden bir yere ulaşmak ve haberleşmedeki hızın, enerji kaynaklarının, bulaşıcı hastalıkları kontrol edebilme olanağının, silahlanma kuvvetlerinin artması, atomun parçalanması, dünyanın çekiminden çıkıp boşluklara yükselmek, şimdiye kadar kendimizin yapmakta olduğu işleri bilgisayarların üstlenmesi ve hatta bizim yerimize düşünebilmesi. Sonra da bütün bunların psikolojimize, davranışlarımıza, günlük yaşantımıza yaptığı ve yapacağı etki. Bütün bunlar hem müfredat programlarında, hem de öğretim metodlarında değişiklik yapılması gerektiğini açıkça göstermektedir. Kimi bilginlere göre bütün bu yeni buluşlardan topluma en çok ve en uzun zaman yararı dokunacak olanı bilgisayarlardır. Batı'da hem okullarda hem de evlerde kullanılan bilgisayar sayısı günden güne artmaktadır. Bilgisayar oyun ve oyuncak pazarı büyük bir hızla yayılmaktadır. Çocuklara verilen yılbaşı, yaş günü hediyeleri hep bilgisayar oyuncaklarla ilgili olmaktadır.

Kısacası bilgisayarlar tıpkı otomobil, radyo ve televizyon gibi Batılı insanların yaşantısına girmekte ve onun bir parçası olmaktadır. Eğitim enstitüleri öğretmen ve yöneticileri için, ders planları, bibliyografya, testler, okuma, yazın vb.. kaynakları sağlamak için bilgisayar kampanyaları ile kontratlar yapmaktadır.

BİLGİ KAPSÜLLERİ HAZIRLANACAK

Üç yıl içersinde okullarda kullanılacak bilgi kapsülleri hazırlanacağı umulmaktadır. Bilgisayarlar günden güne daha da kullanışlı olmaktadır. Söylendiğine göre otuz yıl önce beynimizin işini görecek bir bilgisayarın Newyork kenti büyüklüğünde olması gerektiği halde 1980'lerin sonunda beynimiz kadar olacağı tahmin edilmektedir. Gene söylendiğine göre bilgisayarın yaşamımıza girmesi günümüzü hem kısaltacak, hem de azaltacaktır. Yani daha az çalışılıp, daha çok kazanç sağlanacaktır. Gelecek on yıl içinde çalışma saatinin beşe hatta dörde ineceği sanılmaktadır.

Çağımızın mucizesi sayılacak olan bilgisayarlar, yaptıkları ve yapabilecekleri işlerle gösterdiği kolaylıklar ve problemleri çözmekteki hızı ile eğitimi hem müfredat programlarını hem de öğretme ve öğrenme metodlarını değiştirmeye zorlamaktadır.

SORUŞTURMA

Meslek kuruluşları kararnameyi nasıl karşıladı?

Bakanlar Kurulunca hazırlanan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş yasalarında değişiklik yapan yasa gücündeki kararnameler, 5 Ağustos 1983 günlü Resmi Gazete'de yayımlandı. Danışma Meclisi'nin 28 Aralık 1982 günü hükümete yasayla verdiği yetkiye dayanılarak, anayasanın 135. maddesinde getirilen esaslar uyarınca çıkarılan kararnamelerle,

Türk Eczacılar Birliği,
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği,
Türk Tabipler Birliği
Türk Veteriner Hekimleri Birliği,
Türkiye Barolar Birliği,
Türkiye Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Konfederasyonu,
Türkiye Noterler Birliği,
Türkiye Ticaret Odaları-Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği,

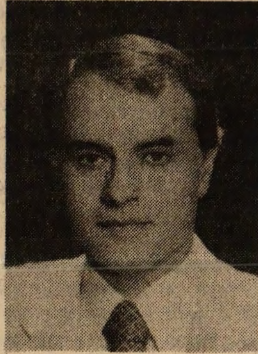
ilgili bakanlıkların mali ve idari denetimi altına alındı.

Ayrıca kararnameye göre, 31 Ekim 1983'e kadar tüm organlarını yenilemesi gereken kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimleri, artık hakim denetim ve gözetiminde yapılacak.

Kuruluş yasaları değiştirilen 7 meslek kuruluşunun yetkililerinden kararnameler üzerine görüşlerini aldık. Sorularımız şunlardı:

1) Bakanlar Kurulunca hazırlanan meslek kuruluşlarına ilişkin 5 Ağustos 1983 tarihli kararname ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

2) Bu kararname kuruluşunuza ne gibi değişiklikler ve sınırlamalar getirmektedir?

Türkiye Ticaret Odaları - Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Genel Sekreteri Doç.Dr. Mehmet Sağlam

Doç.Dr. Sağlam: "Oda ve borsalarımız konuyu değerlendirecek"

1- Anladığım kadarıyla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili kanun kuvvetindeki kararnamenin temel amacı, yeni anayasamızın 135. maddesinde kamu meslek kuruluşlarının genel statülerini, organlarının seçimlerine, işleyiş tarzlarına, özellikle amaçlarına uygun bir biçimde fonksiyonlarını yerine getirmelerine ilişkin temel düzenlemeler doğrultusunda bir ahenk sağlamaktır. Bu kuruluşların gerek kuruluş kanunları, gerekse kuruluş kanunlarına dayanılarak çıkarılan tüzük ve yönetmelikleri ile anayasanın bu konuda getirdiği temel hükümler arasında paralellik kurmaya yöneliktir.

2- Bu konuda odalarımızdan da değerlendirme istedik, daha geniş bir çalışmayı çok yakında yapacağız ama ilk planda şunları söyleyebilirim: Bizim kuruluşumuz bakımından, gerek organların teşekkülü, gerek bu organlara ilişkin seçimler hiç aksatılmadan ve yasalara uygun bir biçimde yürümekteydi. 12 Eylül 1980 döneminden bu yana da bütün seçimlerimiz yine aksaksız sürdürülmüştür. Seçimlerin tecil edilmesine, tehir edilmesine ilişkin hükümler zaman bakımından hiçbir seçimimizi durduracak nitelikte olmadığından odalar ve borsalar organları zamanında yapılan seçimlerle yürüyordu. Bu kanun gücünde kararname hakim nezaretinde, yargı denetiminde seçimi öngörmektedir. Bu yolda, odalar, borsalar ve birliğin seçimleri yargı denetiminde yenilenecektir. Fakat diğerleriyle karşılaştırıldığında, bugün Türkiye'de 256 oda ve borsanın seçimleri 12 Eylül'den sonra da kanunlarında gösterilen zaman ve süreler içerisinde yapılmıştır. Odalar Birliği'nin seçimi ise 11 ay önce yapılmış idi. Kararname 31 Ekim 1983'e kadar bu seçimlerin yeniden yapılmasını öngörmektedir ve bizim için bu anlamda, seçimlerin vaktinden önce yenilenmesi dışında büyük bir değişiklik getirmemektedir. Daha önce de eski kanunumuza göre belirli sürelerde, belirli usüllerle ve gerektiğinde yargı organına itiraz edilmek suretiyle seçim yapardık.

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Dr. Akıncı "Birliğin özerkliği kalmamıştır."

1- Bu sorunuzu cevaplamadan önce, bu kararnamelerin kapsamına giren kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ne olduklarını ve işlevlerini kısaca özetlemeye çalışayım.

Geniş bir katılımın amaçlandığı çoğulcu demokrasilerde yönetime katılma seçimden seçime oy kullanma işlemi değildir. Demokrasilerde yöneticilerle yönetilenler arasında sürekli bir ilişki olmalıdır. Çoğulcu demokrasilerde yönetime doğrudan politika yoluyla olmadan da katılma yolları bulunmaktadır. Örneğin meslek kuruluşları bunlardan biridir.

Bunlar üyelerinin ortak görüşlerini dile getirerek, kamuoyunu aydınlatıcı, yöneticilere yol gösterici katkılarda bulunurlar. Bu tür kuruluşların diğer önemli işlevlerinden biri de kendi üyeleri arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, mesleklerin kamu ve kişi yararına uygulanıp, geliştirilmesini sağlamaktır. Ayrıca meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak gibi yasayla verilmiş görevleri bulunmaktadır.

İşte kararnameye yukarıda açıkladığım hususlar çerçevesinde yaklaşıldığınd; A) Üyeler arasında ve meslekler arasında dayanışmayı sağlamak mümkün değildir.

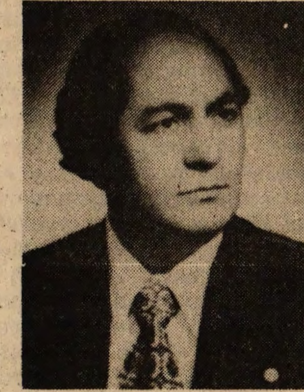
B) Kendilerine yasayla verilmiş, meslekleriyle ilgili kamu ve kişi yararına görevleri yapabilme olasılığı hemen hemen yok olmuştur.

C) Her kurum ve kuruluş devlet denetimine açıktır. Bu nedenle meslek kuruluşları olarak bizler de her zaman devlet denetimine açık olmuşuzdur. Bu ayrı bir husustur, kararnameyle getirilen denetimle kuruluşumuz ve bizim gibi olan birçok kuruluş bakanlığın denetimine verilmiştir ki, bu zamanla bu tür kuruluşların iktidarların kuklası haline gelmesi demektir.

2- Gerek zaman açısından, gerekse üyelerimizin % 99'unun kamu sektöründe çalışmış olması nedeniyle kuruluşumuzu ve kuruluşumuza bağlı odaların organlarını bile oluşturmak büyük sıkıntılar yaratacaktır.

Birliğimiz bir bakanlığa bağımlı kılınarak, özerkliği yok edilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, üyelerimizin % 90'ının işvereni olan bir bakanlığa bağımlı kılınmamız, bize kuruluş yasamızca görev olarak verilmiş olan, üyelerimizin hak ve menfaatlerini koruma işlevini yok etmiştir.

Önerilerim; kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili kararnamenin, bu nitelikteki kuruluş temsilcileri ve kararnameyi çıkarmakla yetkili kuruldan da katılacak bir temsilciden oluşacak bir grup tarafından televizyonda tartışılması; büyük tartışmalara neden olabilecek bu kararnamelerin iptal edilerek, yapılması gerekli, zorunlu ve iyileştirme yönündeki değişikliklerin, 6 Kasım'dan sonra oluşacak yasa çıkarmayla yetkili kuruluşta ele alınmasıdır.

Türkiye Noterler Birliği Başkanı Rasim Eyüboğlu

Türkiye Noterler Birliği Başkanı Eyüboğlu:

1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 135. maddesinde getirilen esaslara uyumluluğu temin etmek üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimleri ile, denetimleri ile ve bazı hareketlerinin yasaklanması ile ilgili düzenlemeleri yapmak için bir kanun çıkarılması öngörülmektedir. Bu kanunun çıkarılması ve yürürlüğe konulmasındaki güçlükler nazara alınarak hükümet tarafından Danışma Meclisi'nden kanun kuvvetinde kararname ile bu konularda noksanlıkları ikmal etmek için bir yetki kanununun çıkarılması istendi. Bu yetki kanunu 28 Aralık 1982 tarihinde çıktı, hükümet bu yetkiyi kullanmak suretiyle 5 Ağustos 1983'de yürürlüğe giren kararnameyi çıkardı.

2- Bu kararnameyle kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri için getirilen düzenlemelerde, noterlik mesleği ile ilgili olan kısmı 1512 sayılı kanunun esaslarına sirayet eden hususları size söyleyeyim:

Noterler, halihazırda yürürlükte bulunan noterlik kanununa göre Adalet Bakanlığı'nın mali ve idari denetimi altındadırlar. Kararname bir denetim sistemi getiriyor. Ama biz böyle bir denetime esasen tabi olduğumuz için getirilen esaslarla fazla bir değişikliğe maruz kalmış değiliz. Siyasetle uğraşamaz, siyasi faaliyette bulunamaz, partilerle ilişki kuramaz, partilere yardım edemez, partilerden yardım alamaz gibi yasaklar zaten bizim 1512 sayılı noterlik kanunumuzda mevcut idi. Bu hususta da bir değişikliğe maruz kalmış değiliz.

RÖPORTAJ

Patricia Sloman: "Sen kendini ikinci sınıf olarak düşünüyorsan öyledir."

ÜLKÜ DEMİRTEPE

Atatürk Kültür Merkezi'nde, Soroptimist Patrica Sloman'dan Soroptimist'lik, İngiliz toplumunda kadının durumu ve Türkiye ile ilgili izlenimlerini istedik. Bayan Sloman İngiltere'de ITV'nin bölgesel televizyonunda halkla ilişkiler bölümünün yöneticisi ve televizyonda görünen ilk haber muhabiri. İki çocuğu, iki de torunu olduğunu söyleyen Sloman,

çarpıyor.

— Bayan Sloman nasıl ve neden Soroptimist oldunuz?

— Soroptimist olmak için bir çağrı almıştım. Toplantıları izledim. Kişisel olarak çalışmaktansa bu derneğin çalışmalarına katılırsam, dünyada daha etkili ve etkin olabilirim; diye düşündüm. Her Soroptimist kulüp, çeşitli meslek dallarından olan kişilerden oluştuğu için, dünyam genişledi. 1965 yılından bu yana Soropti-

bir benzerlik görüyor musunuz?

— Tabii benziyor. Zaten derneğin kuruluşunda önderlik eden de bir rotaryen. 1921'de ABD'de Kalifornia'nın Oakland kentinde bir Rotary kulüp üyesi İş İdaresi Yüksek Okulu'nun ilanını görerek okul yönetimi hakkında bilgi edinmek istiyor. Bir erkek yönetici beklerken, karşısına bir kadın yönetici çıkıyor. Bu durum onu çok şaşırtıyor. "Erkek dünyasında kadınların da neden bir kulübü olmasın" di-

Patrica Sloman, "sağlam aile yapısı topluma güç kazandırır."

tere'de kuruluyor. Her iki kulüp daha sonra birleşerek Amerika'dakinin adını İngiltere'deki- kurulmuş oluyor.

— Aile kurumu hakkında ne düşünüyorsu-

değil. Bizler gençken böyle parlak (!) düşüncelere saplanırdık. Olgunlaştıkça ve çocuk sahibi olduktan sonra düşüncelerimiz değişti. Dünya kuruldu kurulalı aile vardır. Sağlam aile kurumu topluma güç kazandırır.

— Ailede kadının geleneksel rolünü siz sürdürüyor musunuz? Bu rol kadının çalışma hayatındaki başarısını engellemiyor mu?

— Ben çalışmaya çok yıllar önce başladım. O dönem için kadının ailedeki geleneksel rolü sürüyordu. Nitekim ben çocuklarım büyüdükten sonra çalışabildim. Ama günümüzde kadının alışagelmiş rolü değişti. Örneğin benim gelinimin iki çocuğu var ve full-time bir işte çalışıyor. Kocası tüm sorumlulukları paylaşıyor. Benim ve gelinimin yaşamı arasında bu açıdan önemli ayrımlar var.

— Peki erkeğin mi geleneksel rolü değişti?

— Evet, erkeğin ailede geleneksel rolü değişikliğe uğramaktadır. Öyle ki kadın kuruluşlarının toplantılarındaki erkek konuşmacılar, **erkek haklarıyla** ilgili isteklerde bulunuyorlar ve

elli beş yaşlarında gözüküyor. Olağanüstü canlılığı ve esprili kişiliğiyle nerede olsa hemen göze

nist'in.

— **Soroptimist'lik ve Rotaryen'lik arasında**

ye düşünerek Soroptimist adıyla bu kulübü kuruyor. Bunun benzeri Venture Club de İngil-

ini de ileriye Bakmak (Looking Further) sloganını alarak ilk kıtalar arası Soroptimist kulüp

nuz. Modası geçmiş olarak niteleyenler var.

— Aile kurumunun kesinlikle modası geçmiş

ben buna çok gülüyorum.

— Simone Veil'in de konuşmasında vurguladığı gibi Batı'da da kadının statüsü erkekle aynı değil. Yani ikincil durumda.

— Bu kendini algılamana bağlı. Sen kendini ikinci sınıf olarak düşünüyorsan öyledir. Kadın olmaktan çok mutluyum. Ben bir kadın muhabir olarak avantajlarım olduğu kanısındayım. Çünkü erkek dünyasında kadınlara daha nazik davranılıyor. Sözgelişi bakana gitsem "sayın bakanım, şu konuda bilgi verir misiniz?" desem bana bir erkeğe göstereceğinden daha iyi ve nazik davranır, isteğimi yerine getirir. Bir kadın ve anne olduğum için, bir liman işçileri grevine yaklaşımım daha olumlu olur. Bu işçilerin aileleri ne yerler, neyle geçinirler diye düşünebilirim. Bu yüzden özgün bir muhabir oldum.

— Feminizm hareketi hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Feminizm hareketine İngiltere'deki biçimiyle katılmayı düşünemem. Çünkü feministler, erkeğin silik bir gölgesi görünümündeler. Feminist olmak demek, kadının doğasını reddetmek demek değildir. İşte görüyorsunuz ben bir kadınım. Bu gerçeği niçin çarpıtayım. Bunları reddediyorum ama buna karşılık erkekle eşit koşullar, eşit ödeme gibi hakları içeren kadın haklarını savunuyorum.

— Bence artık kadınlar, kadınlıklarını yadsımak yerine kadınlıklarını vurguluyorlar ve giysilerini de daha kadınca seçiyorlar.

— Evet, Tanrı'ya şükür ki öyle.

— Türkiye'yle ilgili izlenimlerinizi merak ediyorum.

— Doğrusu ülkenize gelmeden önce Türkiye'yle ilgili pek birşey bilmiyordum. Çevremde sık sık duyduğum İstanbul'un pisliğiydi. Oysa İstanbul çok büyüleyici bir kent. Eğer sorun pislikse, Londra İstanbul'dan daha berbat. İstanbul'a geldiğim, birçok Türk kadını ve onların kocalarıyla tanıştığım için çok mutluyum. Keşke dünyadaki bütün kadınlar Türk kadını gibi olabilseler. Örneğin bir Türk çiftle tanıştım. Kadın gerek işi gerek sosyal etkinlikleri dolayısıyla yoğun biçimde çalışıyormuş. Erkek bu durumu çok normal karşılıyor ve karısının mutluluğunun önemli olduğunu söylüyor. Oysa birçok İngiliz koca bu durumu hiç de benimsemezlerdi. Zaten izlenimlerim tanıştığım Türklerden edindiklerimdir. Pek fazla genelleme yapamam.

Buradaki davranışlar beni çok duygulandırdı. Bir İngiliz, tanıştığı kişiye "How do you do" der ve yardımını nazik ama soğuk biçimde yapar. Ama Türklerin öyle sevecen ve sıcak bir yardımseverlikleri, dostlukları var ki söyleyecek söz bulamıyorum. Çok duygulandım.

— Türkiye'nin ülkenizdeki tanıtımı konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Bence çok yetersiz. Kitle iletişim araçlarıyla sokaktaki adama seslenmelisiniz. Çünkü ciddi gazeteleri okuyan sınırlı sayıda entelektüel var. Tanıtımın halklar düzeyinde olabilmesi için geniş halk kesiminin okuduğu daha kolay gazetelerle ve televizyonla onların anlayacağı dilde bunu yapmalısınız. Yüzyüze iletişim çok önemli Soroptimist Kongresinin İstanbul'da yapılmasıyla bu gerçekleşmiştir. Dünyanın her tarafına dağılan 1300 tane iyi niyet elçisi Türkiye'nin tanıtımını yapacaktır. Bunu gururla düşünmelisiniz. Ben ülkeme döner dönmez İstanbul'u televizyonda tanıtacağım. Herkesin İstanbul'u görmesi için parasız çalışmayı Turizm ve Tanıtma Bakanı'na teklif ediyorum.

— Teşekkür ederim.

Feminizm üzerine

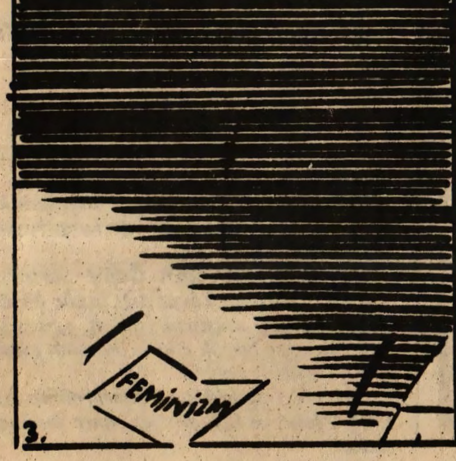
NAZİF SEYYİD

Kapitalist ilişkilerin dayattığı yaşam biçimi insanlar için giderek artan sorunlar yaratıyor. Bazı değerler yitiyor, özel mülkiyetin ve kapitalist mantığın gereği olarak kimi insanlık değerleri hızlı biçimde metalaştırılıyor. Bu durum insanların bir yandan çaresizliğin, bunalımın, çözümsüzlüğün kucağına düşmelerine neden olurken, bir yandan da onlara bunların niteliğine uygun düşünsel akımlar sunuyor.

İlk bakışta toplumsal, hatta sınıfsal bir özleri varmış gibi gözüken bu akımlar, bazen politik taleplerle ortaya çıkıyor, bazen de özgürlük gibi, kurtuluş gibi temel bazı değerleri savunuyor.

Ancak, talepler ne olursa olsun, bu tür düşünsel akımlar kendilerini yaratan nedenleri yansıtmaktan da kurtulamıyor.

Yeni Hegelcilik'ten, Yeni Gerçekçilik'ten tutun da; Yeni Olguculuk, Yeni Roman ve nihayet Yeni Feminizm'e varana dek tümünün ortak niteliği yapılarında bunalım, çözümsüzlük ve bireysel başkaldırı taşımalarıdır.

Ülkemiz de bu düşünsel akımların çoğundan nasibini almıştır. Dönem, dönem kasırga gibi ortalığı kasıp kavuran bu tür akımlar gerçek yüzleri anlaşıldıktan sonra toplumsal arenadan çekilmişlerdir.

Şimdilerde moda olan: Feminizm

Dergiler konuyla ilgili özel sayılar düzenliyor, gazeteler köşeler açıyor, eleştiriler, tanıtma yazıları, denemeler yayınlanıyor. Buna karşın feminizme ilişkin yeterli ölçüde yazılı kaynağa sahip bulunduğumuzu söyleyemeyiz. Şirin Tekeli'nin deyimiyle her ne kadar feminist hareketin 200 yıllık geçmişi varsa da, ülkemizdeki ideologlar feminist olduklarını yeni, yeni itiraf ediyorlar. Bu yüzden feminizm eleştirileri de bu ideologların bir sisteme dayanmayan, az sayıdaki yazıları ile sınırlı kalıyor.

Ben de son bir iki ay içinde yayınlanan bazı yazılardan hareketle feminizm konusuna değinmeye çalışacağım.

Şule Torun Gösteri dergisinin Temmuz sayısında şöyle diyor:

"... kadın hareketleri.... kadınların ezilmişliklerinin koşulları, toplumsal sistem ne olursa olsun büyük benzerlikler gösterdiğinden dünyanın en evrensel hareketini gerçekleştirdi...."

Şule Torun'un "toplumsal sistem" dediği şeyden, bir ilkeye, bir dünya görüşüne göre düzenlenmiş belirli bir toplumsal-ekonomik kuruluş biçimini; bir öğretiler, kurallar, kavramlar bütününü anlıyorum.

Kadının ezilmişliğinin koşullarının toplumsal sistem ne olursa olsun büyük benzerlikler göstermesi için hem değişik sistemlerin maddi koşullarının, hem de kadının ezilmişlik koşullarını yaratan maddi temelin benzer olması gerekir.

Eğer kadın özel mülkiyetin ortaya çıkması ve aile içinde artan servetin devri gibi maddi temelde meydana gelen değişiklikler sonucu köleleşmişse, özel mülkiyet ile mirasa bakış açıları değişik, hatta birbirinin karşıtı olan toplumsal sistemler kadın için aynı ezilme ilişkisini yaratabilirler mi? Özünü, kadının kölelikten kurtuluş koşullarının oluşturduğu bir toplumsal sistem ile maddi temelinin niteliği gereği kölelik koşullarını üretmeyi bir "sanat" haline getirmiş bir sistem arasında kadınların ezilmişlikleri açısından hiç mi ayrım yoktur?

Yoksa eğer, o zaman, kadının ezilmişlik koşullarını ortadan kaldıracak sistem nedir?

Şule Torun'un bu konudaki karamsarlığına karşı şunu söyleyebiliriz:

Kadın toplumsal sistemin ulaştığı yeni bir boyut sonucu "ezilen" konuma, "köle" konumuna düşmüştür. Bu yeni boyutu yaratan şey maddi temelde meydana gelen değişimlerdir. Maddi temelde ezilmişliği ortadan kaldıracak dönüşümler yapıldıktan sonra, bu dönüşümü gerçekleştirecek toplumsal sistem kadının kurtuluş koşullarını da yaratmış olacaktır.

Yazko Somut' un 22 Temmuz sayısında bir söyleşisi yayınlanan Harriet Clayhills de şunları söylüyor:

"Ama feminist, patriarkal düzen değişmediği takdirde sınıfsal sorun çözümlense bile iktidar mevzilerinde yine erkeklerin olacağını bilen kadındır."

Burada, ilk göze çarpan şey, sınıfsal sorun çözümlense bile patriarkal (ataerkil) düzenin değişmeyeceği kanısıdır.

Tarihte ilk mülkiyet ailede görülen mülkiyettir. Bu mülkiyet sonucu kadın ve çocuklar erkeğin kölesi haline gelmiştir. Ayrıca, "Tarihte görülen ilk sınıf çatışması monogami erkek ve kadın arasındaki çatışmanın gelişimiyle ve ilk sınıf baskısı da dişi cinsiyetin erkek cinsiyeti tarafından zulme uğramasıyla aynı zamana gelir."

Anlaşılacağı üzere, kadının köleleşmesi ile özel mülkiyet arasında direkt bir bağ vardır. Sınıfsal sorunun çözümü, kapitalist üretim ile bunun mülkiyet biçimlerini ortadan kaldırdığı zaman ataerkil ailenin -ve tabii kadının köleleşmesinin- dayanağı olan mülkiyet biçimi de ortadan kalkmayacak mıdır? Ayrıca, yine sınıfsal sorunun çözümü ile, kadının gerçek özgürlüğünü engelleyen evsel kölelik ve küçük ev ekonomisi de yok olmayacak mıdır?

Harriet Clayhills'in bir ölçüde de olsa övgüyle baktığı Klara Zetkin şu sözleriyle Clayhills'in konuya bakışının yanlışlığını ortaya koymaktadır:

"Özel mülkiyetin gelişmesiyle ve toplumun sınıflara ayrılmasıyla kadın, iş-gücü olarak da, kadın olarak da erkeğin kölesi olmuş ve yüzyıllar boyunca sahip olduğu özgürlüğüne son verilmiştir. Ancak üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasıyla kadın toplumun eşit, haklı ve özgür bir üyesi olarak yaşayabilir ve çalışabilir. Tüm sosyal düzeni kökten değiştiren bu iki önemli durum arasında düzeltilmez bir iç bağımlılık bulunmaktadır."

Tüm bunlara karşın, sınıfsal sorunun çözümü ile ataerkil ailenin varlık koşullarının ortadan kalkması arasındaki ilişkiyi görmemek sınıfsal mücadeleyi hafife almak, o mücadelenin gereği ile kazanımlarına inanmamak demektir.

Zaten, feminizmin bir sınıf sorunu yoktur. Bunu Şule Torun'un Gösteri'deki yazısının başlığından da anlamak mümkün: "Feminizm cinslerarası eşitsizliğe bir başkaldırıdır."

Feministlerin sınıfsal bir kayguları bulunmadığını Şule Torun'un aynı yazısındaki şu satırlarından anlamak da mümkün: "Egemenliklerinin rahat koltuğundan azıcık itilmek bile rahatsız edecektir erkekleri -nitekim etmektedir."

Rahatsız edilen, egemen sınıf veya onun ideolojisiymiş gibi sevinç içinde yapılan bu saptama, kadının kurtuluşu adına onun karşısına erkeği koyma gibi kaba bir mantıktan ve yarışmacı bir anlayıştan hareket etmektedir.

Yine Gösteri Dergisi'nde bir soruşturmayı yanıtlayan Filiz Ali Laslo da şöyle yaklaşıyor konuya:

"Erkeklere bir müjde vereyim: Feminizmin henüz toplumumuz için ciddi bir tehlike yarattığını sanmıyorum. Yine de dikkatli olmak, daima tetik durmalı diyorum. Bu kadınların sağı solu belli olmaz."

Kadının sağının solunun belli olmayışını mükemmel bir davranış gibi içten içe sevinerek sunma, kadına, onu böylesine idealleştirerek bakma, "...kadının dünya üstündeki köleliğini daha iyi ebedileştirmek için onu bulutlardan bir tahta..." oturtmaktan başka birşey değildir.

Şirin Tekeli, Yazko Somut'un 4 Mart sayısındaki yazısında ise, "özgürlük" ve "kurtuluş" gibi kavramlardan söz ederek konuya yaklaşıyor. Hem de kadının kurtuluşu bir yana feminizmin bir de "...insanların ezilmesine yolaçan tüm etkenlerin ortadan kaldırılması için savaşım..." verdiğini; feminizm her yönünde ortaya çıkan baskı, ezme ve ezilme durumlarına karşı..." çıktığını ve nihayet "...kadınların ve insanların özgürleşmesi için çok yönlü ve uzun soluklu..." bir mücadele yürüttüğünü söyleyiveriyor.

Herşeyden önce "kurtuluş" tarihsel bir olgudur. Bir zihin işi, bir yazma keyfiyeti değildir. Özgürlük ise toplumsal bir sorundur.

Sömürücü sınıflar ortadan kalkmadan, üretici güçler toplumun tümüne hizmet verir duruma getirilmeden insanlar özgür olamazlar. Bunlar ise, toplumsal yapının temelden değiştirilmesi ile mümkün olabilir. Ancak, maddi üretim temeli üzerinde ele alındığı ve uğrunda savaşım verildiği zaman bir anlam kazanan "kurtuluş" ve "özgürlük" gibi kavramlar toplumsal devrim sonucunda insanlara malolur. Feminizmin bu konuda insanlara maledebileceği hiçbir şey olamaz. Çünkü toplumsal devrimi gerçekleştirmek için, ezme-ezilme ilişkisini sınıfsal platformda çözümlemek ve iktidar olmak temel koşuldur. Şirin Tekeli'nin öne sürdüğü gibi Feminizm insanların kurtarılmasında bu denli iddialı ise, belli bir iktisadi anlayışa, bir sınıf anlayışına dayanmak zorundadır. Herşeyden önemlisi de, Şirin Tekeli'nin belirttiği Feminizm "...asıl iktidarı ele geçirmeyi amaçlamayan..." değil; tersine amaçlayan bir akım olmak zorundadır.

"Feminist sempatizanı" Murat Celal de, Yazko Somut'un 22 Temmuz sayısında, kadının özgürleşmesi konusunda büyük laflara gerek bulunmadığını buyurduktan sonra gayet küçük (!) beş koşul sıralıyor. Yazıdan anlaşıldığı kadarıyla, kadının özgürleşmesini sağlayacak olan bu beş koşul kapitalist ilişkilerin hüküm sürdüğü ülklerde de gerçekleşebilecek cinsten koşullar. Bunlara geçmeden önce bir yanlışlığı düzeltmek gerek: Murat Celal yazısının hemen başında "...günümüzün kapitalist sistemlerinin bulunduğu aşamaya..." diye bir cümle kullanıyor. Murat Celal kapitalist sistemler değil de kapitalist sistem olduğunu herhalde biliyordur.

Murat Celal yazısının bir başka yerinde "...toplumumuzda aydın kadınlar...arasında, kadının meta olduğu, metalığı kırmanın yolunun da ekonomik bağımsızlıktan geçtiği, ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınların "özgür" olacağı görüşü yaygındır." diyor. "Toplumumuzda aydınlar" derken kimin kastedildiği belli değil ama, aydınlarımızın çoğu (aydın olmanın gereği olduğu için) ekonomik özgürlüklerini kazanabilmek için çalışma hayatın giren kadınların kapitalist ilişkiler içinde bu özgürlüğü asla kazanamayacaklarını; çalışma hayatına girmesiyle kadının ikinci bir tutsaklık olan "sermaye tutsaklığı"na girdiğini bilir.

Tersine, bunu bilmeyen aydınımız Murat Celal. Çünkü, ileri kapitalist ülke kadınlarının, -kapitalist ilişkilerin niteliği gereği- çalışma hayatına atılsalar bile özgür olamayacaklarını kavrayamamış. Kavramış olsaydı, şöyle demezdi: "... o zaman ileri kapitalist ülkelerin kadınları ekonomik özgürlüklerini kazandıkları...için özgür olmaları gerekir ki bunun böyle olmadığı herkesçe bilinen bir gerçektir."

Bu yaklaşım okuyucuyu yanıltmamalı. Murat Celal herşeyden önce, kapitalist ülkelerde kadının ekonomik bağımsızlığını kazanabileceğini kabul ediyor. Kabul ettikten sonra da bu bağımsızlığın kadına özgürlük getirmeyeceğini söylüyor. Ama Murat Celal'e göre özgürlüğü engelleyen şey, kapitalist ilişkilerin niteliği değil de, cinsel özgürlüğün olmayışı ile kadının düşünsel etkinlikle toplumsal ilişkilerde yönlendirici rol almamasıdır.

Kapitalist ilişkiler içinde yaşayan kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarını, ancak bunun, özgürlük için yeterli olmadığını açıklayan sempatizanımız daha sonra, özgürlüğün koşulları olarak "bilişsel devrim"den ve bunu "itici hale getiren kadının cinsel özgürlüğünden" söz ediyor.

Nedir cinsel özgürlük?

Ben bundan, kadının cinsel tutsaklıktan kurtulmasını anlıyorum.

Cinsel tutsaklıkla kapitalist ilişkilerin bir ürünü olan burjuva ailesi arasındaki ilişkiyi ve kadının cinselliği kullanılarak meta değerine indirgenmesiyle kapitalist mantık arasındaki bağı kısaca ortaya koymak gerekirse şunları söyleyebiliriz:

Kadının işgücünün ve cinselliğinin meta olarak kullanımı kapitalist ilişkilerin zorunlu bir gereğidir ve bu durum burjuva toplumuna özgü bir ilişkidir. Cinselliğin meta olarak kullanımının da, fuhuşun da, kadınların ortaklaşa kullanılmasının da temelinde özel mülkiyet ilişkileri yatmaktadır. Aile ilişkisinin "dokunaklı duygusal peçesini" yırtan "ve onu katışıksız para ilişkisine döndüren" kapitalist ilişkiler ve burjuvazidir.

Kapitalist ilişkiler niteliği gereği her geçen saat kâr dürtüsünü daha da azgınlaştırdığı; daha çok miktarda metaya ihtiyaç duyduğu; kadını bir tüketim aracı olarak gördüğü ve kadın vücudunun teşhirini kârlı bir ticaret alanı saydığı için kapitalist düzende kadının cinsel özgürlüğü gerçekleşemez. Bu yüzden kapitalist sistem içinde kadının cinsel özgürlüğünü savunmak "kadınların daha da yoğun bir biçimde cinsel meta olarak" kullanımına yardımcı olmaktır.

Kapitalist sistemin sınırları içinde kalınarak; cinsel tutsaklığı yaratan sınıflı toplumun temel ilişki ve çelişkisini hesaba katmadan kadının özgürleşmesi adına önerilerde bulunanlar, Clayhills'in deyimi ile "feminist sempatizanları" olmaktan bir adım bile öteye gidemezler.

Ayrıca kadının cinsel özgürlüğünü kazanması olayına bu denli sınıflar ve sistemler üstü bakanlar şunu da bilmelidirler: "Fikirlerin, tasarımların ve bilincin üretimi, ilkin doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanların maddi faaliyetine ve maddi alışverişine bağlı..." olduğundan "cinsel teoriler salgını, kişisel bir gereksinmeden, yani anormal ya da azgın cinsel yaşamını burjuva ahlakı karşısında haklı çıkarmak ve onun..." hoşgörüsüne sığınmak ile yakından ilintili olabilir.

YAYIN

Talip Apaydın ve "Yar Bükü"

(1) Yar Bükü. Roman. Yazarı: Talip Apaydın 3. Basım. Yazko Yayınları. 215 sayfa. 300 lira.

ETEM ÜTÜK

Kırklareli Ortaokulu'nun birinci sınıfında öğrenci bulunduğum yılda bir gün derste Türkçe öğretmenimiz İbrahim Gürtunca'nın sanat yapıtını tanımlarken şöyle dediğini aradan 45 yıl geçmiş olmasına karşın unutamadım:

"Bir şiir, bir öykü, bir roman okundukça okunmak, bir tiyatro oyunu görüldükçe görülmek, bir tabloya bakıldıkça bakılmak, bir müzik parçası dinlendikçe dinlenmek istenirse sanat yapıtıdır. Sanat yapıtı eskimez, her zaman tazeliğini korur." O zaman örnekler de vermişti ama bunca yıl sonra anımsayamıyorum.

Bu sözleri Talip Apaydın'ın "Yar Bükü" adlı romanını ikinci kez okumaya başlarken düşündüm ve de sonuna dek sıkılmadan okudum. Üstelik, ilk okuyuşuma göre daha büyük bir tad alarak...

Kitabın sonunda 1958 yazılı. İlk basım 1959'da yapılmıştı. Elimdeki üçüncü basımın tarihi ise 1983. İlk basımını okuduğumdan bugüne dek 24 yıl geçmiş demek...

Talip su katılmadık bir köy çocuğudur. Küçüklük ve ilk öğretmenlik yılları köyde, köy enstitüsündeki öğrencilik yılları ise köy yaşamının tam ortasında geçmiş olmasındandır ki köy ve köylüyü çok iyi tanır. Bunun için de romanlarının konularını çokluk buralardan alır.

Yar Bükü de bunlardan biridir. Anadolu insanının doğa ile ve kendi içinden çıkan, daha doğrusu kendisinin yarattığı zorbalarla savaşımını anlatır. Romanın baş kişilerinden Remzi'ye, sağlığında dişli bir ağa olan babasının, "bataklığı temizleyerek ve çok da paralar dökerek" köy arazisinden elde ettiği 16 dönümlük bir tarla kalmıştır. Karısı ile birlikte çeltik ekimi yapar. Remzi cılız yapılı, sessiz, sedasız, kimseye zararı dokunmayan bir çeltikçidir. Ama bükte kimseye de sözünü dinletemez. Üstelik en ciddi konularda bile alaya alınır. Yukarıdakiler suyu bol bol kullanırlarken bükün alt başındaki tarlası susuzluktan kurumuş, toprak çatlamış, çeltik sararmaya yüz tutmuştur. Komşularına yaptığı yakarmalar sonuçsuz kalır. Hısımı olan Kara Mahmut bile sözlerini "hav hav hav"larla karşılar. Bükte en büyük tarla kendisinde olduğu için "Bük Ağası" derler, ama yine de suyu vermezler. Bu durum ağrına gider. "Sıkılıyor, kendi kendini yiyordu. (Hiç adam yok şu bizim bükde) diye mırıldandı. "Hem adama ağamderler, hem de böyle yaparlar" (S.11).

Köylü ise Remzi'nin bu durumunu gevşekliğine, beceriksizliğine vermektedir.

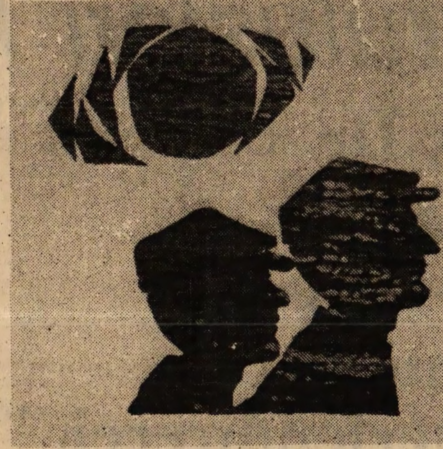
"Garip marip değil canım, gevşek. Beceriksiz. Ondaki başka adamın elinde olsa, değil Yarbükü'nün, köyün ağası olur. Geliyor şuraya, (kardaşım, suyunu biraz azalt... bilmem ne.) öyle su alınır mı? Gelirsin, (heyt, dersin.. Kes şu suyu bakayım! Kemiğini kırarım senin!) Bak o zaman kimse geverini açabilir mi?" (S.22).

O ise bu yaradılışta değildir. Herşeyin tatlılıkla olmasını ister. Ama Bekçi Mıstık bile kendisini saymamaktadır. Caminin minaresinden yarın sabah bendin onarılmasına gidileceğini bağırarak köylüye duyuruyordu.

"-Ula Bekçi, diye bağırdı Remzi aşağıdan. Cezayı sıkı söyle cezayı!

"-Yeter be... dedi Bekçi. Söyledik ya işte. Tahta minarenin içinde kayboldu." (...) "Vay deyyus vay dedi. Bu da adam oldu gayri!" (S.69).

Romanın öteki baş kişisi Haydar, Remzi'nin tarla komşusudur. Adam öldürme suçundan girdiği hapisten 8 yıl sonra çıkıp köye gelir. Bunun eziklığini bir süre atamaz üstünden. Dışarı çıkamaz. Sonraları Yar Bükü'ndeki tarlasında yatmaya başlar. Yavaş yavaş işe de alışır. Başta Remzi olmak üzere tüm köylüleri kendisinden çekinir. Korkuyla karışık bir saygı gösterirler. Tüm

köylerde böyledir bu. Bir kez hapse giren kişi, girmeden önce ne denli korkak, pısırık da olsa, dönüp geldikten sonra köylülerin gözünde bir kahraman olup çıkar. Haydar da böyle olmuştur. Korka korka geldiği köyünde bir kahramandır artık. Remzi ilk günlerde Haydar'dan hem korkar, hem de yardımını görür. Artık tarlasına su gelmektedir. Çevresindekilerin bu davranışından güç kazanan Haydar, yavaş yavaş zorbalığa başlar. İlkin Remzi'nin karısına göz koyar ama yüz bulamaz. Sonra, Remzi'ye arka çıkmaktan vazgeçer. Su da gelmez olur. Remzi yine zor durumda kalır. Haydar bu durumdan yararlanmak ister. Yar Bükü'ndeki 16 dönümlük tarlasını, kendisinin Eski Bük'teki tarlasıyla, (bunun dört dönüm olduğunu Remzi'den öğreniyoruz), üste para da vermek koşulu ile değişmesi için Remzi'ye baskı yapmaya başlar. Oysa burada çeltik tarlası satmageleneği yoktur. Bu isteği kesin olarak geri çeviren Remzi'yi döver. Bu olay, bardağı taşıran son damla olur. Çiftesini alan Remzi, yine yaptıkları bir kavgada Haydar'ı vurur.

Gerek Remzi, gerekse Haydar ve öteki kişileri, Yar Bükü'nün tüm insanlarını, köyde yaşamış olanlar, ya da köy yaşamını bilenler tanır. Çünkü onlar kendi köylerinde de vardır.

Talip'in temiz Türkçesi, pürüzsüz dili, Yar Bükü'nün rahatlıkla okunmasına yardımcı olur. Olayın köyde geçmiş olmasına karşın, yöre halkının konuşma biçimini aktarma amacıyla da olsa o yörenin diline öykünerek romanın okunmasını güçleştirmekten kaçınmış olması da başarısının başka bir nedenidir. Buna sağlam mantık örgüsü ile anlatım gücünü de eklemek yerinde olur.

Burada bir noktaya değinmeden geçemeyeceğim: Yapıtında (tir, maşala, gever, ımbıl, feyilsiz, poruk, yanas) gibi yerel sözcükler geçmektedir. Anlamlarını Türk Dil Kurumu'nun en son yayınladığı Türkçe Sözlük'te bulamadım. Yanas sözcüğünün anlamını dip notunda vermiştir. Bunun gibi, anılan öteki sözcüklerin de anlamıları, her ne denli geçtikleri yerlerde anlaşılıyorsa da, okura kolaylık olması bakımından yine de dip notunda açıklanması yararlı olurdu sanırım.

Talip'in temiz Türkçesi, pürüzsüz dili, Yar Bükü'nün rahatlıkla okunmasına yardımcı olur. Olayın köyde geçmiş olmasına karşın, yöre halkının konuşma biçimini aktarma amacıyla da olsa, o yörenin diline öykünerek romanın okunmasını güçleştirmekten kaçınmış olması da başarısının başka bir nedenidir.

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

HANÇER

Lermontov
(seçme şiirler)
Türkçesi:
Ataol Behramoğlu
Adam Yayıncılık

1814-1841 yılları arasında yaşamış olan ünlü Rus şairi Mihail Yuryeviç Lermontov'un ağır bir baskı ortamında yazdığı şiirlerden onun kişiliğini yansıtan örnekleri bir araya getiren Hançer, Ataol Behramoğlu'nun titiz çalışmasıyla şiirlerin asıllarındaki vezin, uyak, ses uyumu ve vurgu özelliklerini de elden geldiğince aktarmayı başarıyor. Puşkin, Byron, Kozlov, Batyuşkov gibi değişik kaynaklardan esinlenen Lermontov, bu değişik kaynaklardan yararlanmasına rağmen şiirlerine kendi kişisel yaşantılarının titreşimlerini sindirdiği için karşımıza tümüyle özgün bir sanatçı olarak çıkıyor. "Bir Türk'ün Yakınmaları", "Dua", "Dostlara" ve "Yelkenli" gibi şiirleri onun kısacık ömrüne sığdırdığı yapıtlarının değişkenliğini ve zenginliğini yansıtan seçkin örnekler olarak belleklerimize yerleşeceklerdir.

ADA

Roman
Aldous Huxley
Türkçesi: Seniha Akar
Yol Yayınları-1983
347s. 450 TL.

Huxley'in son eseri olan bu kitapta 20. Yüzyılın savaşlı, rekabetci, korkulu kısaca mutsuz dünyası, düşüncenin özgürce geliştiği mutluluğun gölgelenmediği, mutlu dünyaya dönüşür.

"Ada", Uzak Doğu'da Batının teknolojisi ile Doğunun (Buda'nın) yaşam bilgeliğini birleştirmiş bir düş ülkesidir. Silahın, savaşın, cezanın olmadığı, nimetlerin bol, eği-

İLANLAR

KİTAP DOSTLARINA AYDIN BİR ÇAĞRI:

Günümüz dünyasında ABD'den, Sri Lanka'ya... Danimarkadan, Endonezya'ya kadar yüzlerce kitap kulübü vardır.
Dünya yayincılık istatistikleri satılan her dört kitaptan birinin okura kitap kulüpleri eliyle ulaştığını vurgular.
İşte yıllardır Türk aydınının özlemini çektiği bu kurum sonunda gerçekleştirildi.

BİLGE KİTAP KULÜBÜ

hil yayın

SEHA L.MERAY

Toplumbilim Üzerine
300 Lira
•
İnsanca Yaşamak
250 Lira

Divanyolu Işık Sok. Ören Han İSTANBUL

SANATYAPIM
ATÖLYE•GALERİ
çiftlik cad. 35 1 şenyuva (atlı spor karşısı)
tel: 22 19 06 - 17 77 16 ankara

- RESSAM KAYIHAN KESKİNOK REHBERLİĞİNDE RESİM KURLARI.
- UYGUN KOŞULLARDA. SERGİLER DIŞINDA. KONUKEVİMİZDE SÜREKLİ RESİM SATIŞLARI.
- FOTOĞRAF. GRAFİK. DİA. MATBAA. BROŞÜR VE YAYINLAR.
- ÇEŞİTLİ. AHŞAP ALÜMİNYUM ÇERÇEVELER YAPILMAKTADIR.

- ekim 1983'te başlayacak resim. fotoğraf. senaryo. batik ve seramik ile özgün baskı atölye çalışmaları için kayıtlar başladı.
- yeni sergi sezonumuz ekim 1983 te başlayacak ve aralıksız sürdürülecek.

hergün (cumartesi pazar dahil) saat 13.00 20.00

Köyün çocuğu
YAYINLARI

Çocuklarınıza en güzel armağan
ÜNLÜ YAZARLAR

"ÜNLÜ YAZARLAR DİZİSİ" kitaplarımızı, tanınmış sanatçılarımızdan Abidin Dino, Turhan Selçuk, Fikret Otyam, Tan Oral, Hakkı Torunoğlu, Kaya Özsezgin, Sinan Çetin, Engin Uç, Nezih Danyal, Balaban, İsa Çelik ve Haslet Soyöz desenledi. Kitaplarımız, okuyucunun ödülünü kazandı. Yabancı dillere çevrildi. Yurtiçi ve yurtdışı televizyonlarda oyunlaştırılarak gösterildi.

Kitaplarımızın 2. basımlarını, sayın okuyuculara kıvanç duyarak sunarız:

- Aziz Nesin: Öküz Başkan
- Fikret Otyam: Kanlı Gömlek
- Çetin Öner: Binboğadan Gelen Çocuk
- H. İzzettin Dinamo: Savaşta Çocuklar
- Mahmut Yağmur: Dertler Pazarı
- Adnan Özyalçıner: Garip Nasıl Okuyacak
- Lütfi Kaleli: Gül Üreten Kız
- Ahmet Kahraman: Barış Toprağı
- Muzaffer İzgü: Kara Pamuk

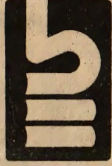
ÜÇ ÇİCEK
KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT KİTABI
(haziran/temmuz/ağustos)

Artık Türk aydını yayın dünyasını
gün be gün oturduğu yerden takip edebilecek.

Yayın dünyamızdaki gelişmeler, yenilikler
ve açıklayıcı bilgiler periyodik yayınlarla
ellerine ulaşacak.

Uzman kurul tarafından **"ayın kitabı"** seçilen
bütün kitaplar evvela onlar tarafından okunacak.

Ayrıca, okurun elde etmek istediği ve basın
dünyamızda varolan her türlü yayın kulüp
tarafından sağlanıp, üyeye yollanacak.
Üstelik,
posta masrafları kulübe ait olmak üzere
ve üyenin borcunu bir ay içinde ödemesi koşuluyla.
Üstelik,
kulübün özel indiriminden yararlanarak.

Böylece, kitap dostu ayrıcalıklı olacak.
Kitap dostunun ailesi de ayrıcalıklı olacak.

Bilge Kitap Kulübü
Vali Konağı Cad. 73/2 Nişantaşı-İstanbul
Tel: 141 51 24 - 141 51 25

Ayrıntılı bilgi için aşağıdaki kuponu kesip yollayınız

Adınız, Soyadınız: ....
Yaşınız: ....
Mesleğiniz: ....
Adresiniz: ....

Bilge Kitap Kulübü,
Bilge Basın Yayın Dağıtım
ve Pazarlama A.Ş.'ye ait bir kuruluştur.

ÇIKTI

YERLİ YAZIN

Tuğrul Tanyol: Hepsi birbirine Benziyor Mu2: "Bugün şiirimizin asıl sorunu genç kuşaktan çok yaşlı kuşaktır"
Asaf Savaş Akat : İktisat ve debiyat.
Hüseyin Ferhad : Gılmamış, Odysseus, Köroğlu üzerine söyleşi. Abdülkadir Bulut'a sorular/Akif Kurtuluş'la "Yalan Şiirler" üstüne bir konuşma
Ali Günvar : Felsefe ve şiirin Bakışımı (şiir/düzyazı-şiir/düzyazı)

İKİ YENİ OZAN :

Hüseyin Öncü ve şiirleri : Yokuş aşağı koşarken
Orhan Tekelioğlu ve şiirleri : Barok üstüne hicaz davranan
Şiirler : Özdemir İnce, Abdülkadir Budak, Ali Cengizhan, Haydar Ergülen, Akif Kurtuluş, Oktay Taftalı, Cafer Turaç, Muzaffer Özdemir, Hüseyin Avni Dede
Öyküler : Tomris Uyar, Cingiz Öndersever
ayrıca,
kitap tanıtma, eleştiri ve yaz aylarının seçme şiirleri

MÜZİK

Carl orff : Orhan Tekelioğlu
Çıngıraklı Melek (çağdaş Latin Amerika müziğinin kökü)
Bir plağımız var : "Affetmem asla seni"
Beyaz atlının tüfeği : Wifredo Lam

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KÜLTÜR VE SANATI

Adnan Özer : Afrika Edebiyatında İslam Etkisi
Taner Ay : Tarzan'ın nüfus hüviyet cüzdanı
Şiirler : Tchivaya U'Tamsi, Bernard Dadie, J. Rabenmananjara, Flavien Ranavio, Wole Soyinka, Antonio Jacinto
Öykü : Mongo Beti'den 2 öykü
Destan : Birago Diop
Çevirmenler : Adnan Özer, Tuğrul Tanyol, Didar Erinç, Cengiz Öndersever, Ferda Keskin, Haydar Ergülen, Ali Günvar.

232 Safya 300 TL.

Yazışma ve isteme adresi : Divanyolu, Klodfarer cad. 41/18 Çemberlitaş — İSTANBUL

- Mahmut Yağmur: Kutsal İmece
- Bekir Yıldız: Acılı Çocuklar
- Samim Kocagöz: Zarkanat

.... Takım : 12 Kitap 1450 TL.

NEBİ DADALOĞLU

1 — Ali ile Veli
2 — Suna ile Kaya
3 — Hasan ile Hüseyin
4 — Allı ile Güllü
5 — İbiş ile Memiş
6 — Meyro ile Memo
7 — Elif ile Şerif
8 — Aysel ile Veysel
9 — Dudu ile Durdu
10 — Kemal ile Cemal

.... Takım : 350 Lira

Adet :
.... Aritmetik: I'inci Sınıf : 25 TL.
..........Dilbilgisi : 150 TL.
..........Atatürk : 100 Lira.

KÖYÜN ÇOCUĞU YAYINLARI
Cağaloğlu Meydanı. Küçük
Han 25 - 13 İSTANBUL

timin mükemmel olduğu, "Moksa" ilacıyla insanların kendi benliklerinden kurtuldukları bir dünya..
Çağımızın toplumlarının kötülüklerinden arındırılmış bu dünyayı yine bu dünyanın kötülükleri yıkacaktır.
Ada ülkesinden geride, papağanların "Karuna. Karuna" (sevecenlik) sesleri kalır.
Akşit Göktürk'ün önsözde belirttiği gibi, eser yazarın düşünce romanıdır.

OĞLUM KIZIM HELE KARIM

Glovanni Guareschi
Türkçesi: Özcan Yalım
Bilgi Yayınevi- 1983
198s. 300 TL.

Yayınevinin Yeni Mizah Dizisi'nin yeni kitabı: Oğlum Kızım Hele Karım.
Yapıt, Uluslararası Mizah Yarışmasında Altın Palmiye ödülü kazanmış İtalyan G. Guareschi'nindir. Don Camillo'nun yaratıcısı olan yazar bu kitabında kendine özgü ince alayı ve yergisiyle okuyuculara birbirinden güzel öyküler sunuyor.

ŞER SAATİ

(Roman)
Gabriel Garcia Marquez
Türkçesi: Seçkin Cılızoğlu
Alan Yayıncılık-1983
172 s. 250 TL.

"Şer Saati", bir kasabanın on yedi günlük yaşamını konu edinerek, bu küçük yerleşme biriminde bir ülkenin siyasi ve sosyal yaşamının bir özetini yapıyor.
Latin Amerika ülkelerine özgü sert ve acımasız siyasal mücadele, kasabadaki küçük insanların zengin sosyal yönleri, günlük yaşamın kitapta insanı sıkmayan ayrıntıları 172 sayfalık kısa yapıtta veriliyor. Fazla ya da eksik hiç birşey yok.
Mitsel üslup "Yüzyılık Yalnızlık"tan daha az, şiirsellik aynı..
Marquez'in "edebiyat teorisi'ni zorladığı" bir gerçek

TÜKENİŞ

J.P. Sartre
Türkçesi: Nazan Dedebayır
Haluk Dedebayır
Altın Kitaplar Yayınları
1983
360 s. 450 TL.

Sartre, felsefeci, edebiyatcı ve siyasi alanda aktif eylemci...
II. Dünya Savaşında Fransız direnişine katılan yazar, faşizme ve savaşa karşı yaşamı boyunca mücadele etti.
1964 Nobel Edebiyat Ödülü Sartre'ye; "Sayısız fikirlerin kaynaştığı özgür düşünceyi ve gerçeği araştırmasından, ayrıca çağımız üzerine büyük etkide bulunan eserlerinden ötürü" verildi.
Tükeniş, Özgürlüğün Yolları roman dizisinin Uyanış ve Bekleyiş'ten sonra sonuncusudur.

yazko

edebiyat

Eylül/1983
35.
sayısı
yepyeni bir içerikle
ÇIKTI

Ayın Aktüalitesi:
- Tartışma, haber, yorum: Folklor sanata düşman mı?

Her ay :
- Bir Sorun Bir Soru: Türk Dil Kurumu'nun yeni durumu konusunda yazarlarımız neler dediler?

Ağırlıklı Konumuz:
- Edebiyatta Betimleme:Türk öykü ve romanında betimleme konusunu 7 yazarımız ayrı ayrı yönlerden incelediler, yazdılar, konuştular.

Ayrıca:
- En seçkin yazarların şiir, öykü, anı, deneme, inceleme, değini, çözümleme ve eleştiri yazıları.

YAZKO EDEBİYAT: 144 sayfa, 200 lira
ABONE KOŞULLARI: Altı aylık 1200,
yıllık 2400 TL.
YAZKO: P.K. 442, Sirkeci-İstanbul

KAYNAK YAYINLARI

Halil Berktay
KABİLEDEN FEODALİZME
•
Ayşe Kilimci
SEVDADIR HER İŞİN BAŞI
•
Dieter Forte
MARTIN LUTHER ve THOMAS MÜNZER
ya da
MUHASEBENİN BAŞLANGICI
•
Bertolt Brecht
AŞK ŞİİRLERİ
•
Halil Berktay
CUMHURİYET İDEOLOJİSİ ve FUAT KÖPRÜLÜ
•
Turan Güneş
ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE
•
Nuri Yıldırım
ULUSLARARASI ŞİRKETLER
•
İlber Ortaylı
OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU
•
David Hume
DİN ÜSTÜNE
•
Christopher Hill
1640 İNGİLİZ DEVRİMİ
•
G.V. Plehanov
TARİHTE BİREYİN ROLÜ
•
Mahmut Goloğlu
DEMOKRASİYE GEÇİŞ

KAYNAK YAYINLARI

İsteme Adresi: Babıali Cad. 16 Pak Han
Kat: 4 No: 404

Dağıtım:
İstanbul: Say, Deniz, Barış, Özgür, Bilgi
Ankara: Can
İzmir: Şentürk

EV&OFİS

5.ALTIN PALET RESİM YARIŞMASI

Katılma Koşulları:
•Konu serbest bırakılmıştır.
•Yapıtların tuval üzerine yağlıboya veya akrilik ile yapılmış olmaları gerekir.
•Yapıtların en kısa kenarı 50 cm.den büyük olmalıdır. (50 cm.dahil)
•Yarışmaya katılmak için Türk vatandaşı olmak şarttır. (T.C vatandaşı olmayıp, yarışmaya katılmak isteyenler, Türkiye Yüksek Öğrenim Kurumlarında öğrenci veya bu kurumlardan mezun iseler yarışmaya katılabilirler.)
•Yarışma tüm sanatçılara ve öğrencilere açıktır.
•Yarışmaya katılan yapıtlar daha önce sergilenmiş olabilir, ancak ödül almamış olmaları gerekir.
•Yarışmacılar yapıtlarını elden getirebilecekleri gibi iadeli taahhütlü de postalayabilirler. Postada paketleme sırasında ve yarışma süresince olabilecek hasarlardan Ev- Ofis Dergisi ve Galeri Baraz sorumlu değildir.
•Her yarışmacı kısa özgeçmişini bir zarf içinde resim ile birlikte galeriye teslim etmelidir.
•Yarışmacılar her yapıt için Ev- Ofis Dergisi içinde yayınlanacak olan formdan bir adet dolduracaklardır.
•Yarışmaya katılan yapıtlar içinden jüri tarafından seçilecek üç yapıt 75'er bin lira ve "ALTIN PALET" ile ödüllendirilecektir. Ayrıca, başarılı bulunan on yapıtın sanatçılarına da "BAŞARI ÖDÜLÜ" şildi verilecektir.
•Başarı ödülü kazanan ve ödül alamayan yapıtların, yarışmanın bitiminden sonraki bir ay içinde alınması gerekir. Aksi halde sorumluluk kabul edilmez.
•"ALTIN PALET" ödülü kazanan üç yapıt Galeri Baraz'a ait olacaktır.
•Ödül kazanan yapıtlar dergimizce düzenlenen sergi sonuna kadar alınamaz.
•Yarışmaya katılan sanatçıların 35 yaşından küçük olması gerekir.(35 dahil)
•Altın Palet veya Başarı Ödülü alan sanatçıların yapıtlarının yayın hakları Ev- Ofis Dergisi'ne ait olacaktır.
•Yapıtların 1 Eylül-1 Ekim tarihleri arasında Galeri Baraz'a teslim edilmeleri gerekir.
•Son teslim etme tarihi 1 Ekim 1983, Cumartesi, 17.00'ye kadardır.
•Yarışmaya katılanlar yukarıdaki koşulları aynen kabul etmiş sayılır.
•Yarışma sergisi 3-14 Ekim 1983 tarihleri arasındadır.
•Kokteyl ve ödül dağıtım töreni 3 Ekim 1983 saat 17.00'de yapılacaktır. Törene tüm yarışmacılar davetlidir.

1983 5.ALTIN PALET RESİM YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU

Prof.Adnan Çoker	Jüri Başkanı 1982 "Büyük Onur Ödülü"sanatçısı MSÜ Güz. San. Fak.Resim Bl.Bşk.
Yahşi Baraz	Sanat Galerisi Yöneticisi
Prof.Önder Küçükerman	MSÜ Mim.Fak.End.Tas.Bl.Bşk.
Prof.Belkıs Mutlu	Res.Heyk.Müz.Md.Sanat Tarihçisi
Prof.Dr.Bülent Özer	MSÜ Güz.San.Fak.Mim.Tarihi Bşk.
Aliye Simavi	Ev-Ofis Dergisi Genel Yayın Md.
Cemal Süreya	Edebiyatçı-Şair
Sezer Tansuğ	Sanat Eleştirmeni-Sanat Tarihçisi
Mustafa Taviloğlu	Modacı-Resim Koleksiyoncusu

GALERİ BARAZ **KURTULUŞ CADDESİ 191 KURTULUŞ-İSTANBUL TEL:140 47 83**

Yovan Strezovski

Struga Şiir Festivali yönetmeni ile söyleşi:

Strezovski: "Şiirin yazgısı, sempozyumlarda hallolunacak bir dava değildir".

OSMAN TÜRKAY

Struga Şiir Festivali binası dolup taşıyor yazarlarla, çevirmenlerle, gazetecilerle. Hem de festivalden çok önce. Yoğun çalışmalar, hazırlıklar yapılıyor. Festival Komitesi Başkanı eleştirmen Slobodan Miçkoviç, Festival üyeleri, Festival Yönetmeni Yazar Yovan Strezovski de ordalar. Biz bu yılki geleneksel 22. Struga Şiir Akşamları'yla ilgili söyleşimizi Strezovski ile yaptık. Önce bu yılki festivalin diğerlerinden farklı olan en önemli özelliğini kısaca açıklamasını istedik. Şunları söyledi Strezovski:

— Festivalin alışılmış bir çehresi var, onu değiştirmek olası değil. Ama bu kesin program içersinde, sürekli olarak sergilenen şiir dünyası, portreler, sempozyum konuları değişmektedir. Bu yıl da Festival 25

ÖZAKIN'IN ÖYKÜLERİ

ÇİĞDEM DURMUŞOĞLU

Görüldüğü üzere Berlin'de mi Yaşlanacağım, hatta Kanal Boyu yazınımızda alışageldiğimiz Almanya olgusunu aşan boyutlara sahip... Varılan yerlerde dokunulamayan günler, geceler, kitapta yoğunluk kazanıyor.

Aysel Özakın, şimdiye değin, romanlarıyla söz ettirdi kendisinden. Gurbet Yavrum, Sessiz bir Dayanışma, Alnında Mavi Kuşlar, Genç Kız ve Ölüm'le... Yapıtlarındaki otobiyografik ögeler yüzünden, haklı haksız az eleştiriye uğramadı... Kimbilir, Kanal Boyu için neler denecek? Ama; kabul etmek gerekir ki öykücü Özakın, romancı Özakın'dan hiç de geride kalmıyor.

Kanal Boyu'nda, on bir öykü var. Tümünde de çevre Almanya... İnsanımızın, bu yeni çevreyle ilişkileri anlatılacaksa, altından kalkılması zor iş diyorsunuz. Gerçeği de bu. Görmekle yaşamak ve yansıtmak arasındaki engel... Yazar da, aynı yerde takılmış zaten... Kitap boyunca gerekli gereksiz, Türkiye'den gidenler, hep esmer çocuklar, kadınlar, adamlar olarak çizilmiş... Bu yanlış... Sonra Yusuf'ta kırsal kesimden dört çocuklu Yusuf'la, ülkesinde arandığı için burada bulunan Selim'in öyküsü... Yusuf'a söyletilmiş sözler, giydirilmiş ceket, hepten iğreti duruyor. Belki çocukluğu Ankara'da, küçük bir apartman dairesinde geçen Selim bildik biri ama Yusuf, Yusuf yaşamıyor... Boyu Kadar Uzundu Hüznü'nün İsmail'i gibi... Orada da İsmail'e yakıştırılan düşler, kaçak gelip, formalite bir evlilik için on bin mark bulabilen birinin düşleri değil... Öyleyse; yazarın başarısı nerede diyeceksiniz? Kendisi olabildiği, tanıdığı kişileri anlattığı öykülerde... Kadınlarla, çocuklarla, yabancısı olmadığı çevrelerin insanlarıyla kurduğu dünyalarda... Örneğin Berlin'de mi Yaşlanacağım'da...

Berlin'de mi Yaşlanacağım'ın kurgusunda, geriye dönüş-flash back-tekniğini benimsemiş yazar. Kişiler, yer, zaman ve benzeri ögeler de, bu tekniğe uygun bir sıralama içersinde çıkıyor karşımıza. Sonuçta yaşananlar, anımsananlar, özlenip tasarlananlar, bir bütünlük oluşturuyor. Bu bütünlüğün oluşmasında, tekniğin başarılı kullanılması kadar, anlatılanların iyi kavranıp, verilmesi de söz konusu...

Öykü "Pulun üstünde Büyükada damgası... Berlin'deyim (I)" tümceleriyle başlamış. Büyükada/Berlin... Bu, hem geride bırakılan ve varılan iki ayrı çevre, hem de geçmiş ve içinde bulunulan iki ayrı zaman demek... Yer ve zamandaki parçalanma, doğal olarak, alışılmışın dışına çıkmak zorunda kalan bireyin, duygu ve düşüncelerini de etkileyecektir. Özakın ayrımında bunların. Anlatıcısını "Tam karşıda kurşuni blok apartmanlar yükseliyor. İçinde kimler nasıl yaşıyor, nelerle mutlu oluyorlar, nelere kızıyorlar tasarlıyamıyorum. Yabancı bir ülkeye gelip yaşamak, yeniden doğup büyümeye başlamak gibi bir şey oluyor. Önce hiçbir şey algılayamıyor insan, hiçbir şey anlıyamıyor. Sonra günler geçtikçe kentin yapıları, renkleri, yüzlerdeki anlam hayatın hızı belirginleşmeye masını da...

Danay'ın diğer yakını, Madam Lili. Rusya'dan ailesiyle gelen, ailesinden kimse kalmamış biri. Bir Fransız ortaokulunda okumuş, Lamartin'i, Alfred de Musset'yi tanıyan Danay'la Fransızca konuşuyor. Ona Tolstoy'dan, Balzac'tan söz ediyor. Seksen altı yaşındaki iki gözü kör Madam Lili'nin yanından ayrılırken Danay, kendini arınmış ve doygunluğa ulaşmış hissettiğini söylüyor. Lili'nin yıllardır oturduğu evin, kirasını artırmaya kalkan evsahibiyle tartışıp, arkadaşının sorununa çözüm arıyor.

BERLİN'DE YAŞAMAK NE DEMEKTİR?

Danay'la Lili öykünün birinci kişisine gelen mektup nedeniyle anımsanmışlar. Mektupta, Danay'ın ölüm haberi var. Özakın öyküsünü, anlatıcısının bu haberle bağlantılı, iç konuşmasıyla tamamlamış: "Danay ve Madam Lili Büyükada'da yaşadılar. Ya ben? Ben acaba Berlin'de mi yaşlanacağım? Berlin'de mi? Büyükada'da güneşin ısıttığı mavi iskemlelerde oturup kitap okumaya alışmış bir insan için Berlin'de yaşamak ne demektir? Hava puslu ve soğuk. Burada iş aramam gerekiyor.(3)" -Danay'la Lili'yi bireysel ve toplumsal yapılanmaları içersinde veren kişi, kendini anlatmaya başladığında, aynı çizgiyi neden koruyamıyor sorusu geliyor akla? Niçin kendini bunca ayrıcalıklı bulduğunu, açık açık söylese ya diyorsunuz.-

Görüldüğü üzere Berlin'de mi Yaşlanacağım -hatta Kanal Boyu- yazınımızda alışageldiğimiz Almanya olgusunu aşan boyutlara sahip... Varılan yerlerde dokunulamayan günler, geceler, kitapta yoğunluk kazanıyor. İstanbul'da ya da Berlin'de, insanlarımızın yaşadıkları ortak koşullar ele alınırken, söylevden, fotoğraf gerçekçiliğinden uzak durulmuş. Sosyo ekonomik çelişkilerin oluşturduğu tünellerde bile, umutsuzluğun duvarlarına çarpıp parçalanmayacak dostlukların varlığı duyurulmuş okura. Sonra; yine Berlin'de mi Yaşlanacağım da, okunmuş kitapların, yaşamı biçimlendirişine tanık oluyoruz. Lili-Danay yakınlığının ardında, Musset, Lamartin, Tolstoy ve Balzac var. Bu da, öykücülüğümüzde sık rastlanmayan bir olgu... Evet, öykücü Özakın, romancı Özakın'dan hiç de geride kalmıyor denilebilir.

1. Kanal Boyu, s: 19
2. A.g.y., s: 19
3. A.g.y., s: 25

Bir demokrasi biçimi olarak özyönetim

Kuramlar Boyunca Özyönetim ve Yugoslavya Deneyi / Alpaslan Işıklı Alan Yayıncılık Fiyatı 350 TL / 200 sayfa

ÖMER FARUK

Yugoslavya, dolayısıyla özyönetim kamuoyunda pek bilinen konular değil(1). Geçmişte, 'özyönetim' adı altında yapılmaya çalışılan kimi uygulamalar, kuramsal olarak sınırları çizilmemiş bu yüzden de ne olduğu anlaşılamayan kavramlar olarak kalmıştı. A. Işıklı'nın kitabı konuyu anlaşılmazlıktan kurtarma doğrultusunda ileri bir adım attığı için önemli.

A. Işıklı kitabını oldukça geniş bir bakış açısına dayanarak oluşturmuş. Ütoptik sosyalistlerdeki özyönetim eğilimlerinden, Marksizme dayanılarak yapılan tartışmalardan ve neo-kapitalizmle ilişkisi açısından özyönetimi kısa ama konunun derinliğini kavrayan bir anlayışla ele almış. 'Sosyalist Özyönetimin Gerçekleşme Düzeyini Belirleyen Temel Değişkenler' başlıklı bir bölüm var ki, konuya ne denli hakim olduğunu ortaya koyuyor. Kısaca A. Işıklı, kendine gerekli kuramsal altyapıyı hazırladıktan sonra Yugoslavya Deneyini incelemeye başlamış.

Taylorizm Türkiye'de sol çevrelerce pek bilinen bir konu değil. Gerçi, son yıllarda bu konuya eğilen bu doğrultuda yayın yapan Birikim vb. dergiler oldu; ama genel olarak sol kamuoyunun gündeminde olan bir sorun değildi. Bunun nedeni her halde Taylorizmin Türkiye'de etkili bir biçimde kullanılmaması ve Türk Solu'nun, Avrupa Solu'nun tartıştığı konulara (nedense) itibar etmemesidir.

"Birkaç yıldan beri Taylorizm, kapitalist sistemin taraftarları tarafından ciddi olarak yadsınmaktadır. Batılı ülkelerin sanayicileri kabul etmektedirler ki çalışmanın 'rasyonel' örgütlenmesi, işçileri robot durumuna indirgemekle ve onların akıl ve zekâlarını devre dışı bırakmakla bir hata işlemektedir. (...)Parçalara ayrılmış işin ve askeri hiyerarşiden esinlenmiş otoriter kumanda tarzının insancıllığı ortadan kaldıran niteliğine karşı bir tepkiye tanık olmaktayız."(2)

Neo-Kapitalizm döneminde Taylorizmin insan beyinlerinde yapmış olduğu tahribattan kurtuluş çaresini burjuva iktisatçıları 'özyönetim'-de görüyor. Tabii ki onların savunduğu özyönetim anlayışıylasosyalist

A. Işıklı, Yugoslavya'da özyönetim uygulamasına geçmeden önce bu uygulamaya neden olan koşulları araştırıyor. 2. Dünya Savaşı ertesinde sol kamuoyunun tartışılmaz lider kabul ettiği Stalin'in pek sosyalistçe sayılamayacak bazı davranışları sonucu Komünform'dan atılan Yugoslavya'nın ister istemez yeni bir arayış içine girdiğini anlatıyor. Gerçekten Yugoslavya'nın Komünform'dan atılmasına neden olarak gösterilen gerekçeler pek sağlıklı değildir. Gerekçelerin ve belgelerin uydurma olduğunu daha sonra bizzat Kruchev açıklayacaktır. Komünform'dan atılmasına rağmen Yugoslavya ve Tito bir süre **Stalin'e sadakatlerini** bildirmeye devam ederler. Ama Sovyetlerin tüm uzmanlarını ve yardımlarını çekmesiyle ortada kalan Yugoslavya yeni arayışlar içine girmeye başlar. Ve Stalin Sovyetlerinin **bu davranışlarının oluşmasına neden olan ortam** incelenmeye başlanır. Varılan sonuç **'özyönetimin Sovyetlerde uygulanmadığıdır.'**

Tüm Doğu Bloku Ülkeleri'nin Yugoslavya'ya uyguladıkları ekonomik ve siyasi ambargo, ardından Macaristan ve Çekoslovakya işgalleri; Yugoslavya sınırına yapılan askeri yığınaklar gittikçe yalnızlaşan Yugoslavya'nın süreç içinde Batı ile ilişkilerini artırarak geliştirmesine neden olmuştur.

Böyle bir ortam içinde "işçilerin özyönetimi daha sonra savunma niteliği taşıyan Yugoslav Sosyalizmi'nin kurulmasında ve komünform dahil sosyalist ülkelerin yürüttükleri ekonomik ve siyasal savaş karşısında savunulmasında tüm halkın sorumluluk yüklenmesini sağlamaya yönelik bir ideolojik buluş"(6) olarak doğmuştur özyönetim.

Başlangıçta devletin ortadan kalkmasını sağlayacak mekanizmalar olarak planlanmış böylece sınıfsız topluma geçilme amaçlanmıştır. Ama Batı ile girişilen ilişkiler ortaya birçok engeller çıkarmış amaca ulaşılmasını önlemiştir. (Gerçi, Batı engel olmasaydı bile aşağıdaki nedenler yüzünden hedefe ulaşılma olasılığı oldukça kuşkuludur.)

İşletmelerdeki yönetimin inisyatifi tümüyle işçilere devredilmiş; merkezi planın yerine pazar ekonomisinin kuralları işlemeye başlamış; yabancı sermayenin işletmelere ortak olmasına izin verilmiştir. Toplum-

yazko

YENİ KİTAPLAR

TOHUM YEŞERİNCE
E.ZOLA
(Çeviren: Bertan Onaran)
roman, 2. baskı, 600 Lira

•

MAHŞERİN İNSANLARI
BEKİR YILDIZ
Öyküler, 2. baskı, 250 Lira

•

BOYUN EĞMEYECEKSİN
L.O'Flaherty
(Çev: İzzet Yaşar)
roman, 300 Lira

•

BÜTÜN ŞİİRLERİ-2
F.G.LORCA
(Çev: Sait Maden)
450 Lira

ağustos akşamı, Struga'da başladı. Ödül alan ozanların şiirleri, bunlardan başka Venezuela ve Çekoslovakya, ülkemizden de Bosna-Hersek genç ozanlarının şiirleri sergilenecek. Ozanlar 29 ağustosta Makedonya'nın ayrı ayrı kentlerine, köylerine şiir okumak üzere gittiler. 31 ağustos günü Üsküp'te yerli ve yabancı ozanlarla Kurşunlu Han'da düzenlenen şiir mitingiyle festival sona erdi.

(Strezovski'den öğreniyoruz ki, bu yıl 40 yabancı ülkeden 60 kadar ozan, Yugoslavya'dan da 150 ozan, yazar, eleştirmen yayıncı katıldı festivale. Türkiye'den anlaşmaya göre bu yıl da Türkiye Kültür Turizm Bakanlığı tarafından iki ozanın, Ümit Yaşar Oğuzcan ile Güntekin Samanoğlu'nun geleceğini, Festival Komitesi tarafından da İrfan Ünver Nasrettinoğlu'nun özel olarak çağrıldığını, sayın Dağlarca'nın da '74 Altın Çelenk Ödülü'nü kazandığı için her yıl festivale gelme hakkına sahip olduğunu öğreniyoruz.)

DAĞLARCA VE TÜRK ŞİİRİ

Strezovski'den ilerdeki festivallerde bir Türk şiiri gecesi yapmayı tasarlayıp tasarlamadıklarıyla ilgili kısa bilgiler vermesi için bilgi istedik:

— Sanırım biraz da geciktiğimizi söylemeliyim. Herhalde en yakın yıllardaki bir Struga Şiir Akşamları'nda toplu olarak Türk şiirini tanıtmaya çalışacağız. Biz önceleri bir Nâzım Hikmet'i tanıyorduk. Struga Şiir Festivali'ne çok güçlü Türk ozanları katıldı. Dağlarca, 74 Altın Çelenk Ödülü'nü kazanınca, bundan önce Türk ozanlarının, daha sonra yeni yayınlanan Dağlarca ve öteki Türk ozanlarının şiir kitaplarıyla, dergilerde sergilenen çevirilerle, Türk şiirine karşı gittikçe ilgi artıyor. Belgrat'ta yayınlanan Türk şiiri antolojisi var arada. Kanımca, Dağlarca'ya verilen Altın Çelenk Ödülü doğal olarak Türk şiirinin Yugoslavya'da, dolayısıyla Makedonya'da daha da tanıtılmasını sağlamıştır. Struga Şiir Festivali'nde Türk Şiiri'nin, toplu olarak sergilenmesi, bu bakımdan çok doğaldır. Kuşkusuz, Yugoslavya'da yaşayan Türk ozanlarının da şiirleri...

Bu yılki sempozyum konusu "Düş ve Gerçek Arasında Şiir". Bu konuda Strezovski'nin ne düşündüğünü sorduk.

— Şiir, şiirin yazgısı, özellikle geleceği sempozyumlarda hallolunacak bir dava değildir. Ama bu konu, programı hazırlayan arkadaşlar tarafından ilginç görüldü ve önerildi. Sempozyuma dünya ve Yugoslav ozanları, yazarları, eleştirmenleri, denemecileri katılıyor kendi düşünce ve yargılarını, öne sürüyorlar. Oysa şiir yine düşte de, hayalde de, gerçekte de kendi yoluna devam edecektir.

başlıyor.(2)'' diye konuşturuyor. Koşulların zorladığı bir özlemle, Ada'nın martıları, lodosu, sisli havalarda kalkmayan gemileri, yaz-kış değişen insanları, onların yaşam biçimleri pulun ardından öyküye giriyor.

DANAY NERDEYSE YAŞAMIN KENDİSİ

Anlatılanların ikinci bölümü, Danay'la ilgili. Danay, nerdeyse yaşamın kendisi. Hem olağan biri, hem olağanüstü. Elli bir yaşında, yoksul bir Rum kadını yatalak iki hastaya, annesiyle kocasına bakıyor. Tek geliri, yazları bir odasına sıkışıp, kalan bölümlerini kiraya verdiği ahşap ev. Bu yüzden de, kapalı ve rahat hayatlarını yaşayan, kendisiyle ilgilenmeyen Rum arkadaşlarıyla ilişkileri kopuk. Yabancılaşmış onlara. Ada'da yakınlık duyduğu insanların başında komşusu, öyküdeki anlatıcı geliyor. Bu yakınlığı çevreye göstermeye çabalıyor... Evdeki hastalığı, yoksulluğu geride bırakarak, siyah mantosunu giydiği, yakasına altın iğnesini ve başına gri beresini taktığı pazar sabahları, sokaktan sesleniyor kendisine. "Nasılsın?" diye soruyor. Ondan güzelliğinin övgüsünü dinledikten sonra, yoluna devam ediyor. Acımasız yoksulluk ve hastalık kıskacının çevrelediği dünyasını, yaşlanmayan sesiyle söylediği şarkılarla donatmasını biliyor. Elinde yeni kaynattığı portakal reçeliyle, çaldığı kapılara, arkadaş sıcaklığının güzelliğini kat-

kamuoyunda tartışmanın hiçbir ilişkisi yok.

Fourier, Robert Owen, Buchez, Louis Blanc ve Proudhon'da görülen özyönetim eğilimlerine kısaca değinen Işıklı, daha sonra Marksist Kuram'da özyönetimi araştırıyor.

Özyönetim, sözcük olarak Marksist literatürde geçmemiş olmasına karşın Yugoslav iktisatçılar ve Tito özyönetimin tümüyle Marksizmden kaynaklandığını söylemektedirler. Ve kendilerinin özyönetim sözcüğüne vermiş oldukları içeriğin kimi noktalarını gerçekten de Marksist literatürde bulmak mümkündür. Özellikle Paris komünü örneği ve Komün üzerine Marks, Engels ve Lenin'in söylemiş oldukları kimi sözler Yugoslav iktisatçıların dayanak noktaları olduğu söylenebilir. Ayrıca Rosa Luxemburg'un "sosyalizmin çoğunluk esasına dayanan bir rejim olduğu'' yolundaki saptamaları, Marks'ın, Grundrisse ve Kapital'de üreticilerin özgür birliği hakkındaki sözleri Yugoslav iktisatçıları etkileyen ögelerdir.

"En ileri derecesindeki yalnızlık vahşiliktir ve yaptırıma ve zora dayanan birlik bir barbarlıktır."(3)

"Maddi üretim sürecinin(...) özgür olarak birleşmiş insanlar tarafından bilinçli ve planlı kontrolleri altında yürüyen üretim haline gelmesini (öngördüğü saptanabilir. A.I.)"(4)

Yazarın belirttiği üzere bu konuda en etraflı çalışma yapan kişi Gramsci'dir. Ve Yugoslav iktisatçılar ondan oldukça etkilenmişlerdir.

"Komünist toplumun ilk aşamasından en yüksek aşamasına geçişe imkan verecek büyük kapının açılması(...) herkesin yönetmeyi ve toplumsal üretimi doğrudan doğruya fiilen yönetmeyi öğrendiği..."(5)

Sovyetler Birliği'nde oluşturulan Şûralar böyle bir gelişmenin uzantısı olarak değerlendirilebilir. Şûraların daha sonra kaldırılması da bu doğrultuda bir gelişmenin ortadan kalktığının önemli bir göstergesidir.

A. Işıklı daha sonra, Çin'de Mao döneminde oluşturulan ve sonra ortadan kaldırılan yönetime katılma mekanizmalarına değindikten sonra Avrupa Komünist Partileri'nin genel olarak programlarında özyönetime nasıl baktıklarını saptıyor. Bu arada Allende Şili'sinde özyönetimin yaygın bir şekilde uygulanmaya başlandığını öğreniyoruz.

sal mülkiyet yerine grup mülkiyeti egemen olmuştur. Ve bence en önemli neden, **işçilere ekonomide inisyatif verilmiş siyasette verilmemiştir.** Beklenen gelişmeler ise buna bağımlı olarak olmamıştır. İşletmelerde inisyatifi teknokrat kadrolar almış, pazar ekonomisi sonucu coğrafi ve teknik açıdan avantajlı olan işletmeler diğer işletmeler aleyhine pazara hakim olmaya başlamış bu durum bölgesel dengesizliklerin oluşmasına neden olmuştur. **(Bugünkü toplumsal çatışmaların bir nedeni de budur.)**

A. Işıklı kitabın son bölümünde ise toplumsal örgütlenmelerin yapısını şemalar vasıtasıyla ayrıntılı olarak anlatıyor.

Yukarıda da belirtmiştik, vurgularsak, kitapta "Sosyalist Özyönetimin Gerçekleşme Düzeyini Belirleyen Temel Değişkenler'' isimli bölüm kanımızca çok önemli. Bu bölümde yer alan üç kriter var ki, (1- Üretici güçlerin gelişim düzeyi, 2- İdeolojik gelişim düzeyi, 3- Tek ülkede sosyalizmin sorunları) birçok sorunu çözmede kullanılabilecek özellikleri taşıyorlar.

Sonuç olarak; son siyasi gelişmeler de göz önüne alınırsa son günlerde yayınlmanan en önemli kitaptır özyönetim.

DİPNOTLAR

1— Bu kitap Nisan 1983'de yayınlandı. Aradan beş ay gibi uzun bir süre geçmesine rağmen hak ettiği ilgiyi bulamadı. Bence, son yıllarda yayınlanan en önemli kitaplardan biri. Önemliliği; demokrasi kavramına bizim bildiğimizden farklı bir içerik verilmeye başlandığı son günlerde yayınlanmasıyla ortaya çıkıyor.

Ben, daha önce SBF yayınlarından çıkmış bu kitabı okumuş düşündüklerimi Yeni Olgu'da yazmıştım. Kitap o sıralar çok sınırlı bir çevrede kalmış okuyucuya ulaşamamıştı. Şimdi daha geniş olarak dağıtılmasına karşı yine ilgi görmemesine üzüldüm. Sayın Hayati Asılyazıcı'nın isteği üzerine kitap hakkında düşündüklerimi tekrar söylemekten kendimi alamadım.

2— Michel SALLON, L'Autogestion, Puf, Documents ékonomi, Paris, 1976, s.45-46 (Aktaran A.I. s.26)

3— Marx, Grundrisse (Almanca Baskısı), s. 387 (Aktaran A.I. s.56)

4— Marx, Le Capital, K. 1, C. 1, S. 91 (Aktaran A.I. s.56)

5— Lenin, Selected works, s. 337 (Aktaran A.I. s.63)

6— S. CARILLO, 'Eurocommunism', and the state, lawrence and Wishart, Londra, 1977, S. 112 (Aktaran A.I. s.100)

"Sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir"

(Baştarı 1. Sayfada)

ler. Kendi üniversitelerine başvurabilmeleri için aradan üç yıl geçmesi gerek. Yardımcı doçent olarak atanan bir öğretim üyesi, bulunduğu öğretim kurumunda en çok altı yıl kalabilir ve aynı üniversitede açılacak doçent kadrosuna da atanabilir. Yani yardımcı doçentin doçent kadrosuna atanması için rotasyon adı altında başka bir yere gitmesi koşulu aranmaz. Bulunduğu üniversitede emeklilik yaşı gelinceye kadar doçent olarak kalabilir.

Demirtepe— İyi ama hocam, sorumun cevabını alamadım ben. Birçok öğretim üyesinin başka üniversitelere atandığını biliyoruz. Bunlar nasıl ve neden atandılar o zaman?

Doğramacı— Biraz önce anlattığım kuralların uygulandığı bir buçuk yıl içinde artık doktoralarını bitirmiş genç elemanların ister istemez başka bir üniversiteye gitmeleri gerekiyordu. Aynı biçimde doçentlerde başka üniversitelerdeki boş profesörlük kadrolarına başvurmak zorundaydılar. Bu uygulamayla birçok boş kadro doldurulmuş oldu. Bu gidenler rotasyon yapsınlar diye gönderilmiyorlardı. Temelli oralarda görev yapmak için gidiyorlardı. Bu, köklü bir biçimde öğretim üyesi açığını doldurmak için getirilen bir yöntemdi. Ancak yeni düzenle boş öğretim üyesi kadrosunun bir anda dolması olasılığı yoktu. Bu nedenle öğretim üyesi sıkıntısı çekilen eğitim programları saptandı ve gelişmiş üniversitelere 'sözü geçen yerlere bir yıl için geçici olarak gitmek isteyen öğretim üyesi var mı' diye soruldu. Geçen yıl yedi yüz ellinin üstünde öğretim üyesi gönüllü olarak bir ders yılı için buralara gittiler. Buna karşılık yine de kadrolar dolmadı. Bu nedenle de ad çekme yöntemine başvuruldu. Adı cekilenlerin %90'ı buralara gittiler. Gitmeyen de yasa gereği görevinden ayrılmış sayıldı.

Demirtepe— Ad çekme uygulamasında usulsüzlük olduğundan ve bu uygulamanın bazı kişilerin aleyhine araç olarak kullanıldığından söz ediliyor. Üniversitede belirli kişilerce istenmeyen öğretim üyeleri istifa etsinler diye kur'a adı altında istemedikleri yerlere gönderildiler. Buna ne diyorsunuz?

Doğramacı— Gönderilen öğretim üyeleri, kendi üniversiteleri tarafından bu yerlere gönderildiler. Kur'ayı YÖK değil üniversiteler kendileri çektiler. Uygulama Üniversitelere aittir. Bize ancak denetlemek düşer. Aslında basında çıkan bu haberleri ihbar kabul ederek araştırdık. Fakat usulsüzlük yapıldığını kanıtlamak mümkün olmadı. Aslında yasada bir boşluk vardı. Ad çekmenin üniversitede yapılacağı yazıldığı halde, bunun üniversitede kim tarafından ve nasıl yapılacağı açık değildi. Şimdi yasadaki değişiklikle ad çekme zorunluluğu kalmamıştır. Öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak için az gelişmiş üniversiteler ile öğretim üyesi yeterinden fazla olan üniversiteler aralarında anlaşacaklar en az bir, en çok dört yarı yıl için olmak üzere öğretim üyeleri geçici bir süre bu yerlere gönderilebilecekler. bu uygulamaya da çok uzun süre gerek kalmayacak. Yardımcı doçent ve profesör olabilmek için ister istemez buralardaki boş kadrolara başvurulacağından öğretim üyesi yönünden bölgeler arasında sağlıklı bir dengenin kurulacağına inanıyorum.

Demirtepe— Peki, şu ya da bu biçimde doğru olmayan bir uygulama sonucu başka üniversitelere atanan bu kişilere haksızlık yapıldı. Bu durumun düzeltilmesi yoluna gidildi mi?

Doğramacı— Bence haksızlığa uğradıkları söylenemez. Bu kişiler bir süre değişik bir ortamda çalıştılar, deneyim kazandılar. Bu açıdan yararları olmuştur. Aslında gidenlerin büyük çoğunluğu kendi istekleriyle gitmişlerdir. Ayrıca kendi üniversitesi dışında çalışmış bir doçentin, başka üniversitedeki bir profesörlük kadrosuna başvurması halinde eğer diğer adaylarla aynı nitelikteyse, bunlara öncelik tanınması da bir avantaj sayılabilir.

Demirtepe— Gazetelerde zaman zaman öğretim üyesi arandığına dair ilanlara rastlıyoruz. Bir yandan öğretim üyeleri üniversiteden atılırken öte yandan öğretim üyesi aranmaktadır. İlanı yapılan bu yerlere kimlerin başvuracağını düşünüyorsunuz?

Doğramacı— Bir İngiliz gazetesinde de bu tür ilanlara sık sık rastlarsınız. Öte yandan İngiltere'de son bir yıl içinde beşbinden fazla öğretim üyesinin ihtiyaç fazlası nedeniyle işlerine son verildi. Eskiden bir doçent çoğunlukla kendi üniversitesinde profesör olurdu. Şimdiyse bir profesörlük kadrosu için yetenekli adayların başvurması amacıyla sürekli olarak ilanlar verilmektedir. Ayrıca bu kadroların hemen doldurulması da şart değildir. Kadro uzun süre boş bekletilebilir. Eğitimde öğretim üyelerinin mutlaka profesör olması gerekmez. Birçok doçent ve hatta yardımcı doçentler de profesörler kadar yeteneklidirler. Hacettepe Tıp Fakültesi kurulurken ilk beş altı yılda öğretim üyelerinin hemen hepsi öğretim görevlisiydi. Profesör ve doçent sayısı çok azdı. Hacettepe'nin en başarılı dönemlerinden biri de o yıllardı. O halde kadro doldurulsun diye bir kural yoktur. Yeni yasayla, profesörlüğe evrensel ölçüde araştırma yapmış kişilerin atanması kuralı getirildiği için eğitim açısından da kadroların boş bekletilmesinin bir sakıncası yoktur, eğitim aksamaz.

Demirtepe— 1402 Sayılı Yasaya göre işlerine son verilen öğretim üyesi sayısı kaçtır?

Doğramacı— Bildiğim kadarıyla sıkıyönetim makamları tarafından 1402 sayılı yasa uyarınca işlerine son verilen öğretim üyelerinin sayısı altmışı geçmemektedir. İşe son verme kararlarının YÖK'le ilgisi yoktur. Güvenlik makamlarının kendi araştırmaları sonucudur. Öte yandan geçici görevde bulunan öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerinin atanmaları sürekli nitelikte değildir, her yıl yeniden atanırlar. Atanmayanların yerine yeni elemanlar getirilir. Bu uygulamayı üniversiteler kendi insiyatiflerine göre yaparlar, YÖK'den ne görüş ne de direktif alırlar. Sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir. Ancak bir şikayet olduğunda araştırmak Yüksek Öğretim Kurulu'na aittir.

Demirtepe— Hocam, YÖK ve sizin hakkınızda sert eleştiriler yapılıyor. Bunlara neden vanıt vermiyorsunuz?

Doğramacı— Eleştirilerin büyük çoğunluğu uygulamalarımız ve hatta yasa ve yönetmelikler hakkında az ya da yanlış bilgi sahibi olmak yüzündendir. Bunları her seferinde düzeltmek ve dolaylı da olsa basına sitem etmek istemedim. "Gerçek olan nasılsa zamanla anlaşılır'' diye düşündüm ve basının bizi eleştirmesini engellemeyi uygun görmedim. Nitekim son aylarda eleştiriler azalmış bunun yerine uygulamalarımızın olumlu sonuçları basında yer almaya başlamıştır. Ayrıca eleştirilerin bir bölümü de haklıdır ve bizi uyarıcı niteliktedir. Aslında bizim denet organımız basındır. Basında çıkan eleştirileri değerlendirmek ve bundan yararlanmak istiyorum. Eleştirme yapanların cesaretlerini kırmak istemiyorum.

ORTADOĞU ŞİİRLERİ

ALİ YÜCE

200 Lira

•

VAROLUŞÇULUK

J.P- SARTRE

(Çev: Asım Bezirci)

inceleme 4. basım, 150 Lira

•

BİR GÜN MUTLAKA

ATAOL BEHRAMOĞLU

Şiir, 6. baskı, 120 Lira

EINSTEIN

JEREMY BERNTEIN

(Çev: Raşit Canbeyli, Nazan Hekim)

Bilim dizisi, 350 Lira, 2. basım

•

GURBET KAÇTI GÖZÜME

MUSTAFA BALEL

Öyküler, 300 Lira

•

ŞEYTAN ADASI

L.FİLLOL

(Çev: T.Ahmet Şensılay)

roman, 200 Lira

•

SEN DOLAYLARI

YÜKSEL PAZARKAYA

(şiir, 120 Lira)

•

İKİNCİ YENİ SAVAŞI

ATTİLA İLHAN

inceleme, 350 Lira

•

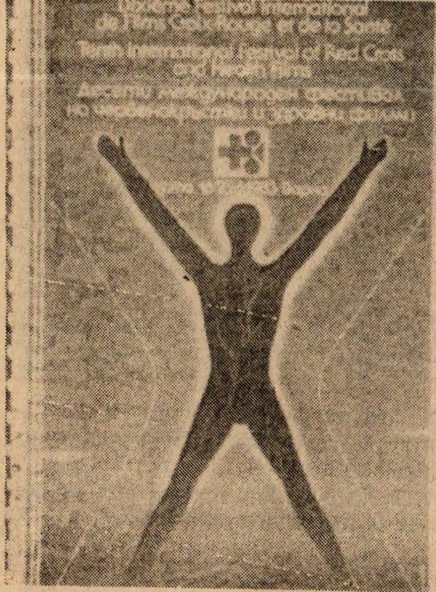
İYİ BİR YURTTAŞ ARANIYOR

ATAOL BEHRAMOĞLU

Şiirler, 120 Lira

Varna'da sinema günleri ve bir festivalin anatomisi -7-

"Göklerdeki Gary Cooper" adlı filmin teması ne yeni, ne de özgündür

"Kendini Savunma" toplumsal olmaktan çok bireysel ilişkileri ve duyuşları canlandıran bu kurdelede, biraz ilerlemiş yaşına rağmen, mutluluk arayan ve buna ne şekilde olursa olsun hakkı olduğuna inanan Maria rolünde Beata Tyszkiewicz çok başarılı... Hastane ve ev yöresi de filmde iyi verilmiş. Yine de pek önemli bir film sayılmaz.

ÂLİM ŞERİF ONARAN

"GÖKLERDEKİ GARY COOPER"

İspanyol yönetmen Pilar Miro'un **"Göklerdeki Gary Cooper"** adlı ilminin teması, ne yeni, ne de özgündür. Gerçekten birçok sinema yapıtında insanoğlunun zaman zaman kendisine sorduğu "Bugüne kadar hayatımı nasıl yaşadım?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kez, bu soruyu sormaya neden olan olay hasta düşmüş olmaktır.

Pilar Miro (her halde aynı hastalığa uğramış bir dostu olan) Claudia Guerini'nin anısına (a la memoria de Claudia Guerini) adadığı filminde ünlü bir İspanyol sinema oyuncusu (iki yıl önce Moskova Film Festivalinde bu filmdeki oyunundan ötürü en iyi kadın oyuncu ödülünü alan) Mercedes Sampietro'yu, Andrea adlı güzel, hırslı bir televizyon program yapımcısı rolünde oynatmıştır.

Mimar olan ilk kocasından bir çocuk edinmiş televizyon prodüktörü Andrea, sonradan ilişki kurduğu genç gazeteci Mario'dan "hamile" kaldığını sanarak hastaneye başvurur; buradaki laboratuvar bulguları onun "çocuğa kalmadığını", aksine rahim kanseri olduğunu belirtir. Doktor metastas olasılığından da söz ederek, iki gün sonra mutlaka ameliyat olmasını öğütler. Bu öneriyi kabul eden Andrea, bu süre içinde televizyonda yarım kalan son programını bitirir: çocuğunu, annesini görür, sevgilisinin başka bir genç kadınla ilişki kurduğunu görür ama, onun yüzüne vurmaz. Annesi hastalığı ile pek ilgilenmez ama, ona güzel bir vüzük hediye eder.

Bu arada birlikte program oluşturduğu bir güldürü sanatçısına da durumunu açıklar, "İki gün sonra belki de hiç görüşmeyebiliriz" der, arkadaşı ona; "Ölsen bile cenaze merasimine gelemem; çünkü İtalya'ya gidiyorum. Sen de diğer arkadaşlarına uzun bir geziye çıkacağını söyle. Çünkü insanlar hastalardan ve ölümü bekleyenlerden hoşlanmazlar" diye ekler.

O akşam eski anılarını tazelemek üzere çekmecesini boşaltır. Eski aşk mektuplarını okur, sevecenlikle okşar; genç kızlığa açıldığı yıllarda okuyup beğenerek sakladığı Louisa Alcott'un "Las Mujercitas" (Küçük Kadınlar) adlı romanının kapağındaki resme dalar. Eski resimler arasından seçtiği genç kızlığından beri hayran olduğu Gary Cooper'in resimlerini karşısına dizerek ve gülümseyerek: "Sen ey göklerdeki Gary Cooper, bana ancak sen yardım edebilirsin" der.

Oturur iki gençlik sevgilisine telefon eder ve son geceyi genç sevgilisiyle içki içip güzel bir aşk gecesine dönüştürür.

Ve ertesi gün öğleden sonra ameliyata sokulur.

Kuşkusuz festivalin en iyi filmlerinden biri... Ancak ben filmden çok yönetmenin ödüllendirilmesinin doğru olacağını düşünüyordum.

"Kendini Savunma" Polonya filmi

"ÖLÜM TEHLİKESİNDEN YEDİ SAAT ÖNCE"

"Ölüm Tehlikesinden Yedi Saat Önce" adlı Sovyet Rusya filmi, Kuzey Denizi'nde bir buzkıran gemisinde kaza geçirerek ivedi ameliyat edilmesi gereken bir tayfanın kurtarılması için harcanan çabaları; bu arada onu kurtaracak cerrahla yaşlı "deniz kurdu" kaptanın ve helikopter pilotunun sorunlarını sergilemektedir.

Pırıl pırıl fotoğraflarında, özellikle genel plandaki çekimlerin gözalıcılığına karşın festivalin en zayıf filmlerinden biri... Bizzat Sovyet Rus jüri üyesi Monahov reddettiği için, film, oybirliği ile "eliminé" edildi.

"KENDİNİ SAVUNMA"

Polonya filmi **"Kendini Savunma"** da, Maria ve Jerzy, "ilk yardım" servisinde çalışan iki doktor olarak sunulur. Jerzy evlidir, çocukları vardır. Kaçamaktan öte, özverili bir aşka dönüşmüş bu ilişkiyi sürdürmek için çoğunlukla gece servisinde çalışırlar; ve sabahın ilk saatlerini çoğunlukla Maria'nın apartmanında kahve içerek, sevişerek geçirirler. Bazan da şehir dışına araba sürerek, şafağı ufukta selamlarlar.

Bu ilişki onlar için adeta kutsal bir tören gibidir. Ama günün birinde, bu uzun süreli ilişkiye Jerzy başkaldırır: Eşine ve çocuklarına karşı görevlerini gereğince yerine getiremediğinden, özgürlüğünü kısıtladığından ötürü... Maria ilkin şaşırır, yöresini saran boşlukta yitmiş gibidir. Bir ara annesini ziyaret eder; ama kardeşlerinin sorunlarıyla tedirgin olur; yeniden kliniğe döner.

Geçmiş zaman peşindedir hâlâ: Jerzy'yi alışveriş ederken uzaktan izler; onun çocuklarıyla oynar, dolaşır. Bazen rastlaşırlar, ancak Jerzy kendisini saran sıkıcı havadan yakasını sıyırıp ona yaklaşamaz.

Bir gün Maria'nın arabası bozulur. İmdadına yetişen Krzysztof, kendisinden birkaç yaş küçük bir okul orkadaşı çıkar. Ona, nasıl isterse, dostluğunu ya da sevgisini sunmak ister; sorunlarını çözmek için Maria'ya yardıma hazırdır. Maria, yeniden yaşam sevinci duyar.

Jerzy, bir gün onu görmek üzere kliniğe gelir. Karısından boşanacağından, onsuz yapamadığından, bundan sonra birlikte yaşamalarından söz eder. Maria bunu kabul etmez. Bununla birlikte, eski ilişkilerini sürdürmeyi önerir: Hiçbir şekilde karşılıklı "engagé" olmadan ve herhangi derin bir bağlılığa kapılmadan...

Toplumsal olmaktan çok bireysel ilişkileri ve duyuşları canlandıran bu kurdelede, biraz ilerlemiş yaşına rağmen, mutluluk arayan ve buna ne şekilde olursa olsun hakkı olduğuna inanan Maria rolünde Beata Tyszkiewicz çok başarılı... Hastane ve ev yöresi de filmde iyi verilmiş. Yine de pek önemi bir film sayılmaz.

"DÖNÜŞ"

"Dönüş" bir Hollanda filmi olmaktan çok, bir Amerikan filmi izlenimini veriyor.

"Göklerdeki Gary Cooper" İspanyol filmi

Daha sonra gördüğümüz "Bu Hayat Kimin?" adlı ABD filmine de teması ve işlenişi garip şekilde benzediği için biraz yadırgandı. Ancak başarılıydı film: Jazztival (caz festivali)'ne hazırlanan saksafoncu Ab Goeree ve ekibi tutarlı ve hırslı bir çalışma içindedir.

Ab manken Ingrid Marin'le evlidir: ama kendi çevresinden Helen adlı bir kızla da ilişki kurmuştur. Bir gün prova dönüşü bir araba kazası geçirir; yüzü ve belkemiği zedelenir. Kaldırıldığı hastanede onunla Dr. Nyhus ve Dr. Vaught ilgilenir. Belkemiğindeki arızadan ötürü "parapledgia" ve "tatrapledgia"dan kuşkulanır. Bundan sonra yürüyebileceği ve cinsel ilişkide bulunabileceği konularında kimse kendisine güvence veremez. Hatta ona dostça davranan genç bir doktor, bir gün, açıkça umutsuzluğunu belirtir. Dünyası yıkılır Ab'in... Özellikle Jazztival'e hazırlanmakta iken ve bu konuda acelesi varken, kimsenin kendisine umut vermemesinden ötürü...

Bir hemşirenin müzikle oyalanması önerisine kızar; kız yanına kahve içirmek için yanaşınca ağzına aldığı kahveyi suratına püskürtür, "Seni orospu!" diye... Sempatisini kazanan bir başka hasta saksafonunu getirip bir denemesini önerince dener; iyi sesler çıkaramayınca aleti fırlatır, atar. O hasta aleti onarır; hastaneden taburcu olurken yeniden kendisine verir; bu kez yeniden dener ve biraz daha başarılı çalar.

Doktorlarsa, kendisine yeni bir kişilik ve başka bir meslek edinmesini önerir. Hatta "teknik çizim" kurslarına gitmesini önerirler. Oysa Ab, ilkin yüzü koyun tekerlekli iskemle sürmeye başlamış, giderek normal tekerlekli iskemle kullanmaya başlamış; saksafonda da eskisi kadar olmasa da yeni yatkınlıklar sağlamıştır. Bu sırada arkadaşlarını Harry Temerius adlı bir müzisyen çalış-

"Sanat Sineması" Gereksinimi

NEZİH COŞ

Gönül istiyor ki, yalnızca para kazanmayı düşünmeyecek (bu arada kuşkusuz para da kazanacak) sanatsever sermaye sahipleri, artık bu alana da yatırım yapmaya başlasınlar ve kültür merkezlerinde ya da İstanbul Festivali'nin "Sinema Günleri"nde birkaç seans sunulup geçen ya da oralarda bile hiç sunulmayan önemli çağdaş sinema yapıtları, 100-200 koltuklu küçük sanat sinemalarında daha geniş izleyici kitlesinin

1982-83 Sinema mevsimi gerilerde kalıp yeni mevsimin listeleri kesinleşmeye başlarken gerekliliği kendisini gitgide daha çok dayatan bir olgudan söz etmek istiyorum bu kez: "Sanat sinemaları" olgusu. Geçtiğimiz mevsim açıkça ortaya koydu ki, Amerikan sineması dışında üretilen ilginç yapıtları (hatta bu sinemanın bizde gösterilme-

külen taş, altın, para, vb. gibi şeyler alttan çekimle seyircinin gözüne sokulmaya çalışılıyor; yine uzaktan kameraya (yani seyircinin gözüne) doğru atılan ok, zıpkın, vb. ya da gitgide yaklaştırılan namlu, sopa ucu, vb. gibi şeyler seyircide ürküntü yaratıyor, ama bu gibi sahneler o denli sık yineleniyor ki kimi zaman artık gözünüzü kapatmak ya da gözlüğü indirip iki boyutlu, normal ama flu görüntüye bakmayı

mış kimi düzeyli örneklerini) görebilmek için sinemasever seyircinin olanakları çok kısıtlı. (Video kulüplerinin özgün dildeki kasetleriyle kimi ilginç ABD filmlerini izlemekse kuşkusuz olanaklı. Ama kaç kişi için?). Kişisel olarak söyleyeyim, ben, geçen mevsim, değişik ülkelerin kültürel, düşünsel, sanatsal ürünleri olarak film izleme gereksinimimi tecimsel sinemalarımızdan çok yerli ve yabancı kültür merkez ya da kurumlarımızda sunulan (çoğu da Fransız, İtalyan ve B.Alman yapımı olan) nitelikli örneklerle gidermeye çalıştım. Bu arada AKM'de İsviçre ve Kanada sinemasından dikkate değer örnekler gördük. Daha değişik ülkelerin yapıtlarını izleyebilme tutkumuzu da haziran-temmuz aylarında ilk kez çok geniş bir kapsamda gerçekleştirilen İstanbul Festivali film gösterileriyle (''Sinema Günleri 83'') doyurmaya çalıştık. Ve Mısır, Polonya, Portekiz, Doğu Almanya, Japonya, vb. gibi ülkelerden çeşitli ör nekler izledik. Karanlık salonlarda bu ülkelerin insanlarıyla tanıştık, sorunlarına ortak olduk, sinema dili yönünden ulaştıkları düzeyi öğrendik, kendimiz için bundan dersler çıkarmaya çalıştık.

Şimdi sinemaseverlerin sorunu şu: Tecimsellikten çok sanatsal yönü önem taşıyan, seyirciyi eğlendirmeye değil, düşünsel bir etkinlik içine sokmaya yönelik değişik ülke yapıtlarının (bu arada Üçüncü Dünya filmlerinin) mevsim boyunca düzenli biçimde- ve Türkçe altyazılı olarak- izlenebileceği bir gösterim olanağı sağlanamaz mı? Böyle bir ortam için -anında çevirili seanslarıyla- nisan ayında yapılacak ''Sinema Günleri 84''den başka bir seçenek olmamalı mıdır? Başta üç büyük kentimizin, özellikle de İstanbul'un dağınık yerleşim düzeni içindeki seyircisine sürekli olarak ''nitelikli filmler'' sunacak ''sanat sinemaları'' kurulamaz mı? Sanırım, bu tür sinemaların tecimsel koşullar içinde etkinlik gösterme zamanı gelmiş da geçmektedir bile. Gönül istiyor ki, yalnızca para kazanmayı düşünmeyecek (bu arada kuşkusuz para da kazanacak) sanatsever sermaye sahipleri, artık bu alana da yatırım yapmaya başlasınlar ve kültür merkezlerinde ya da İstanbul Festivali'nin ''Sinema Günleri''nde birkaç seans sunulup geçen ya da oralarda bile hiç sunulamayan önemli çağdaş sinema yapıtları, 100—200 koltuklu küçük sanat sinemalarında daha geniş izleyici kitlesinin karşısına daha uzun sürelerle çıkarılabilsin. Çok uzaklara gitmeye gerek yok; komşumuz Yunanistan'da da Paris tipi küçük ''sanat sinemaları'' yoktur ama, örneğin daha geçen aylarda sanat filmlerine ağırlık veren büyükçe bir sinema salonunda 8 filmlik bir ''Jean Luc Godard Toplu Gösterisi'' düzenlenebilmiştir. Bu sinemaseverin iştahını kabartan bir olay değil mi? Düşünsenize, 1959'dan bu yana 30'un üstünde film yapan bu önemli Fransız yönetmeninden tecimsel sinemalarımızda kaç film görebildik biz: Yalnızca iki buçuk **(Serseri Aşıklar- 1959'', ''Nefret-1963''** ve **''Asırlar Boyunca Aşk/ ''2000 Yılı''** skeçi- 1967) değil mi? Kültür kurumlarımızda gösterilenleri bile katsanız bu sayı 10'u güçlükle bulabilir.

Aslında ''sanat sineması'' uygulaması ülkemizde denenmemiş bir olay değil. İstanbul'da Sinematek'in kapanmasından sonra Taksim Sanat Evi, bir ölçüde de Hodri Meydan Kültür Merkezi, Ankara'daysa Çağdaş Sahne, Eti Kültür Merkezi, kısa süren Halk Tiyatrosu Kültür Merkezi (Menekşe Sinemasında) ve iki mevsimdir etkinlik gösteren Ankara Sanat Evi, son 4-5 yıl içinde (Çağdaş Sahne daha da eskiden beri) ilkel anlamda birer ''sanat sineması'' olma özellikleri taşıdılar. İlkel anlamda diyorum; çünkü bu salonların sinemasevere sundukları filmler, -birkaç düzeyli yeni yerli film dışında- nitelikli bir sinema olayı yaratmak amacıyla özellikle satın alınmış yeni filmler değil, dışalımcılarımızın yıllardır getirmiş olduğu yapıtların iyilerinden yapılmış seçmelerdi. (Kopyaların bozukluğu, kesintilerin çokluğu, gösterim koşullarının kötülüğü bu salonların kimileri için olumsuz birer not da olmuştu).

küçük sanat sinemalarında daha geniş izleyici kitlesinin karşısına daha uzun sürelerle çıkarılabilsin.

Almanya So:gun Ana *(Yön: Helma Sandres-Brahms, 1980), Kültür merkezlerinde geçen mevsimin en iyi yapıtlarından biriydi. Daha geniş bir kitle bu filmi nasıl görecek?*

İstanbul'da Sinematek'in kapanmasından sonra Taksim Sanat Evi, bir ölçüde de Hodri Meydan Kültür Merkezi, Ankara'daysa Çağdaş Sahne, Eti Kültür Merkezi, Ankara Sanat Evi, son 4-5 yıl ilkel anlamda birer "sanat sineması" olma özellikleri taşıdılar.

Şimdi yeni bir aşamanın başlaması, film dışalımında bulunup sunacak ''sanat sinemalarının'' oluşturulması gerekiyor. Sanırım İstanbul seyircisinin ''Sinema Günleri 83'' gösterilerine karşı gösterdiği yoğun ilgi, bu tür sinemaların boş kalmayacağı konusunda küçük bir kanıt sayılabilir. (Yunanistan'da sanat sinemalarının yerleşmiş olmaması yanlış anlaşılmasın; komşumuzun iki TV kanalında her hafta en az üç nitelikli yabancı filmin sunulduğunu - örneğin Fassbinder, Wenders- belirteyim hemen. Sinemaların düzeyli filmlere yoğunlukla yer verdiğini de.) Bizde yukarda saydığım salonlar arasında daha düzgün gösterim olanağına sahip Hodri Meydan ve Çağdaş Sahne kurumları, ilk elde film dışalımını gerçekleştirmeseler bile, küçük dışalımcı şirketlerin satın aldıkları halde salonsuzluktan gösterime sokamadıkları kimi ilginç filmlere (örneğin geçen mevsim izlenemeyen Fassbinder'in **Bir Evliliğin Öyküsü**, Claude Miller'in **Korkunç Şüphe**/Garde à Vue, Costa- Gavras'ın **Kayıp** filmleri gibi) gösterim olanağı sağlayabilirler. Giderek bu tür salonlar ilginç yeni filmler getirme sorunlarını bir işbirliğine, parasal ortaklığa yönelerek de çözebilirler.

Dileyelim ki, herkese açık ''sanat sineması'' girişimine ön ayak olmuş bu salonlarımız gerekli onarımlar ve iyi gösterim koşullarıyla başlattıkları süreci sürdürsünler ve 1983-84 mevsiminde izleyeceğimiz düzeyli yabancı film sayısının daha da artmasına çalışsınlar. Bu olay, yalnızca bir sinema olayı değil, ülkemizin genel sanat-kültür yaşamı içinde varlığı gerekli bir kültür olayı olarak da önem taşıyacaktır.

İstanbul'da bir üç boyutlu film: ''Maceralar Ülkesi''

İstanbul'da 1983-1984 sinema mevsimi, 20 Ağustos'ta gösterime çıkan bir üç boyutlu filmle başlamış durumda. Olay ilginç. Üç boyutlu film, ABD'de 1950'lerde, TV'nin artan rekabetine karşı seyirciyi sinemadan kaçırmamak için ortaya çıkarılan bir yenilikti (Tıpkı ''Cinerama'' gibi). O yıllarda akıma uyarak ülkemize de ancak gözlükle seyredilen türünden birkaç üç boyutlu film geldiğini biliyoruz. Aradan 30 yıl geçtikten sonra bu kez aynı sinema-TV rekabeti Türkiye'de söz konusu oluyorve son birkaç yıl üstün yapımlar (''Süperman'', ''İmparator'', vb.) ve değişik, çarpıcı serüven öyküleriyle (''Kutsal Hazine Avcıları'' gibi) sinemaya çekilmeye çalışılan Türk seyircisi aynı amaç nedeniyle yeni bir üç boyutlu filmle karşılaşıyor. (Mevsim boyunca bir üç boyutlu film daha gösterime girecek).

Ancak hemen belirteyim ki ''Maceralar Ülkesi'' (It's Coming at Ya!) adlı bu yapıt, üç boyutlu olmasının ötesinde hiçbir özellik taşımıyor. Yönetmen, kendi ülkesinde yıllardır çektiği sıradan serüven filmleri ve ''spagetti western''leriyle tanınan İtalyan Ferdinando Baldi. ''Maceralar Ülkesi'', Baldi'nin 1981'de bir Amerikan yapımevi için hazırladığı İtalyan western'leri anlayışında bir kurdele. Geçen yüzyıl sonları ABD'sinde kilisede evlenme töreni sırasında kaçırılan karısını bulmak için yollara düşen ve kadın ticareti yapan bir yasadışı çeteyle yüz yüze gelen bir kovboyun tek başına bütün bu insanlarla amansız kapışmasının öyküsü. İtalyan western'lerinin yakın çekimlere, pis ve çirkin ''kötü adam''lara, abartılı hareketlere, bol kan ve ölüme ağırlık veren, ruhbilimsel derinlikten yoksun öykü yapısı yine karşımızda. Tek ayrım, görüntülerin üstüne üstlük üç boyutlu, yani derinliği de olan bir düzen kazanmış ve görüntüdeki en yakın cismin izleyicinin gözüne çok yaklaşmış olması. Baldi, bu tekniğin seyirciyi etkileyecek tüm ucuzluklarını ardı ardına sıralıyor. İkide bir yere döyeğler duruma geliyorsunuz.

Filmin öyküsünü tartışmaya bilmem değer mi? Alışılanın tersine evlenen bir kovboy; ama yürekli mi yürekli, gözüpek mi gözüpek, silahşör mü silahşör, kavgacı mı kavgacı.. Karısı uğruna bir orduyla başa çıkıyor. İster kabul edin, ister etmeyin, ''film'' bu ya işte! Yazmayı unutacaktım: Bu üç boyutlu serüvende ''Kutsal Hazine Avcıları'' benzeri yılanlar, iri fareler, akbabalar, vb.. de arz-ı endam ediyor, hayalgücünüzü zenginleştiriyorlar! Ama sakın bu benzetmeye aldanmayın; ''Maceralar Ülkesi'' Spielberg'in gerilimi ve çarpıcı öğeleri iyi ayarlanmış o esprili filminin yanına bile yaklaşacak düzeyde değil.

Gelelim şu gözlük sorununa. Bana sorarsanız bu gözlüklerle olduktan sonra, hiçbir üç boyutlu filmi izlememek daha iyi. Kenarları kartondan, yüze doğru dürüst oturmayan, bir türlü görüntüde netlik sağlanamayan uyduruk gözlükler bunlar. Hele zaten gözlük kullanıyorsanız, işiniz daha da güç. (Bu gözlüklerin maliyetinin zorunlu satış fiyatı olan 100 lirayı bulacağı da kuşkulu) Gene de ilk kez üç boyutlu film izleyecek olanlara bir diyeceğim yok tabii.

Filmin adına da değinmek istiyorum. Dışalımcılarımızın çok fazla ve yerli-yersiz kullandıkları, bu yüzden de biraz ilgili sinemaseveri sık sık kızdırdıkları iki film adı vardır: ''Büyük Macera'' ile ''Maceralar (Ülkesi, Beldesi, Gemisi, Yolunda, vb.)'' işte yine aynı tür bir film adı. Filmin öyküsüne uysa yine bir diyeceğimiz olmaz. Ama filmde anlatılan bir ''ülke''nin tümü değil, yalnızca bir eyaleti, bir kenti. Tabii amaç gerçeklerden olabildiğince uzaklaşmak ve hayali maceralar yaşamak olunca, ''ülke'' daha kapsamlı, daha görkemli, öyle değil mi? Film hakkındaki son yargımı da yarısında çıkıp giden bir bayan izleyicinin feryadıyla açıklayayım: ''Gözlükle de, gözlüksüz de seyredilecek gibi değil''.

R.W. Fassbinder'in Narsistik Optiği:

Veronika Voss'un tutkusu

Aslını ararsanız: Başkaldırıcı -politik kimliğe sahip olamayanların belirli bir azınlığı gibi Veronika Voss ile ustası da, ölümü büyüten bir hayattaki yerlerinin neresi olduğunu çoktan saptamışlardı: İntihar.

TANER AY

A.

1. Fotoğrafta bir adam var: Rainer Werner Fassbinder. Yazının açımlayıcılığında fotoğraf metnini okuyorum:Alabildiğine çirkin, esrarkeş, üstelik de eşcinsel: Kara gözlüklerinin ardındaki pisi balığı gözleri ve dünyayı olumsuzlarcasına dudak kıvrımlarına astığı 'gülümseme' ile piçin biri o: Bir sapkınlıklar TNT'si.

2. Gong üçüncü kez vurdu, ışıklar söndü ve ben dergiyi katlayıp pantalonumun arka cebine soktum: Fotoğraf artık belleğimde etkisini sürdürüyor.

3. Perdede Veronika Voss var: Çirkin ustası gibi o da uyuşturuculara tutkun. Dahası: Veronika Voss ile ustası ancak bir cümleyi kurabiliyorlar: **Veronika Voss'un Tutkusu.** Bu cümle, ne bağımlayan, ne gövde-bükümleyen, ne sözcük-yalımlayan, ne de kök-bükümü yapan dillerin cümlesi. Bu cümle, anlamını yürekli bir itirafta bulan görüntünün cümlesi.

4. Artık, fotoğraf belleğimdeki iktidarını yitirdi. Çünkü, fotoğraf metninde Rainer Werner Fassbinder'in itirafı bulunmuyor.

5.Rainer Werner Fassbinder, **Veronika Voss'un Tutkusu** ile kendini kusuyor: Çirkinliğini (:Veronika Voss, Robert Krohn, Henriette, Dr. Katz ve Dr. Edel ve Xaver Schwarzenberger'in flû görüntülerinde alabildiğine çirkindirler), eşcinselliğini (:Dr. Katz), sistemdeki edilginliğini ve bilimsellikten uzak bir 'muhalif' kimliğinin trajikliğini (:Robert Krohn).

6. **Veronika Voss'un Tutkusu:** Sadece bir itiraf mı? Kuşkusuz hayır. **Veronika Voss'un Tutkusu,** adına Rainer Werner Fassbinder denilen Batı'daki bir tüketim toplumunun karbon kâğıdı mürekkepli nüshasıdır: Bir hayat hikâyesi.

B.

1. Veronika Voss, (aslında Sybille Schmitz), 1940'larda Ufa'nın ünlü bir yıldızıymış. Yani, Naziler'in iktidarında yıldız olabilen, faşizmle özdeşleşebilen, dahası: Katliamlara mitik boyutu ölçüsünde son kertede katılan bir kadın: Bir katil.

2. Rainer Werner Fassbinder, Baader-Meinhoff örgütünün neferlerini modern hapishanelerinin hücrelerinde katleden Federal Almanya 'demokrasisinin' bir aydınıdır. Yani, **'Almanya'yı küreselliği içinde çizecek bir düzine sinema anlatısı yapmak istiyorum'** dediği halde, 'intihar' sunumlu bir katliama sinema alanında da suskun kalarak **son kertede** katılan bir adam: Bir katil.

3. Kamu alanında sergilenen ve seyredilen ile özel hayatları arasında bir karşıtlık yoktur: Ölümleri toplum ve birey düzlemlerinde büyüten bu döngü ise, dolaylı kavramının açımlayıcılığında onları sıkılgan katiller boyutuna yerleştirmektedir.

4. Ölümü büyütmenin toplumsal düzlemdeki adı olan sadizm, bireysel düzlemde yerini mazohizme bırakacaktır. Çünkü, Cesare Pavese'in imlediği gibi, **sıkılgan katillerdir intihar edenler:** Rainer Werner Fassbinder de, Veronika Vos gibi ölü bulundu. Ölümlerinin nedenleri de aynı: Aşırı miktarda uyuşturucu almak.

5. Rainer Werner Fassbinder bir söyleşide **'ülkemin tarihinde yerimin neresi olduğunu arıyorum kendi içimde, neden Alman olduğumu'** diyordu. Aslını ararsanız: Başkaldırıcı-politik kimliğe sahip olamayanların belirli bir azınlığı gibi Veronika Voss ile ustası da, ölümü büyüten bir hayattaki yerlerinin neresi olduğunu çoktan saptamışlardı: İntihar.

6. Bir hayat hikâyesi tamamlandı. Veronika Voss'u bırakıp, artık beşinci madde sorunsalında, otuzaltı yaşına kadar hızla-hırsla üreten Rainer Werner Fassbinder'e dönüyorum: **Kendini öldürmeye karar vermiş bir adamın damarlarından boğazına yönelen bu sağır ve köklü sevinç neden?** (Cesare Pavese/Şubat 1938).

tırmakta; ama orkestra onu dinlememekte; çalışmayı Ab'in stilinde sürdürmek istemektedir.

Karısı ilk günlerde sık sık kendisini ziyarete gelir. Ancak cinsel gücünü de yitirdiğine inananAb onu bir daha görmek istemez. Karısı ısrar edince, ona evlilik dışındaki bir yıllık ilişkisinden söz eder ve ''Sen bana para yetiştirmek için didinirken, ben başka kızla yatıp duruyordum'' (I was fuckin' her) der. Buna kırılan karısı kendisinden yüz çevirir.

Hastanede yatmakta iken, Afrika'da misyonerlik yaparken sakatlanmış koğuş arkadaşı (''bir kör bir topala yardım edermiş'' diyen, yaptığı beden hareketlerini bir hastanın ''what kind of pagan ritual'' diye vasıflandırdığı, yediği pudingin kâse artığını parmakla sıyırıp yalayan) eksantrik bir rahibin yardımı ile gittikçe morali düzelir; çalışmalarını ilerletir.

Sonra tekerlekli iskemleyle gidip arkadaşlarıyla provalar yapar ve Jazztival'de ''Sunday Morning'' adlı parçayla başarıya ulaşırlar. Bu arada eski karısının bir başka erkekle ilişkisini saptadığı için, artık onunla birleşmeyecek, hastanede cinsel ilişkide bulunduğu hemşireye ya da eski sevgilisi Helen'e dönecektir.

''DİKKAT, ZİYARET SAATİ!''

Çekoslovak yazarı Adolf Branald'ın ''Vizite'' adlı romanından sinemaya uyarlanmıştır. 1960 yılında ortaya çıkan bir tifüs salgınında, hastalığın kaynağı olduğu anlaşılan ve ''tecrid''e alınan yaşam dolu ihtiyar Prepsl, bundan tedirginlik duyar. Tüm ömrünü gezilerle geçirmiş, insanlarla kaynaşmış ve aşk serüvenleri yaşamıştır çünkü...

Hastaneye, aynı hastalığı geçiren Manka adlı bir kız gelir. Onunla iyi bir arkadaşlık kurarlar. Prepsl bir ameliyat geçirmek zorundadır. Bunu istemez ve hastaneden kaçar. Ama onu doktorlar bulup geri getirirler. Bu kez de Bartunek adlı bir başka oda arkadaşı bulur hastanede... Onunla iyi anlaşır, birlikte kâğıt oynarlar. İhtiyar Bartunek'in çocukları vardır. Fakat babalarını sevmezler. Sırf para sızdırmak için onu ziyarete gelirler ve hastaneden çıkarılmasını ve ameliyat olmasını istemezler.

Bir gün Prepsl Manka ile birlikte bir kez daha hastaneden kaçar. Bartunek'in en küçük kızını görerek, onunla babasının ameliyatı ve bundan sonra yanında barınması konularında uyuşma sağlar. Yeniden hastaneye getirilen Prepsl, bir kez daha ''tecrid''e alınır. Bir ara orta yaşlı, şişko bir hademe kadını sıkıştırır, ''Birlikte yaşayalım seninle'' diyerek... Ve bir kez daha hastaneden kaçar..

Sevgi ve yalnızlığın dikkatli bir izlenimini getirmeye çalışan, aynı zamanda trajik ve komik çizgide gelişen, daha önce de Çekoslovakya 20. Ustina Lebe Ulusal Film Şenliğinde birincilik ödülü alan Karel Kachyna'nın bu filmi. Rudolf Hruşinky'nin ve Veronika Jenikova'nın güzel ve rahat oyunlarına karşın, elenmeye mahkûm olmaktan kurtulamadı.

''SIKINTI''

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden katılan **''Sıkıntı''**, yaşamın gerçek değerleri, kişinin sorumluluğu ve yalnızlık üzerinde duruyor. Senaristler (Schubert ve Richter) ve yönetmen Warneke, 40 yaşlarındaki Inge adlı kadın kahramanın öyküsü aracılığı ile bunu anlatmaya çalışıyorlar.

(Sürecek)

TİYATRO

Gençlik tiyatroları nedir, ne değildir?

HALÛK ŞEVKET

Ne yazıktır ki ülkemizde sanatlar arası düşünce alışverişi yok denecek kadar azdır. Bu bakımdan yaratıcılığımız kısırdır. Bir ozan müzik ya da tiyatronun imgesel dünyasına ne denli uzaksa, bir müzikçi ya da tiyatrocu da yazın türlerine ya da plastik sanatların imgesel dünyasına o denli ilgisiz ve uzaktır

Son günlerde gençlik tiyatroları yine gündemde. Hem de önemli bir sorun olarak gündemde. Bu hep böyledir, zaman zaman gençlik tiyatroları sorun olur, yazılır, okunur, yanıtlanır, sonra da unutulup gider. Olayın kahramanları yaşını başını alır, kimi sürdürür tiyatro uğraşını, kimi başka bir uğraşa dalar, ortam elverişliyse olay bir sorun olarak yeniden gündeme gelir.

Ama yalnız bizde mi, dünyanın çeşitli ülkelerinde de gençliğin eylemleri her zaman için sorun olmuştur. Bazan politik kargaşanın kışkırtması sonucu çıkan kavgalar, gürültüler ve çatışmalar tozu dumana katar, gözgözü görmez olur, olayların duygusal yapısı boşlanır ve ortada kuru, itici, cılız bir eylem kalır. Ve böylece nedensiz eylemler, nedensiz suçlamaları hazırlar.

Eylem sözcüğü üzerinde durmam boşuna değil elbet, sorun gençlik tiyatroları olunca, hangi eylemsel zorlama ile genç insan tiyatro sanatı aracılığıyla sorunlarına çözüm aramaktadır? Ve nedensiz ele alınan eylemlerini nedenleyerek, nedensiz suçlamalara neden? diyebilmektedir..

Özellikle ülkemizde gençlik kesimi, sorduğu sorulara hiçbir zaman açıklayıcı ve güven verici yanıtlar alamamıştır. Ne yazık ki bu güvensizlik duygusu gençliği altından kalkamayacağı maceraların içine sürüklemiştir. Yakın tarihimiz bunun acı örnekleriyle doludur.

Gençliğin, sorduğu soruların yanıtsız bırakılma nedenleri, aslında içinde yaşadığımız toplumun bizi biçimleyen yapısal özelliklerini, soru-yanıt karşıtlığının dışında tutan bir rastlantısallıkla kavrama alışkanlığımızdan kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan gençlik kesimi, toplumumuzu yöneten ve yönlendirenlerin karşısına her zaman bir sorun olarak çıkmıştır.

ERGİN ORBEY DE SORUYOR

Uzun süredir Ankara Üniversitesi DTCF tiyatro bölümünde başarılı çalışmalar yapan Sayın Ergin Orbey, sanırım görev yaptığı Üniversitedeki gençlerle bütünleşmesi sonucu olacak, o da soruyor: "Bir gençlik tiyatrosu nedir? Gençlerden kurulu bir tiyatro mu? Gençlik için oyun sergileyen bir tiyatro mu? Yoksa konusu gençlikle ilgili bir tiyatro mu?"

Her şeye karşın yanıtsız bırakılmaması gereken sorular.. Ama bana öyle geliyor ki, sayın Orbey sorduğu sorulara pek yanıt aramıyor, şimdiye dek DTCF tiyatro bölümünde yaptığı çalışmaların, sorduğu sorulara bir yanıt olup olamayacağını araştırıyor.

Ankara Universitesi DTCF tiyatro bölümü iki yıldır çalışmalarını İstanbul Festivali içinde sergiliyor. Bu yıl da, "Çankırı-Yaren Sohbeti", "Kardeşlik Töreni-Samah" ve "Tartışmalı Bir Tragedya" ile festivale katıldı. İlk kez bu dramatik gösterilerle festival izleyicilerine tiyatro sanatını var eden dramatik öğelerin kenarından köşesinden de olsa, bilincine varmalarını sağlamaya çalıştı. Yine bunun yanı sıra, kendi yapısı içinde özgün çalışmalar yapan İzmir 9 Eylül Üniversitesi tiyatro bölümünün gelecek yıl yapılacak İstanbul Festivali'ne "Bale

pısını belirleyen öğeler bütünüdür.

Elbette bütün tiyatro izleyenlerden böylesine bir bilinç yapısına sahip olmalarını bekleyemeyiz ama, 0-21 yaşlar arasında eğitim ve oluşum evresini yaşayan gençlerin böylesine bir öğretim-eğitim uygulamasından geçirilmelerini pekala isteyebiliriz. Bu çağdaş insanın en doğal hakkıdır. Bu hakkı Devletimiz gençliğe muhakkak tanımalıdır.

Gösteri dergisinin Ağustos 1983 sayısında sayın Işıl Özgentürk'ün "Gençler Sanatı Nasıl Görüyor" başlığı altında bir araştırması yayımlandı. Gençlerin, ilgimi çeken bazı ilginç yanıtları şöyle: **"Bir boşluk duygusu içinde yuvarlanıp gidiyoruz işte."**, "Sanat, çağdışı kalmış değer yargılarını değiştirmeye yönelik olmalı", **"Çevremizdeki hayatı anlattığı için (Yılanı Öldürseler)den etkilendim."**, "Ben foto-roman okumayı, bir de sinemaya gitmeyi severim.", **"Sanat, benim sinirlerimi tedavi ediyor."**, "Tiyatroyla uğraşıyorum diye dayak bile yedim.", **"Hayata yeniden başlasam aktör olmak isterdim."**, "Sanat, insanın insana dokunmasıdır.", **"Hayatımız mizah. Bu nedenden Gırgır'ı çok beğeniyorum."**, "Şiir benim en büyük sığınağım oldu.", **"Müziğin yardımıyla hippilerin sınıf meselesinden ne denli kopuk olduklarını anladım."**, "Hayat, bize okulda öğretilenlere pek benzemiyor."

Gençler bu yanıtlardan da anlaşılacağı gibi, henüz toplumsal bir varlık olamamanın sancılarını çekmekte, kendi yapılarına uygun düşen sanatsal yaklaşımları aracılığıyla olayları, durumları yorumlamaya çalışmakta ve gerçek olanla ideal olanın diyalektiğinin bilincine varmaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşımın altında yatan gerçek, sorularına hiç bir zaman sağlıklı bir yanıt alamayan gençliğin bunalımlarıdır.

ÇAĞDAŞ BİR BİLDİRİ

"Bir gençlik tiyatrosu nedir?" 'Yaren Sohbeti'nde ve 'Kardeşlik Töreni'nde beliren binlerce yıllık Anadolu uygarlıklarının yüklenip, yakın tarihlere kadar getirdiği Anadolu insanının özgün drama yapısından kaynaklanan ve bugünün insanına iletilen çağdaş bir bildiridir. Bildirinin sunucuları gençlerdir. Ama bildirim, bütün bir halkın gerçeklerini ve yaratılarını sergilemektedir. Konusu, insanoğlunun evrensel dramıdır...

Bu kısa incelememizde gençlik tiyatrolarının günümüzde kazandığı yeni anlam ve imbilimsel anlatım özellikleri doğrultusunda, nasıl olması gerektiği üzerinde durdum. Özlemlerimiz, tiyatronun çağımızda kazandığı bu büyük eğitim potansiyeli üzerinde, Devletimizin eğitim kurumlarının da hassasiyetle durmalarıdır. Çünkü tiyatroyu bilinçsizce yozlaştıranların elinde her geçen zaman birimi, gençlerin yanlış bilinçlenmelerine neden olmaktadır.

"Yaren Sohbeti"

Değinmeden geçemeyeceğim, şu günlerde binlerce izleyiciye -ki aralarında genç izleyiciler de azımsanmıyacak kadar fazladır- gösterimde bulunan (Zülfiye Zülfü) örneği, bu gibi birçok örnekten yalnızca birisidir. Yazana, yönetene, oynayıp oynatana dili varan, dili vardığınca ne söylerse söylesin. Ama ben şunları söylemekle yetineceğim.. Paralarının çokluğundan, yaşam bilinçlerinin yoksulluğundan yozlaşan kesimlerin istekleri uğruna milyonlar harcanarak hazırlanan böylesine zorlama gösterilerin cezasini gençlere çektirmeyin. Ayıptır, yazıktır, günahtır...

Ölümünün 5. yılında Baltacıoğlu ve tiyatro

SERDAR ONGURLAR

O yıllarda hiç kimsenin üzerinde durmadığı bir konuyu, su yüzüne çıkarıyordu Baltacıoğlu, "Bizim bir tiyatro felsefemiz yoktur." Sürdürüyordu: "Millete tiyatroyu kazandıracak olan, tiyatro kafasıdır."

Baltacıoğlu'na göre tiyatro, "teknikleştirilmiş bir aksiyon süresidir." Bu tanımda, hareket, süre ve teknik, Türk kültürünü yansıtan geleneksel öğelerle birleştirilip, ortak bir paydada düşünülmüştür.

1 Nisan 1978'de yitirdiğimiz Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu, Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosu içinde yerini almış bir bilim adamı ve sanatçıdır. Yaratıcı ve özgün düşünceleriyle, ulusal tiyatroya varma çabalarıyla ve uzun bir süreci içeren çalışmalarıyla kültürümüze yeni açılımlar sağlamıştır. O, bir yandan Batı kültürünü içine sindirmiş, aydın olmanın sorumluluğunu duyarak, ulusunun değerlerini araştırmış; öte yandan da elde ettiği bilgileri bir potada eriterek kendine özgü bir kuram ortaya atmıştır: "Öz Tiyatro Kuramı".

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun asıl alanı eğitimbilimidir (pedagoji). Ancak o, önce felsefe ve toplumbilim, giderek sanat ve özellikle tiyatro üzerinde çalışmış, verdiği ürünlerle birikim oluşturmuştur. Onun tiyatro düşüncelerini öne sürdüğü dönem 1930-45 arası Türkiye'sinde başlamaktadır ve ölümüne kadar geçen bir süreci içermektedir.

1930-45 dönemi Türk tiyatrosu açısından verimli, verimli olduğu kadar da günümüze çok şeyler bırakmış, önemli bir dönemdir. Bir yandan Devlet ve İstanbul Şehir Tiyatroları'nın, öte yandan Halkevleri'nin yaptığı çalışmalar ve özellikle kadro hareketinin "devletçilik" ilkesiyle izlediği politika sayesinde, kültüre verilen önem bileşime ulaşıp çok renkli bir ortam yaratılmıştır. Onun için bu döneme tiyatro tarihimizde "köprü dönemi" adını verebiliriz.

O yıllarda, hiç kimsenin üzerinde durmadığı bir konuyu, su yüzüne çıkarıyordu Baltacıoğlu: "Bizim bir tiyatro felsefemiz yoktur." Ve şöyle sürdürüyordu: "Millete tiyatroyu kazandıracak olan ne bina, ne sahne, ne de tecrübeli aktördür, ancak tiyatro kafasıdır. Bu da sosyal bir organizasyondan doğabilir"(1).

Onun "organizasyon" olarak vurguladığı, kendi özüne dönmek, bize ait olanı ortaya çıkarıp ulusal tiyatromuzu yaratmak ve evrensel olmaktır. "Tanzimat'tan beri Türkiye'de Batı'ya doğru gitmeğe uğraşanlar bu işte Avrupalılaşmayı hep böyle anladıkları içindir ki Batı sahne tekniğini kopya etmekle işe başlamışlardır. (...) Tiyatro işinde bilmeyerek işlenen ve şimdiye kadar gizli kalan suç işte budur. 'Tiyatroda Avrupalılaşmak' yerine Avrupa tiyatrosunun kurallarını almak! (...) Ben böyle bir tekniğin varlığına inanmıyorum. Endüstri tekniği bir matematik ve mekanik konusu iken, 'tiyatro tekniği' dediğimiz şey, yalnız bir oluş, bir evrim ve süre tekniğidir (...) Tiyatro tekniğine asıl varlığını veren, tiyatro anlayışı dediğimiz, tiyatro felsefesidir"(2).

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun "Öz Tiyatro Kuramı" bu görüşe ve tiyatro tanımına dayanır. Baltacıoğlu'na göre tiyatro; "Teknikleştirilmiş bir aksiyon süresidir." Bu tanımda, hareket, süre ve teknik, Türk kültürünü yansıtan geleneksel ögelerle birleştirilip, ortak bir paydada düşünülmüştür. Yalnız o, kuram geliştiren bir bilim adamı değildir, düşüncelerini uygulamaya geçirdiği için bir sanatçıdır da. Örneğin kuramına uygun oyunlar yazmış, bunları, Halkevleri'nde oynatmış ve grupları bizzat çalıştırmıştır.

OYUNLARI

Baltacıoğlu'nun önemli oyunları şunlardır: (Basılış sırasına göre): Kütük (1934), Andaval Palas (1934), Ölüler (1939), İnanmak (1939), Kafa Tamircisi (1940), Dolap Beygiri (1940), Karagöz Ankara'da (1940), Hayvanlar (?), 23 Nisan (1940), Akıl Taciri (1940), Karagöz Sahneleri (1946), Küçük Şehit (1961).

Onun oyunları, genel yapısı içinde bakıldığında toplumsal sorunları işler; daha çok "toplumsal uyumsuzluk" üzerinde durur. Ele aldığı oyun kişileri hep uyumsuzluk içinde kıvranan, sorunlarına çare bulamayan, tekdüzelikten kurtulup kendini aşamayan, değer yargılarına körü körüne inanan vb. kişilerden seçilmiştir. O, bu toplumsal kargaşa içinde iyi ve kötüyü karşı karşıya getirerek, toplumu ilgilendiren sorunlara eğilmiş ve bu sorumluluğunu da bireylere yüklemiştir. Örneğin **Andaval Palas** adlı oyununa bakalım: Otel müdürü "idealist" Şaban ile, İslam kültürü ile yetişmiş Semavizade ve Batı kültürünü içine sindirememiş fabrikatör Rıdvan Bey'in öyküsü anlatılır. Şaban, sorunları altında o kadar ezilmektedir ki, yapmak istediklerini kimse anlamaz; dürüstlüğü yiter gider. **(Sürecek)**

(1) *I.H. Baltacıoğlu,* **Teşkilatsız Tiyatro,** *YENİ ADAM DERGİSİ, S.120 (16.Nisan.1936), s.2.*
(2) *I.H. Baltacıoğlu,* **Tiyatroda Batıya Doğru,** *YENİ ADAM, S.696 (5.Nisan.1951), s.2.*

MÜZİK

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Müdürü:

larını öğreniyoruz. Kısa zaman içinde isteğimiz, İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi ile Eskişehir Anadolu Üniversitesi içinde biçim kazanmaya başlayan tiyatro etkinliklerinin de bu çalışmalara renk vermeleridir.

Yukarda sergilediğimiz gösterim biçimlerinden hareketle, genç insanın zihinsel faaliyetinin yarattığı özgün bir üretim biçiminden söz edebiliriz. Bu da doğa-çevre-insan ilişkileri sonucunda varolmaya başlayan dramatik gelişiminin bir uzantısı olarak kendini belirlemektedir. Ne var ki genç insanın doğal gelişimine yatkın olan bu üretim biçimi, kendinden önceki kuşakların oluşturup önüne koyduğu toplumsal kurallarla sürekli olarak çatışacaktır. Özellikle sorularının yanıtsız bırakıldığı bir toplum içinde büsbütün yalnızlaşarak, kendisine daha önce birer model olarak sunulan eylem biçimlerinden birini seçecektir. Bu eylem biçimlerinden biri de tiyatrodur. Özellikle bu sanatın içeriğini karşıtların çelişki ve çatışmaları oluşturur. Tümüyle diyaloğa dayanan soru-yanıt karşılığında da doruk noktasına ulaşır. Bu bakımdan tiyatro sanatını vareden insanın dramatik yapısı, giderek birey-toplum karşıtlığının oluşturduğu çatışmalarla diyalektik bir anlam değişkenliği kazanır. İnsanın doğal dramatik yapısından hareketle, bir anlam değişkenliğine, daha başka bir deyimle, bir anlam zenginliğine ulaşması, yarattığı tüm sanat türlerinin ayrı ayrı oluşturduğu dramatik yapı özelliklerinden kaynaklanır. Bu açıdan tüm sanat türleri (Plastik Sanatlar, Mimari, Yazın, Müzik, Pantomim, Bale vb.) tiyatro sanatının iç bağıntılarını oluşturan, ayrıca kendi özgün dramatik yapıları olan, insanın doğal dramatik yapısına anlam değişkenliği ve zenginliği katan ana malzemelerdir ve tümüyle birlikte insanın doğayı ve toplumu kavrayışındaki zihinsel, duygusal, fiziksel faaliyetlerini bir uyum-denge birliği içinde algılamasını sağlar.

MÜSAMERE ZİHNİYETİ

Şimdi genç insanın yaşama ait sorularına hiç bir yanıt vermeden, yalnızca dramatik gereksinimine karşılık olmak üzere bir müsamere zihniyetiyle eylem biçimlerinden biri olarak karşısına çıkardığımız tiyatro, onu tiyatro metni-oyuncu-izleyici üçgeninin kısır döngüsü içinde yalnız ve çaresiz bırakacaktır.

Oysa tiyatroyu vareden bilimsel ve sanatsal öğelerin dramatik özlerini kavramadan ve her biri kendi içinde bağımsız olarak kendi anlamını üreten, ancak bir araya gelince yaşamın temel yapısını oluşturan bu öğelerin bilincine varmadan, tiyatro sanatını kavrayabilmek mümkün değildir. Bu yaklaşım biçimi her sanat türünün, bir başka sanat türü karşısındaki durumunu da belirleyecektir.

Ne yazıktır ki ülkemizde sanatlar arası düşünce alışverişi yok denecek kadar azdır. Bu bakımdan yaratıcılığımız kısırdır. Bir ozan müzik ya da tiyatronun imgesel dünyasına ne denli uzaksa, bir müzikçi ya da tiyatrocu da yazın türlerine ya da plastik sanatların imgesel dünyasına o denli ilgisiz ve uzaktır. Sanatlar arasındaki bu yabancılaşma ve çatışmanın sürgit olduğu toplumumuzda tiyatro sanatıyla bütünleşmeye çalışan gençlere ne verilecek ve onlardan neler istenecektir? Bu bir temel eğitim ve kültür sorunudur.

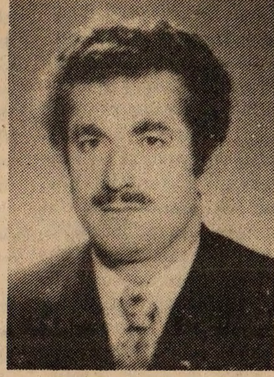
Bütün bu genellemeden sonra bir gençlik tiyatrosunun, tiyatroyu var eden ana öğelerin bilincine varılarak kavranmasıyla oluşacağına inanmaktayım. Bu da sanatların kendi dramatik yapılarını kendi içinde araştırıp örnekleyen gösteriler bütünü içinde ele alınmasıyla var edilebilecektir. Çünkü bir şiirin, bir müzik parçasının, bir resmin, bir yontunun, bir mimari yapının, balenin, seyirliklerin özünü oluşturan dramatik yapılar, insan varlığının dramatik ya-

Klasik Türk sanat müziğinin tanımı tartışmalıdır

ALİ ALKAN İNAL

— Sayın Erten, Türkiye'de çoksesli müziğin bir tarihçesini çıkarır mısınız?

— Çoksesli müzik ülkemize batılılaşma hareketlerinin başlangıcında girmiştir. II. Mahmut döneminde musiki meşkhanesinin yanısıra, özenti olarak bir bando ve senfoni orkestrası anlamında Mızıka-i Hümayun kurulur. Bu iş için saraya çağırılan İtalyan uzmanlar arasında ünlü opera bestecisi Donizetti'nin kardeşi Giuseppe Donizetti de vardır ve kendisine paşa rütbesi verilmiştir. Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdüren Mızıka-i Hümayun 1917'de bir Avrupa turuna bile çıkmıştır ama saray çevresini hiç bir zaman aşmamış, çoksesli müziği halka duyuramamıştır.

1924'de Atatürk bu saray orkestrasını derleyip, toplayıp Ankara'ya nakletti. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanan kurumun adı Riyaset-i Cumhur Filarmonı Orkestrası olarak değiştirildi. 1934'e kadar geçen dönem bir oluşum aşamasıdır; üç, dört yüzyıl çağın gereklerinden yoksun kalmış bir toplumun eksiklerinin giderilmeye çalışıldığı bu dönemde orkestra da kısıtlı olanaklarıyla çağdaş ayarda olmaktan uzaktı. 1934'de Alman ekolünden büyük ustalar Türkiye'ye çağırıldı. Orkestranın akademik bir yapıya kavuşturulması için konzertmeister ve grup şeflerinin tümü Almanlardan oluşturuldu, başına da Ernst Praetorius getirildi. 1936'da bu kurumu besleyecek Devlet Konservatuvarı'nın açılış çalışmalarına büyük besteci Paul Hındemith katıldı. Bu arada Türk beste ekolü oluştu. Türk Beşleri olarak anılan Adnan Saygun, Ferit Alnar, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses, Cemal Reşit Rey öğrenim için gittikleri Avrupa'dan dönmüş ve yabancı uzmanlarla birlikte konservatuvarda görev almışlardı.

Ankara Devlet Konservatuvarı 1945'de ilk meyvelerini vermeye başladı. Böylece orkestramızın sanatsal açıdan akademik yapısı gelişirken, kadrosu genişledi, ulusal bünyesi güçlendi. 1957'de çıkan bir yasayla orkestramız yabancı uzmanlardan arındırıldı, yabancı uzman olarak yalnızca şef getirme olanağı tanındı, adı da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası olarak değiştirildi. Bu tarihten sonra gelen yabancı şefler arasında Robert Lawrence, Bruno Bogo ve Otto Matzerath'ı sayabiliriz. 1963-71 arasında genel müzik direktörlüğümüzü yapan Prof.Gotth E. Lessing'in özel bir yeri vardır. 1963'den sonra orkestramız yurt dışına çıkma olanağı buldu. Prof.Lessing Türk bestecilerinin yapıtlarını çaldırmak, kayıtlarını yaptırmak ve yurt dışı konserlerinde çağdaş Türk sanatını dünyaya tanıtmakla müziğimize çok değerli katkıları olan bir kişidir.

Şimdi orkestramızın dünya orkestraları içinde ulusal kültür ve sanatımızı evrensel değerde temsil edebildiğini söyleyebilirim.

— Çoksesli müziğimizin genel bir değerlendirmesini ve sanatsal yönden batı ülkeleriyle bir karşılaştırmasını yapar mısınız?

— Yüzyıllarca çağdaş uygarlığın gereklerinden yoksun kalmış bir toplumun yeni bir tür müziğe girmesinin güçlüğü ortadadır. Yine de bugün Türkiye'de dünya ölçüsünde değerli üç orkestra vardır, opera ve bale vardır, besteciler, solistler vardır. Bugün uluslararası edisyonlarda, kataloglarda, emprezaryolarda orkestralarımızın, şeflerimizin ve solistlerimizin adları ve faaliyeti mevcuttur. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın 1981-82 yılında yaptığı Almanya turnesinin batı basınındaki yankılarına bakıldığında, Avrupa'nın üç yüzyılda vardığı noktaya, cumhuriyetten bu yana, 60 yılda ulaştığımız görülür. Dünyada bunun bir örneğine daha rastlamak kolay değildir.

— Ulusal-yerel müzik değerleriyle çoksesli müziğin nasıl bir bağı kurulabilir? Halk müziği ve klasik Türk sanat müziği diye adlandırılan müzik türlerinin bir değerlendirmesini yapar mısınız?

— Yerel müzik, folklorik müzik halkın özvarlığından kaynaklanır. Çağdaş bestecilerimizin evrenselliğe giden yolda kullanabilecekleri önemli materyaller arasındadır bunlar. Bu değerler de ancak evrensel nitelikler aldıkları zaman ulusal niteliklerini pekiştirmiş, kuvvetlendirmiş olacaklardır. Ulusal karakter; dinlediği, içine girdiği zaman besteciye çok geniş ufuklar açabilir. Halk müziği yapıtlarının aslına uygun biçimleriyle korunması, derlenip, arşivlenmesi ve evrensel verilerle yeniden ele alınmasından yanayız.

Klasik Türk sanat müziği ise bence ilkin tanımı yönünden de tartışmalıdır. Bu konuda Atatürk'ün bazı sözlerine değinmek istiyorum. 1 Kasım 1934'de TBMM'ni açış konuşmasından: "...Bir ulusun yeni değişikliğindeki ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeye yeltenilen musiki yüz ağartıcı değerde olmaktan uzaktır. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.." Bu sözlerden anlaşılacağı üzere bugün halkın isteği doğrultusunda olduğu ileri sürülerek sunulan musiki de yüz ağartıcı olmaktan uzaktır.

Klasik Türk sanat müziği adıyla takdim edilen müziğin Türk müziği olmadığı inancındayım. Divan edebiyatıyla birlikte gelişen Osmanlı saray musikisi, Bizans aksiyonu, İran ve Mısır etkileri taşıyan karışık bir tür müziktir. Ancak, bir Türk bestecisi yazmışsa, icracısı Türk ise ulusal nitelikleri de vardır, bir Itri, bir Dede Efendi güzel örnekler olarak arşivlere alınır ve istenildiğinde aslına uygun olarak sunulabilir, ama ancak ulusal müzik çağdaş bestecilerimizin kaynak ögesi olabilir.. Son zamanlarda dikkatimi çeken bir nokta Yıldırım Gürses ve Hoş Seda olayıdır. Türk müziğinin çoksesliye geçişi olarak takdim edildi. Bu çoksesli müzik değil, olsa olsa çok sazlı bir müziktir, hoş seda değil boş bir sedadır.. Yoz müzik işte budur; çeşitli kalıplara sokup, biçim değiştirerek halkın isteği diye sunmak çok yanlış.

— Ülkemizde çoksesli müziğin yaygınlaşmasına engel olan etkenler nelerdir?

— Bu tamamen bir eğitim sorunudur. İlkokullardan başlayarak çoksesli müzik eğitimi ciddiye alınmazsa, kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaştırılmazsa, halk nasıl çok sesli müziği benimsesin? Türkiye müzik alanında dünyaya açılmış ama sahip olduğu icracı güç ve ekolünden kendisi habersiz. Evet, uluslararası şöhretlerimiz çıkmış ortaya, solistlerimiz dünya podyumlarında, orkestralarımız dünya konser salonlarında ama üç tane orkestrayla sınırlı kalmışız. 1936'da Ankara'da bir konservatuvar açılmış, ondan sonra uzun süre başka konservatuvar açma düşüncesi gelmemiş aklımıza, yakın zamanda İzmir ve İstanbul'da birer konservatuvar daha açılmış. Batı ülkelerine baktığımızda bu sürecin nasıl boyutlu olduğunu görürüz. Hâlâ, "Bu Türk müziği midir, değil midir?" ikilemi içinde sürdürülen tartışmalardan ulusal bir kültür politikası temelinde kurtulunmadıkça, üç orkestranın etkinliği halka ne kadar mal olabilir?

— Çoksesli müziğin tanıtılması ve benimsetilmesi için neler yapılmalıdır?

— Çoksesli müziğin tanıtılması için orkestramız 1958'den başlayarak, Türkiye'nin her iline gitmiş ve açıklamalı konserler vermiştir. Bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ayağını basmadığı tek il yoktur Türkiye'de. 1960 sonrasında Anadolu turnelerinde çalınmak üzere, çağdaş bestecilerimiz Ferit Tüzün, Nüvit Kodallı, Adnan Saygun ve Ulvi Cemal Erkin'e yapıtlar ısmarlanmış, ülkemizin en uzak köşelerinde gerek okul, gerekse parasız halk konserlerinde bu yapıtlar da çalınmıştır. Orkestramıza düşen görev budur. Ancak yalnız orkestranın ve öteki sanat kurumlarının çabasıyla yeterli başarı sağlanamaz. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı en güzel bir uygulama içinde olsalar da, sanat kurumları plânlı bir etkinlik sürdürseler de Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun yayınları büyük önem taşır. Çoksesli müzik açıklamalı konserlerle radyo ve televizyonlarda yayınlansa çok etkili olur. Özellikle televizyonla işbirliği içinde olma gereği vardır diyorum. Cumartesi günleri yapılan konserlerimizin biletleri satışa çıktığı an iki saat içinde bitiyor, 845 kişilik salonumuz 1500 kişiyle doluyor. İstiyoruz ki, Ankara, İstanbul ve İzmir'deki bu sanat etkinlikleri bütün Anadolu'ya yansıtılsın..

Ulusal karakter; dinlediği, içine girdiği zaman besteciye çok geniş ufuklar açabilir. Halk müziği yapıtlarının aslına uygun biçimleriyle korunması, derlenip arşivlenmesi ve evrensel verilerle yeniden ele alınmasından yanayız.

Viyana Devlet Opera ve Balesi

Viyana'da bale etkinlikleri

NERMİN BAŞAĞA

Bu ilkyazda Viyana kenti önemli bir yıl kutladı. "Türkenjahr" 300 yıl önce Viyana'nın Türkkuşatması.Şenliğe Mehter takımının Viyana Vilayet konağı önünde görkemli gösterileri ile başlandı.

Açılış konserinde Suna Kan'ın solistliği dışında Tükiye'den bir sanat ve kültür etkinliğini boşuna aradık.Bu şenlik çerçevesi içinde Bolşoy Balesi **Kuğu Gölü, Romeo ve Juliet** ve **Spartaküs** baleleri ile yer aldı. Theater an der Vien salonunda **Yuri Grigoroviç**'in yetkin biçimde yorumladığı **Kuğu Gölü** balesi, zengin dekorları ve tam kadrosu ile sergilendi. Odile-Odette'yi özgün kol devinimleri ve yetkin tekniği ile **Natalya Bessmyertnova** tarafından canlandırıldı. Prens rolünde tüy gibi hafif sıçrayışları ile **Yuri Vasyutçenko** seyircileri büyüledi.

İkinci gösteri Prokofiev'in müziği ile **Romeo ve Juliet** daha modern bir biçimde yine Yuri Grigoroviç'in yeni (1979) sahne düzeniyle sunuldu. Orkestra yönetmeni Alexis Shuraitis'in biraz hızlı gürültülü seslendirişiyle alışılagelmişin dışında bir Romeo ve Juliet balesiyle karşı karşıya kaldık. Hemen başlangıçta görkemli sololarıyle iki düşman grubun korunmasında birbirleriyle çatışan iki ailenin görünümü yeğin bir tablo oluşturuyordu. Fakat bu görüntü giderek koreografi bütünlüğünü ve etkisini kaybediyor. Arasıra güzel anlar varsa da sonuna doğru bu romantik aşk öyküsü, karışık bir biçimde giderek yoğunlaşan başdöndürücü bir tempo ile sürüp gitti. Dansçılardan Vladimir Dervyanko, eşsiz çizgileri, kusursuz sıçramaları ile göze çarpıyordu. Çok uygun zarif bir çift olan Nadyehda Pavlova ve Vyatçeslav Gordeyev ince, sevecen, cana yakın ifadeleriyle seyirciyi heyecanlandırdılar.

Bolşoy Balesi'nin son temsili Viyana Devlet Operası'nın geniş sahnesinde Aram Haçaturyan'ın yeğin kamçılayıcı müziği eşliğindeki kahramanlık destanı **"Spartakus"** ile sona erdi. Yuri Grigoroviç'in bu başarılı balesi klasik akademik dans biçimi, S.Virssaladze'nin görkemli dekoru ve nefes kesen yoğun savaş sahneleri, yeğin cüretkar devinimlerle başrollerde İrek Muhamedov, **Natalya Bessmyertnova,** Boris Akimov ve Maria Bylova'nın katkısı ile üstün bir gösteri oldu.

Viyana Opera ve Balesi de bu ara çok ilginç baleler sahneledi. **"Ateşkuşu"** balesinde **Science-Fiction Utopia**'yı sergiliyor konuk koreograf **John Neumeier.** Çaresiz kalmış bir evren, doğa yokolmuş, etrafta **E.T.**yi andıran yaratıklar, üniformalı askerler, yağmacılar vb.;Ortalarında bir Robot kabloları ışık saçan korkunç koskoca, yeşil sarılı gökyüzünden bir aydınlık gibi süzülen bir kuş (Lynne Charles) iyiliği muştulamakta, beri yanda çaresiz umutlu bir genç kız elinde bir saksı bir de uygarlık savunmasını yürekli bir biçimde sürdüren bir askercik. **Stravinsky**'nin Rus folklorik öğeleri taşımasına karşın konu değişkenliğe uğramış salt kişiler Kaçai (Robot) Ateşkuşu, İvan (asker) vb. öğeler kullanılmış.

Ravel'in **"Daphnis ve Cholé"** balesi yine **John Neumeier**'in sahnelemesi ile Yunan harabelerini ziyarete gelen aşık lise öğrencileri, sıcağın etkisi ile eski Grek uygarlığını anımsamaları dile getiriliyor. Bu Jugendstil'inde düzenlenen bale Viyana Devlet Balesi'nin genç dansçılarından Ludwig Karl (Daphnis), Christine Gaugusch (Chloé) ve Marialuise Jaska (Lykainion)un üstün oyunları baleye bir tazelik getirdikleri görülmekteydi.

"Der Golem" koreograf Erich Walter daha önce Erika Hanka ve Yvonne Georgi tarafından hazırlanmış bir baleden ve kendisinin Fürth kentinde yaşadığı korkunç Kristalnacht (Yahudi avı)dan kaynaklanarak bu ilginç konuyu gerçekçi bir biçimde çizmiş. Bir Yahudi topluluğun korkuları aşkları, yazgıları ve bir kurtarıcı gibi taptıkları yapay yaratık Golem'e umut bağlamaları, genç yahudi kızı Rachel'in ürkek sevecen yaklaşmasına karşı vahşi saldırgan tepkisi, sonunda tutucu bir kadın olan Deborah'ın yürekli araya girmesi ile güçlüğün simgesi Şem'i elinden alarak Golem'i etkisiz hale getirilişi korkular tekrar başlar, saldırı, etrafı yıkıp yakmalar ve gençlerin bilinmeyen bir yerlere götürülmeleri ile bitiyor oyun. Francis Burt'un çarpıcı müziği, Jürgen Dreier'in projeksiyonla yansıttığı sürealist sahnefonu, Gabriele Frey'in özgün giysileri ile dramatik bir bale. Rachel rolünde Lilly Jakob-Scheuermann ürkek ve narin, Marialuise Jaska Deborah'ta yeğin atak, Ludwig Karl Racheli seven fakat çekingen atak olmayan Channoh'u, Golem'i ise Christian Ticky ilkel ve vahşi bir biçimde canlandırmaları çok başarılı oldu.

somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Balel'in "Peygamber Çiçeği" Romanya'da yayımlanacak

Mustafa Balel'in Yazko Yayınları arasından çıkan ve ilgiyle karşılanan romanı "Peygamber Çiçeği" Romanya'da yayımlanacak. Mustafa Balel Romen Yazarlar Birliği'nin çağrılısı olarak bir süre önce Romanya'ya gitmişti.

Türk edebiyatından her iki yılda bir roman yayımlamayı ilke edinen Romanya'nın en ünlü yayınevi "Editura Univers"te bu yıl Çetin Altan'ın "Bir Avuç Gökyüzü" adlı romanından sonra edebiyatımızdan verilecek ikinci örnek "Peygamber Çiçeği". Kitabın çevirisini Bükreş Üniversitesi Türkoloji profesörlerinden Helena Podaaba yapıyor.

Bu arada Balel'in çocuklar için yazdığı iki roman, "Bizim Sinemamız Var" ve "Cumartesiye Çok Var mı?"da yine Romanya'nın ünlü çocuk kitapları yayımlayan Editura İon Creange Yayınevi'nde illusture olarak çıkacak. Aynı yayınevi geçen yıl da Aziz Nesin'in **"Taze GevrekÇıtır Çıtır"** adlı çocuk romanını yayınlamıştı.

"Cumartesiye Çok var mı" ve **"Bizim Sinemamız Var"**ın çevirileri Bükreş Üniversitesi Güney Doğu Dilleri Enstitüsü öğretim üyelerinden Elena Liliana İonescu tarafından yapılıyor. İon Creange Yayınevi daha sonraki yayın programı arasında başta Yalvaç Ural'ın "Müzik Satan Çocuklar"ı olmak üzere Türk çocuk edebiyatımızdan seçkin örnekler yayımlamayı sürdürecek.

Dağıtım alanında yeni bir gelişme sağlandı

Bir yıldır dağıtım yapmakta olan YA-DA, yepyeni bir kişilik kazanarak hizmetini sürdürüyor.

ADAM, CAN ve YAZKO yöneticileri bir araya gelerek, YA-DA'nın bünyesinde birleşme kararı aldılar. Kendilerinin dışında katılmak isteyen yayınevlerine de açık tutulacak yeni kuruluş, katılan yayınevlerine eşit ortaklık önerisinde bulunmaktadır. Böylelikle, aynı zamanda ortağı olan yayınevlerinin, bütün Türkiye dağıtımını tek başına yapacak olan YA-DA, bu amaca uygun bir örgütlenme çabasına girmiştir. Kısa zamanda büyük kentlerimizde şubeler açılacağından, kitapçıyla yayınevlerinin doğal ilişkilerinde gelişmeler olduğu ölçüde, okurun aradığı kitapları bulmasında da büyük kolaylıklar sağlanacaktır.

Güner Ener "Otobüs penceresinden" 75x60 cm. Yağlıboya tual. Yapılış tarihi: Mayıs 1972

Sofya Merkez Kukla Tiyatrosu 35 yaşında

Bulgar kukla sanatı 1948 yılında Devlet Kukla Tiyatrosu'nun kurulmasıyla ilk adımını attı. Devlet Kukla Tiyatrosu, aktris Mara Penkova'nın 1946 yılında kooperatiflik ilkesi temelinde kurduğu ilk kukla tiyatrosu grubunun devamcısıydı.

Şimdi ülkede 18 devlet kukla tiyatrosu var. Yüksek Tiyatro Sanatı Enstitüsü'nde kukla tiyatrosu branşı da mevcut. Burada dış ülkelerden gençler eğitim görüyor. Sofya'nın Merkez Kukla Tiyatrosu, bu daldaki sanatsal çalışmaların öncüsü. Merkez Kukla Tiyatrosu'nda 36 aktör, 3 yönetmen, 3 dram yazarı ve iki ressam çalışıyor.

Merkez Kukla Tiyatrosu'nun kuklaları "Uykuda Değilken", sahnededir. Kalabalık izleyici kitlesine ilginç programlar sunar. Merkez Kukla Tiyatrosu'nun çalışma ekibi, tiyatronun kuruluşundan bu yana geçen 35 yıl içinde çocuk ve yaşlı olmak üzere toplam dört milyondan fazla izleyici önünde 160 kadar yapıt sergiledi. Kukla tiyatrosu sanatçıları Japonya, İngiltere, Fransa, Kanada, İsveç, Belçika, Hindistan, Suriye, SSCB, Çekoslovakya vb.ülkelerde 32 defa turneye çıktı. İlk uluslararası başarı 1960 yılında kaydedildi. O zaman Merkez Kukla Tiyatrosu, Bükreş'te yapılan İkinci Uluslararası Kukla Tiyatroları Festivali'nde "Petya ve Kurt" piyesinin temsiliyle Altın Madalya kazandı.

Kukla pantomim tiyatrosu sanatçıları

Çarşaf Karikatür Okulu 4. yılına girdi

Tanınmış karikatürist Raşit Yakalı'nın yönetiminde çalışmalarını sürdüren Çarşaf Karikatür Okulu 4. yaşına girdi.

Bugüne değin iki yüze yakın öğrenciye karikatür konusunda teknik bilgilerin verildiği okulu kuruluşundan bu yana Raşit Yakalı yönetiyor. Yakalı, okulun çalışmaları ile ilgili olarak şunları söyledi:

"Okulu açtığımızda bu denli ilgi göreceğini bilmiyorduk. Zamanla gelenlerin sayısında artışlar oldu.

Cemal Nadir 1947'de Cumhuriyet'te "karikatür öğretilemez" demişti. Ustamız şimdi yaşasaydı karikatürün öğrenilebileceğini görecekti. Gerçi Nadir usta karikatürcüye konu hakkında bir şeyler öğretilemez bunun bilincindeydi. Bu karikatürcünün yeteneğine bağlı. Biz teknik öğretiyoruz.

Bu arada, bir yanlış anlamayı da önlemek için belirtmeliyim ki, biz Çarşaf dergisine anlayış bakımından bağlı bir okul değiliz. Hürriyet yöneticileri büyük bir anlayışla bize böyle

Oradan Buradan Ankara'dan

Yeni bir seçim dönemine ilişkin önbilgiler

Yeni bir seçim dönemi 25 Ağustos perşembe günü 1983 seçimlerinin (Tanrı tamamına erdirsin) yasaya göre belirlenen seçim dönemi başlamış bulunmaktadır. Bu dönem içerisinde seçime girecek partiler adaylarını tesbit edecekler, kendi programlarını, ilkelerini ve bu yasama döneminde gerçekleştirmeyi düşündükleri önerilerini seçmenlere anlatmaya çalışacaklardır. Aynı zamanda seçim dönemine ilişkin yasaklar da başlamıştır. 6 Kasım'da yapılacak seçimlere (görünene göre) 3 parti girmektedir. Bunlardan Milliyetçi Demokrasi Partisi ile Turgut Özal'ın Anavatan Partisi örgütlenme açısından birbirlerine denk güçtedir. Eski Başbakanlık Müsteşarı Necdet Calp'in genel başkanı bulunduğu Halkçı Parti ise ancak SODEP'in seçime giremeyeceği öğ-

programlarında yaptığı yanlı yayınlar üzerinde toplanmıştır. Bilhassa 1957 seçimlerinde, o günün iktidar partisinin seçim sonuçlarını (bunlar büyük ölçüde küçük köylerden gelen sonuçlardı ve doğrulukları bilinmiyordu) öğle saatlerinden itibaren ve iktidar partisinin kazandığı yolunda yayınlamasının seçmen üzerinde dolanlı bir etkisi olduğu bizzat İsmet İnönü tarafından kerelerce bir baskı türü olarak ileri sürülmüştür. Bugünkü seçim yasasının böyle bir uygulamaya olanak sağlamadığı bir gerçektir.

Türk seçim sisteminin 1960'a kadar çok tartışılan bir başka özelliği de çoğunluk yöntemine göre yapılmasıdır. Şöyle ki bir seçim yöresinden (seçim yöresi olarak tanımlanmaktadır) en fazla oy alan parti kesin olarak o yö-

çim yapılan tüm seçim çevrelerinde geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partilerin oyları nihai hesaplamalarda gözönünde tutulamaz. Yasanın ifadesi aynen şöyledir: "Seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar". Dikkat edilirse partiler için geçerli oyların % 10'unu almak önemli değildir. % 10 oy milletvekili seçtiremez. Oyların tüm geçerli oylara oranı % 10'u geçmelidir. Diyelim ki en az % 10.001 olmalıdır.

ii- İkinci baraj yasanın 34. maddesinde ifadesini bulan seçim çevresine ilişkin barajdır. Şöyle ki Türkiye çapında öngörülen barajı aşan bir partinin belli bir seçim bölgesinden milletvekili çıkarabilmesi için o bölgede verilen geçerli oyların, bölgenin çıkarması öngö-

rede seçime giremeyeceklerdir. Bir başka baraj da bağımsız adaylar için getirilen en yüksek devlet memurunun brüt aylığı eşdeğerindeki paranın yatırılması zorunluluğudur. Bu da mali gücü olmayanların seçime katılmamasını doğuracak bir görünmeyen barajdır. Belki genel düzeyde büyük bir etkisi olmasa bile de hissedilebilecek hatta sonuçları etkileyebilecek bir engel olarak görülmelidir. Bir zamanlar belirli bir vergi düzeyine erişmeyen kişilerin aday olamaması gibi olumsuz bir engel sayılmalıdır. Hatta geniş ölçüde vergi kaçırıldığını bildiğimiz ülkede vergi koşulu belki de olumlu sonuçlar uyandırsa bile bir önceki parasal zorunluluk engelleyici etkisini koruyacaktır.

Bir başka görünmeyen baraj da MGK'nin

bilmelerine ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla" dediğine göre sözünü ettiğimiz durumda o partinin böyle bir durumun ortaya çıktığı bölgede seçime katılmaması gerekir.

Yeni seçim yasası uyarınca yapılacak bu seçimler Türkiye'deki demokratik faaliyetleri de yeni bir doğrultuya oturtmak eğilimindedir. Sayın Cumhurbaşkanı da bir konuşmasında bu noktayı teyid etmiş ve "Yeni bir politikacı yaratmak" istediklerini söylemiştir. Bu yeni politikacının odak noktasını teşkil edeceği bu yeni dönemin getireceği sorunları ve yararları şimdiden kestirmek mümkün değildir. Zaten içinde bulunduğumuz koşullar başka açılardan da böyle bir kestirimi olanaksız kılmaktadır. En azından yeni Meclisin profili ortaya çıkmamıştır. Bu profil bir yerde çok şe-

[illegible] bu.''

Okulda, Fethi Develioğlu, Hasan Seçkin ve Raif Zor gibi uluslararası alanda başarı kazanmış karikatürcüler de genç çizerlere yardımcı oluyorlar. Devecioğlu'nun iki, Zor'un da bir karikatür albümü bulunuyor. Seçkin ise yapılan birçok yarışmada önemli dereceler aldı.

WALTER STRAUSS İZMİR OPERA VE BALESİ YÖNETMENLİĞİNE ATANDI

Yirmi yıla yakın bir süredir çalışmalarını Türkiye'de sürdüren ünlü şef Walter Strauss, İzmir Opera ve Balesi yönetmenliğine atandı. 16 Ağustos 1983 Pazartesi günü yeni görevine başlayan Strauss'un bu göreve atanması, İzmir sanat çevrelerince olumlu bir gelişme olarak karşılandı.

[illegible] renildiğinde ''nisbi'' bir canlılığa bürünmüştür. Bu partinin (bugünkü koşullar aynen devam ettiğinde) seçimlerde büyük bir şansı olamayacağı, hatta % 10'luk Türkiye barajını bile aşamayacağı bütün ilgili çevrelerde ısrarla söylenmektedir. Biz bu tahmini erken kestirim olarak vurguladıktan sonra seçimlerin yasal özelliklerine değinmekte yarar görüyoruz.

Seçim yasasına göre Kasım seçimleri genel ve eşit oy ilkesine göre yapılacaktır. Seçimlerin yöntemi ve sonuçların alınması hakim güvencesi altındadır. Yani Yüksek Seçim Kurulu bu konuda tam yetkilidir. 1950 seçimlerinden bu yana hakim güvencesi altında yapılan seçimler, Türk seçim sisteminin vaz geçilemez bir niteliği olmuştur. 1950'ye kadar, birden fazla partinin girdiği seçimlerde her zaman ileri sürülen baskı ve hile söylentilerinin böylece arkası alınmıştır. Gerçi 1954 ve 1957 seçimlerinde baskı iddiaları olmuşsa da 1960'dan sonraki düzenlemelerle bunun önü alınmıştır. 1950'li yıllardaki baskı iddiaları özellikle devletin denetiminde olan Radyo'nun haber vb. renin çıkaracağı tüm milletvekillerini almaktaydı. Genç kuşaklar (30 yaşın altında olanlar) bu yöntemin sakıncalarını bilmezler, ancak okuduklarıyla öğrenmişlerdir. Bu yönteme göre bir seçim bölgesinde seçime 3 parti girse ve bunlardan bir tanesi geçerli oyların % 35'ini alarak öbürlerini % 1-2 dolaylarında geçse o yöreden çıkarılacak diyelim ki 7 milletvekilinin de tümünü kazanırdı. Bunun sakıncalarının başında TBMM'sinde partilerin yurt çapında aldıkları oy oranında temsil edilmemesi gelmekteydi. Nisbi seçim bu sakıncayı büyük ölçüde ortadan kaldırdı. 6 Kasım 1983'de uygulanacak yeni seçim yönteminde nisbi seçim yöntemi barajlı olarak kullanılmaktadır. Yasa iyice incelendiğinde bu barajların görünen ve görünmeyen olmak üzere iki grupta toplandığı görülmektedir.

BARAJLAR YA DA ENGELLER

Görünen barajlar iki tanedir.

i- 2839 sayılı yeni seçim yasasının 33. maddesinde yer alan genel baraj. Buna göre seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların toplamı çevrede çıkarılacak milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilen sayıdan daha çok olması gerekir. Oy kullanma zorunlu olduğuna göre ve seçim bölgesi de 7 (ortalama olarak) milletvekilinden oluştuğu için bu yeni baraj yaklaşık %14.3'dür

Özetlersek genel oyun % 10'undan fazla alan bir parti bir seçim bölgesinden milletvekili çıkarabilmek için o bölgedeki geçerli oyların en az % 14'ünden fazlasını almalıdır. Görünen bu barajlar birçok partinin Türkiye çapında % 10'dan fazla oya sahip olmasına karşın hiç milletvekili çıkaramaması ile de sonuçlanabileceği gibi, oyların % 35'ini (Türkiye genelinde) alan bir partinin Anayasayı bile değiştirebilecek gücü, yani 300 milletvekilliğinden fazlasını Meclise sokmasını da (aşırı bir örnek olsa bile) sağlayabilecektir.

Görünmeyen barajlar ise çeşitlidir. Bunların başında iller toplamının en az yarısında milletvekili sayısının iki katı aday gösterme zorunluluğu gelmektedir. Bu zorunluluğa uyan partiler şu ya da bu nedenle bir seçim çevresinde bu şartı yerine getirememişse o yö- [illegible] vetosundan sonra doğacak durumdur. Şöyle ki yasanın geçici üçüncü maddesinin (c) bendi aynen şu ifadeyi içermektedir: ''Milli Güvenlik Konseyi'nin kararı üzerine siyasi parti aday listelerinden çıkartılan adaylar yerine ilgili siyasi partiler Milli Güvenlik Konseyi'nin olumlu görüşünü almak kaydıyla iki gün içinde listelerindeki noksan adayları tamamlayabilirler''. Ne var ki bundan sonraki (d) bendinde şu husus vurgulanmaktadır: ''Kanun siyasi partilerin seçimlere katılabilmelerine ilişkin hükümleri saklı kalmak koşuluyla Milli Güvenlik Konseyi tarafından olumsuz karar alınmak suretiyle listeden çıkartılmış bulunan adaylar nedeniyle listenin, herhangi bir nedenle tamamlanamamış olması o siyasi partinin kalan adaylarla seçime katılmasına engel olmaz''. Burada açık olmayan husus bir parti yukarda belirtilen nedenden ötürü bir seçim bölgesinde yasanın öngördüğü millekvekili aday sayısından daha az adaya sahip olduğunda bu bölgeden seçime girebilip giremeyeceğidir. (d) bendi ''partilerin seçimlere katıla- [illegible] yı açıklayacaktır.

Sanırım bu noktada akla gelebilecek önemli bir sorun aydınların ya da aydın olma savında bulunan kişilerin tüm bu oluşumlar karşısındaki tutumunun ne olabileceğidir. Kimse gücenmesin diyerek Türk aydınının sınavını beklendiğinden daha kötü verdiğini söylemek durumundayız. Bundan sonra söz konusu sınavda, en azından geçer not alabilmenin, tutarlı düşünme ve doğru çözümlemeden geçtiğini ileri sürmemize izin verin. Daha soğukkanlı, günlük olayların gelişiminden heyecana kapılmadan değerlendirme ve çözümleme yapmak zorundayız. Doğru ve tutarlı düşünmenin yolu ise iyi bir bilgi dağarından geçer. Düzeyde kalan yargılarda oluşan değil; Tarihin, sayı biliminin ve diğer bilgi dallarının bulgularından yararlanan bir düşünce sistemini kurmamız zorunluluğu ortadadır. Aksi takdirde yeni dönemi anlayamayız ve değerlendiremeyiz. Yapacaklarımız, söyleyeceklerimiz gene sloganlardan öteye geçmez.

HABEROLA

Van yöresinin el sanatları sergilendi

Van ve Yöresi Kalkınma Vakfı, Yapı Kredi Bankası Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde ilginç bir sergi açtı. Van ve yöresinin el sanatlarını içeren sergide, ayrıca Afganlı göçmenlerin yaptıkları resim ve heykeller ile geleneksel musiki enstrümanları ve dokudukları kilimler olmak üzere 600 parça el sanatları yeralıyor.

Van'ın çeşitli ilçelerine yardımlar yapan bu yolla el sanatlarının geliştirilmesine katkıda bulunan vakıf, açtığı bu ilk sergilerinde Van ve Hakkâri yöreleri dahil kilim, parzun (Heybe), reşik (yün-kıldan dokunan ayakkabı), şal (belkuşağı), ter (at heybesi), çorap, çocuk çantaları, yatak örtüleri gibi el sanatlarının yanısıra Afganlı sanatçı Muhammed Akbar Kutlu'nun 6 tahta heykelini de tanıtıyor. Daha önce kişisel sergiler açmış olan Muhammed Akbar Kutlu'nun kardeşi Malik Kutlu'nun 5 yağlıboya yapıtı da diğer el sanatıarı ile birlikte izleyicilere sunuluyor.

Gürer Aykal Sovyetler Birliği'ne çağrıldı

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası yönetmenlerinden Gürer Aykal, dört konser yönetmek üzere önümüzdeki mart ayında Sovyetler Birliği'ne gidecek. Aykal, 21 ve 22 mart 1984 günlerinde Azerbaycan Devlet Senfoni Orkestrası'nı, 1 ve 2 nisan 1984'de Moskova Devlet Senfoni Orkestrası'nı yönetecek.

Ağa Han Mimarlık Ödülü 4 eylülde açıklanıyor

Ağa Han Mimarlık Ödülü, 4 Eylül 1983 Pazar günü açıklanacak. 5 Eylül Pazartesi saat 10.00'da Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı'nda (Türk ve İslam Eserleri Müzesi) Ödül sahiplerinin eserleri tanıtılacak. 10.30'da mimarlık dalında bu yıl ödül alan I. grup kendi yapıtlarını dialarla tanıtacak. 9.30'da Türkiye'de ödül alan mimarlık bölümü öğrencilerinin yapıtlarını içeren bir sergi açılacak.

Üç Çiçek Kültür Sanat ve Edebiyat Kitapları'nın ikincisi yayımlandı

Üç Çiçek Yayınevi'nce çıkarılan, Üç Çiçek Kültür Sanat ve Edebiyat Kitapları'nın ikincisi geçtiğimiz günlerde yayımlandı. Zengin bir içerikle yayımlanan bu kitapların ikincisinde ilk bölüm yerli yazına ayrılmış. Özellikle genç kuşaktan ozanların şiirlerinin yanısıra, iki yeni ozan genişçe tanıtılıyor. Prof. Asaf Savaş Akat'ın **''İktisat ve Edebiyat İlişkilerini''** inceleyen yazısı, Hüseyin Ferhad'ın **''Gılgamış, Odysseus, Köroğlu Üzerine''** kapsamlı incelemesi ve Ali Günvar'ın **''Felsefe ve Şiirin Bakışımı''** adlı yazısının yer aldığı bu bölümde yeni kitabı nedeniyle ozan Abdulkadir Bulut'la yapılan bir konuşma yer alıyor. Akif Kurtuluş'la **'Yalan Şiirler'**inden kalkarak yapılan uzun bir söyleşi ise kitapla sınırlı kalmayan değişik bir söyleşi örneği. Tuğrul Tanyol, yaşlı kuşağın genç şairlere ilişkin savlarını yanıtlıyor.

Müzik bölümü, Carl Orff üstüne bir yazıyla başlıyor; Latin Amerika şarkılarının tanıtımı sürüyor.

Plastik sanatlar ise geçen yıl yitirdiğimiz Wifredo Lam'a ayrılmış.

Ayrıca **''Üçüncü Dünya Kültürü, Sanatı Bölümü''** Batı ve Orta Afrika'dan şiirler, öyküler, destanlar ve masallar var.

Adnan Özer **''Afrika Edebiyatı'nda İslam Etkisi''**ni, Tanzer Ay, Tarzan'ın Nüfus Hüviyet Cüzdanı'nı inceliyor.

Üç Çiçek Kültür Sanat Edebiyat Kitabı 232 s. 300 TL.

Üsküp'te bir dergi Türk şiirlerine yer verdi

Üsküp'de ayda bir yayınlanan ''Yehona'' yazın sanat dergisinin 5-6 çift sayısında **Necati Zekeriya**'nın Çağdaş Türk Şiiri üstüne bir denemesi ve seçkileriyle çağdaş Türk şiiri sergilendi. **Mustafa Morina**'nın Arnavutça çevirisiyle birer şiiri yayınlanan şairler şunlar:

Yahya K. Beyatlı, Ahmet Haşim, Faruk N. Çamlıbel, Ahmet H. Tanpınar, N. Hikmet Cahit S. Tarancı, Rıfat Ilgaz, Bedri R. Eyüboğlu, Fazıl H. Dağlarca, Orhan V. Kanık, Oktay Rıfat, Melih C. Anday, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Cahit Külebi, Sabahattin Kudret Aksal, Ümit Yaşar Oğuzcan, Hasan Hüseyin, Metin Eloğlu, Tahsin Saraç, Süreya Yusuf, Gülten Akın, Cengiz Bektaş, Kemal Özer, Ülkü Tamer, Ataol Behramoğlu, Refik Durbaş, Nihat Behram, Yaşar Miraç.

Eski Türk El İşlemeleri Sergisi

Sevim-İbrahim Ayral Özel Eski Türk El İşlemeleri Koleksiyonu Federal Almanya'nın Münih kentinde düzenlenen Uluslararası Bahçe Sergisi'nde Türkiye'yi temsil ederken kazandığı beğeni ve başarıdan ötürü şimdi de Ankara'da Kültür ve Turizm Tanıtma Bakanlığı tarafından Bakanlık Sergi Salonları'nda sergilenecek.

Eski Türk El İşlemeleri'ni, kumaş türleri, kullanım alanları, motif zenginliği, motiflerin işleme türleri gibi çeşitli açılardan anlatma yeteneğine sahip olan koleksiyon, Anadolu Türk Geleneğinin en güzel örneklerinden birini oluşturduğu gibi, Anadolu günlük yaşantısını aktarması açısından da önemli sayılıyor.

Sergide yer alan ürünlerden ikisi

Uluslararası Simavi Karikatür Sergisi ilgi gördü

Daha önce Istanbul'da açılan sergi, 7-22 Eylül tarihleri arasında Ankara'da yinelenecek

HAKAN DERMAN

Sergiden bir görüntü (İzmir Resim ve Heykel Müzesi)

İlk defa olarak bu yıl düzenlenen ''1. Uluslararası Simavi Karikatür Yarışması Sergisi'' İzmir Resim ve Heykel Müzesi'nde ilgiyle izlendi. Sergi sonunda yapılan açıklamaya göre sergiyi onbini aşkın kişinin gezdiği belirlendi.

Bu yılki yarışmaya 27 ülkeden, 474 sanatçı katılmış, seçici kurulca beşyüze yakın yapıt sergilenmeye değer bulunmuştu. Sergide ayrıca ''Dünden bugüne Türk karikatürü'' ve seçici kurulu üyelerinin karikatür çalışmaları da sergi kapsamı içinde yer aldı.

Dünyada herkesçe bilinen tek ortak dilin karikatür (grafik mizah) olduğu bir kez daha kanıtlandı bu sergide. Sergide çevre sağlığı, barış ve silahsızlanma konularını işleyen karikatürlerin çokluğu ise dikkat çekti.

Daha önce İstanbul'da açılan 1. Uluslararası Simavi Karikatür Sergisi 7-22 Eylül 1983 tarihleri arasında da Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde sergilenecek.